

ВИХОВАТЕЛЮ

ДНЗ

Дошкільний
навчальний заклад

В. М. Ніколаєнко

ЕКОЛОГІЧНЕ ВИХОВАННЯ В ДНЗ 2–6 РОКІВ

Книга скачана с сайта <http://e.kniga.in.ua>

Издательская группа «Основа» —
«Электронные книги»

Харків
«Видавнича група «Основа»»
2011

УДК 373.2
ББК 74.1
Н63

Серія «ДНЗ. Вихователю»
Заснована 2007 року

Ніколаєнко В. М.

Н63 Екологічне виховання в ДНЗ. 2—6 років. — Х. : Вид. група «Основа», 2011. — 207, [1] с. : іл. — (Серія «ДНЗ. Вихователю»).

ISBN 978-617-00-0490-1.

Матеріали нашого посібника повною мірою відповідають вимогам нової програми «Я у Світі» та сприяють вихованню у дитини любові до навколишнього світу, розвивають пізнавальний інтерес до об'єктів та явищ природи, допоможуть опанувати зачатки дослідницької діяльності. Посібник містить значну кількість розробок виховних заходів, поетичних матеріалів, рекомендації вихователям та поради для батьків. До кожного тематичного розділу пропонуються загадки, прислів'я.

Розраховано на вихователів та методистів дошкільних навчальних закладів.

УДК 373.2
ББК 74.1

ISBN 978-617-00-0490-1

© Ніколаєнко В. М., 2010
© Горошко Н. А., художнє оформлення, 2010
© ТОВ «Видавнича група «Основа», 2011

Зміст

Передмова	6
Дикі тварини	9
Інтегроване спостереження за мешканцями лісу з розвитком мовлення «Маленьке зайченятко загубило свою хатку» (ранній вік)	10
Інтегроване заняття з пріоритетом екологічного виховання «Лисиця з лисенятами у норі проживають; малих Лисиця хитроців навчає» (молодший дошкільний вік)	13
Інтегроване заняття-розвага з екологічного виховання з розвитком мовлення про мешканців лісу «День народження Водяника» (старший дошкільний вік)	20
Свійські тварини	30
Інтегрована гра-спостереження з екологічного виховання із пріоритетом розвитку мовлення «Подивіться! Ці малята — це свійська птиця: курча й каченятко» (ранній вік)	31
Інтегрована бесіда-спостереження за світом тварин, малювання з пріоритетом розвитку мовлення «Пізнавальна казка для малят про козенят» (старший дошкільний вік)	34
Тварини поруч із дитиною	41
Інтегроване заняття з екологічного виховання з розвитком мовлення «Спостереження за рибкою в акваріумі» (ранній вік)	43
Інтегрована гра-заняття з екологічного виховання «Спостереження за черепахою, облаштування тераріуму» (молодший дошкільний вік)	46
Інтегрована гра-заняття з екологічного виховання з розвитком мовлення «Папузі ми допомагали, його їжу ми шукали» (старший дошкільний вік)	49
Світ шестиногих	55
Інтегрована гра-бесіда щодо екологічного виховання з розвитком мовлення «Подорож до тітоньки Бджоли» (ранній вік)	55

Інтегрована цільова прогулянка-спостереження щодо екологічного виховання з розвитком мовлення «Комашиний ранок» (молодший дошкільний вік)	60
Інтегрована цільова прогулянка-спостереження щодо екологічного виховання з розвитком мовлення «Загадковий світ комах» (старший дошкільний вік)	64
Рослини у куточку природи	70
Інтегроване заняття у куточку природи з пріоритетом екологічного виховання «Поспішаймо на гостини до бабусі Цибулини» (молодший дошкільний вік)	73
Інтегрована праця в куточку природи з пріоритетами морального, естетичного виховання «Для матері квіти доглядають діти» (старший дошкільний вік)	77
Праця на городі	86
Інтегрована праця на городі з малюванням «Посаджу горошок для маленького курчатка» (ранній дошкільний вік)	89
Інтегроване заняття: праця на городі, ознайомлення з навколишнім середовищем «Ми дідусеві допомагали, разом редиску саджали» (молодший дошкільний вік)	92
Інтегрована праця у природі з екологічного виховання «Нам картопля до вподоби, тому саджаємо її на городі» (старший дошкільний вік)	97
Лікарські рослини	102
Інтегрована гра з природознавства з пріоритетом соціально-екологічної тематики «Які у Калинки корисні намистинки» (молодший дошкільний вік)	103
Інтегрована розвага-пригода із пріоритетом ознайомлення з навколишнім світом та музичного виховання «Перші квіти ми шукаємо, бджолі допомагаємо» (старший дошкільний вік)	106
Інтегрована гра-драматизація з пріоритетом ознайомлення із навколишнім середовищем з елементами мовленнєвих вправ «Секрети для дитини про лікарські рослини» (старший дошкільний вік)	114
Вода	122
Інтегрована рухлива гра з водою з пріоритетом розвитку мовлення із елементами екологічного виховання «Як на нашому городі — усім робота в нагоді» (ранній вік)	125
Інтегровані ігри-замовлянки з пріоритетом розвитку мовлення «Ознайомлення з водою» (ранній вік)	127
Інтегрована музична розвага з природознавства з економікою «Економними будемо з водою — не зустрінемося ми із бідою» (молодший дошкільний вік)	130

Інтегроване дослідницьке заняття з пріоритетом екологічного виховання «Поважаємо природу, усім розкажемо про воду» (старший дошкільний вік)	136
Екскурсія як цільова прогулянка	144
Інтегрована екскурсія-похід із пріоритетом фізично-пізнавального розвитку та екологічного виховання «Ми — малі садівники, працюємо залюбки» (для всіх дошкільних груп).	145
Інтегрована цільова прогулянка-екскурсія з пріоритетом екологічного виховання «Ми збираємось в дорогу, Жабеняті в допомогу» (старший дошкільний вік)	155
Нежива природа	161
Інтегрована розвивальна гра з екологічного виховання з пріоритетом розвитку мовлення та ознайомлення із неживою природою «Сонячний зайчик» (ранній вік)	162
Цільова прогулянка з екологічного виховання щодо ознайомлення з неживою природою «Маленька краплинка — хмарини дитинка» (молодший дошкільний вік)	166
Екскурсія-розвага з екологічного виховання щодо ознайомлення з неживою природою «Вітер-пустун, пограй з дітками!» (старший дошкільний вік)	170
Про екологію дитинці художня розповідь сторінка	174
Додатки	179
Прислів'я та приказки	179
Загадки	198
Література	207

Передмова

Сьогодні наша планета опинилась у небезпеці, і захистити її від екологічної катастрофи може людина, яка здатна почути дихання листя й пісню жайворонка, яка вважає себе частиною природи, і яка бажає зберегти цю природу для наступних поколінь. Ми маємо виховати таку людину, збагатити її знаннями, навчити любити свою землю і розумно використовувати її багатства.

Екологічне виховання — це цілеспрямований процес залучення дітей до природних цінностей людства й конкретного суспільства; формування відповідних моральних якостей, навичок і звичок.

Найбільш сприятливий період для роз'яснення завдань екологічного виховання — це дитинство. Маленька дитина пізнає світ із відкритою душею й серцем. Яким буде її ставлення до цього світу, чи навчиться вона бути господарем, який любить і розуміє природу — залежить від її виховання в сім'ї і дитячому садку.

Усе, чого діти навчилися у дитячому садку, які вміння й навички опанували — буде доброю основою для подальшого життя.

Мета екологічного виховання:

- виховання любові, чуйності, доброзичливого ставлення до об'єктів природи;
- виховання потреби у спілкуванні з природою, уміння спостерігати й відчувати її красу й гармонію;
- розвиток інтересу, прагнення до пізнання природи;
- виховання культури поведінки, відповідальності за свої вчинки у природі;
- формування здатності та вмінь піклуватися про природні об'єкти та своє здоров'я;
- екологічно спрямована діяльність.

Усі заходи, що організують вихователі у роботі з екологічного виховання мають відповідати вимогам програми нового типу «Я у Світі», що ґрунтується на принципі природовідповідальності, і допомогти в організації сфери життєдіяльності дитини.

При цьому важливо використовувати інтегрований підхід до розв'язання завдань через практичну діяльність у природі, залучаючи музичну, зображувальну, мовленнєву, ігрову форми роботи.

Завдання екологічного виховання:

- формування системи елементарних знань про предмети та явища навколишнього середовища як умови життя особистості в сучасному суспільстві;
- набуття навичок розумової праці, удосконалення дослідницьких умінь, що виявляються в аналізуванні, систематизуванні, поясненні, доведенні, міркуванні;
- цілеспрямоване керівництво вихователя розвитком мислення дитини під час ознайомлення із природою, дотримання чітко сформульованого плану;
- на етапах опанування нового матеріалу, повторення, практичного застосування набутих знань і навичок доцільно опанувати метод моделювання природних об'єктів і явищ (діти із задоволенням експериментують, вирощують квіти, саджають насіння). Процеси, що відбуваються, навчають дітей розкутості, обережності, дбайливого ставлення, вміння берегти, цінувати природні явища.

Виховання у дітей гуманного ставлення до природи (тваринного і рослинного світу) у дошкільних навчальних закладах — це першочергове завдання. Але виконати це завдання без допомоги батьків украй складно.

Усі, напевно, спостерігали таку сцену на вулиці... Батько або мати ведуть малюка за руку. Батьки квапляться, у них свої справи й турботи, вони прискорюють кроки. А дитина не встигає за ними, відстає, пручається. І не тільки тому, що кроки малі, а тому, що їй цікаво розглянути все, що є навколо. А дорослі, не розуміючи бажань дитини, гніваються, дратуються через її повільність, тягнуть за руку. Вони спізнюються, їм ніколи...

Щоб уникнути цього розладу, вихователям слід докладати зусиль не тільки щодо виховання дітей, але й щодо цілеспрямованої з батьками.

Вихователь має донести до батьків думку, що вони повинні супроводжувати дитину шляхом пізнання навколишнього світу, навчати поруч із вихователем позитивного спілкування з природним середовищем.

Настане день, коли вони подорослішають. Можливо, у них з'явиться відчуття величезної радості від того, що вони — дорослі люди — здатні подарувати найменшим доглянутий світ, квіткове місто, колись посаджені разом із вихователем деревця. У цьому дарунку — тепло їхніх серць, відкритість душі, подяка до вихователів, які допомагають пізнавати і любити навколишній світ, учать зберігати екологію заради майбутніх поколінь.

Наш посібник покликаний подати реальну допомогу в організації екологічного виховання дітей дошкільного віку відповідно до Програми «Я у Світі».

Видання складається з одинадцяти розділів:

- «Дикі тварини»;
- «Свійські тварини»;
- «Тварини поруч із дитиною»;
- «Світ шестиногих»;
- «Рослини у куточку природи»;
- «Праця на городі»;
- «Лікарські рослини»;
- «Вода»;
- «Екскурсія як цільова прогулянка»;
- «Нежива природа»;
- «Про екологію дитинці художня розповідь сторінка».

Поряд із методичними порадами і численними розробками інтегрованих виховних заходів пропонується значний обсяг літературних матеріалів — це вірші, написані автором посібника, загадки, прислів'я, дібрані до теми кожного розділу.

ДИКІ ТВАРИНИ

Ознайомлюючи малюків із тваринним світом, вихователь повинен допомогти їм здобути знання щодо життя тварин, навчити піклування про них, навчити доброзичливості, моральності, людяності.

У дитячій душі має знайти відгук і зафіксуватися потреба дбайливо та відповідально ставитися до природи. Тому світ природи є предметом детального вивчення дітей.

Як розвивати здатність аналізувати та синтезувати, узагальнювати, формувати поняття про світ тварин, з яким діти майже не зустрічаються?

Кожний вихователь, працюючи з дітьми, повинен добирати різноманітні, цікаві матеріали для ознайомлення; проводити творчі заняття, спостереження за живими тваринами (їжак, заєць, білка); улаштовувати перегляд документальних відеофільмів; ходити на екскурсії до зоопарку, лісу; проводити цікаві та пізнавальні бесіди, дидактичні ігри з використанням картинок та фотографій, тобто створювати такі умови, що дадуть змогу дитині розширити межі сприймання тваринного середовища.

Дитина старшого дошкільного віку вже навчилась радіти спілкуванню з дикими тваринами, у неї виникають позитивні емоції під час зустрічі з ними.

Вона може зробити висновки щодо поведінки та зовнішнього вигляду тварин. Вона прихильно ставиться до тих, хто доглядає за ними, а негативно — до руйнівників, засмічувачів, невдячних споживачів природи. Діти цього віку співчують також і тваринам, які потерпають, намагаючись їм допомогти.

Дитина має знати і любити той світ, який у майбутньому їй доведеться зберігати і захищати.

ІНТЕГРОВАНЕ СПОСТЕРЕЖЕННЯ ЗА МЕШКАНЦЯМИ ЛІСУ З РОЗВИТКОМ МОВЛЕННЯ

«МАЛЕНЬКЕ ЗАЙЧЕНЯТКО ЗАГУБИЛО СВОЮ ХАТКУ» (ранній вік)

Мета: учити дітей спільно із дорослим виконувати прості доручення: годувати тварин, брати посильну участь у прибиранні кліток, де перебуває тварина; учити впізнавати зайченя, визначати особливості його зовнішнього вигляду; ознайомити з особливостями поведінки тварин; учити позитивно реагувати на спілкування із зайченням (лагідно гладити рукою, виявляти захоплення та дивуватися), доброзичливо ставитися до різних тварин; пояснити дітям, чим потрібно годувати зайченя.

Матеріали: фотографії, малюнки, картинки із зображенням зайців; морква, капуста.

Попередня робота: спостереження за зайченням у живому куточку природи; перегляд мультфільмів; читання віршів; відгадування загадок про зайця.

Словник: зайченя, пухнатий, шерстка, гризе, тремтить, капуста, морква.

Дійові особи:

Сорока
Марійка
Зайчик

ХІД СПОСТЕРЕЖЕННЯ

Діти сидять півколом
в ігровій зоні.

Сорока

Добрий день, мої малята!
Я — Сорока завзята.
Прилетіла з лісу,
Принесла вам казку.
Слухайте, будь ласка!

Вихователь. Як називається твоя казка?

Сорока

А в неї назви нема,
Я її придумала сама.
Почула, перекрутила,
До діток прилетіла.

Звучить музика.

Ішла Марійка лісом.

Вихователь. Де ж вона є? Марійко! Марійко!

Сорока. Нема! Піду її зустрічати!

Посидьте тихенько,
Я повернусь хутенько!

Сорока тягне за руку дівчинку.

Розповідай, а я буду допомагати,
Діток малих розважати.

Марійка. Іду я лісом! Надворі зима, холодно! А мені тепло і весело!

Пісні співаю,
До дідуся поспішаю.

Вихователь

Діти, дивіться!
Хто це біжить?
До Марійки спішить?

Помічник вихователя заносить Зайченятко.

(Справжнього зайчика можна замінити на кролика.)

Відповіді дітей.

Сорока хвалить дітей за те, що вони впізнали її лісового друга.

Марійка

Це — маленьке Зайченятко.
Де твоя домівка-хатка?

Зайчик (слова Зайчика промовляє помічник вихователя)

У мене хата за горбочком,
Під ялинкою й дубочком.

Вихователь

Малесеньке заблукало,
Від хатинки далеко пострибало.

Яке воно маленьке! Довговухе, куцохвосте, з великими круглими очима! (Показує зайчика дітям.)

— Якого кольору його шерстка?

— Який Зайчисько — великий або маленький?

— Які в нього вушка?

— Який хвостик?

Відповіді дітей.

Вихователь пропонує дізнатися, яка в Зайчика шерстка на дотик.

Погладьте його обережно від голівки до хвостика (*показує*) і скажіть, яка шерстка: пухната або гладка.

Вихователь саджає Зайчика на коліна.

Зайченяті подобається, коли його гладять. Воно задоволене, дивиться на нас. Чим воно на нас дивиться?

Вихователь розповідає про життя зайців узимку.

Зайці не бігають удень, тому що бояться, що лисиця або вовк побачать їх. Вони залазять під кущик і сплять із розплющеними очима.

Зайці не мають постійного житла. Узимку вони гризуть кору молодих дерев, гілочки, їдять сіно. Іноді лісник пригощає зайців: приносить їм капусту, моркву, буряки.

Вихователь пропонує погодувати Зайченя.

— Чим його можна годувати?

Відповіді дітей.

Вихователь пропонує дітям по черзі дати Зайченяті моркву, капусту.

Зайченя кумедно жує, рухаючи носиком. Відкусить капустяний листочок або моркву і довго його пережовує. (*Звертаючись до дітей.*) Що робить Зайченя? Чим їсть?

Відповіді дітей.

Де ти, Зайчику, живеш?

Що ти, Зайчику, гризеш?

Діти (*повторюють поспівку за вихователем*)

Де ти, Зайчику, живеш?

Що ти, Зайчику, гризеш?

Зайчик

У зеленому лісочку

Відпочиваю на горбочку.

Всіх тварин весь час лякаюсь,

Під дубком від них ховаюсь.

Вихователь. Чому Зайчик узимку біленький, а влітку сіренький?

Діти. Зайчик так «одягається» для того, щоб бути менш помітним, адже на нього полюють усі хижі тварини.

Вихователь. Ну що ж, Зайчику, тобі час вертатися додому! Давайте попросаємося з ним, тільки не дуже голосно, щоб не налякати його. Марійка і Сорока віднесуть його в хатку під ялинку.

ІНТЕГРОВАНЕ ЗАНЯТТЯ З ПРІОРИТЕТОМ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ

«ЛИСИЦЯ З ЛИСЕНЯТАМИ У НОРІ ПРОЖИВАЮТЬ; МАЛИХ ЛИСИЦЯ ХИТРОЩІВ НАВЧАЄ» (молодший дошкільний вік)

Мета: ознайомити дітей із поняттями: «дикі тварини», «хижі тварини»; закріпити знання дітей про лісових жителів, їхнє життя, потреби щодо харчування; учити дотримуватися правил спілкування та поведження з дикими тваринами в природі, у зоопарку, цирку; виховувати дбайливе ставлення до природи, бажання оберігати та любити природу.

Матеріали: відеофільм.

Попередня робота: проведення екскурсій із дітьми до зоопарку та цирку для того, щоб ближче познайомитися з лисицею, розглянути її, дізнатися більше про умови її життя, поведінку та харчування; розучування віршів; читання оповідань про лисицю.

Словник: лисиця, лисенята, дикі тварини, вовк, хижий, виття, ненажера, ведмідь, барліг, сплячка, гризуни, нора.

Дійові особи:

С о б а к а

В о в к

Л и с и ч к а

В е д м і д ь

ХІД ЗАНЯТТЯ

Вихователь. Діти, сьогодні ми з вами переглянемо лялькову виставу, що присвячена тваринному світу. На які дві групи поділяються тварини?

Діти. Дикі та свійські.

Вихователь. Дикі тварини відіграють важливу роль у природі. Дуже-дуже давно люди впритул стикалися з дикими звірами, птахами, рибами. Побут людей того часу був пов'язаний із полюванням і рибальством. М'ясо тварин споживалося, зі шкур люди виготовляли одяг, із кісток — ножі та інші знаряддя праці. Люди мали захищатися від хижаків, а для цього необхідно було знати їхню поведінку та звички.

Добре вивчивши звички диких тварин, наші пращури зуміли приручити їх. Так з'явилися свійські

тварини. Першими свійськими тваринами були собаки. Вони допомагали на полюванні. Через деякий час з'явилися домашні свині, а також рогата худоба, свійська птиця.

Приручивши диких тварин, людина усвідомила, що тепер вона відповідає за них.

Дикі тварини, на відміну від свійських, живуть у природному середовищі.

За ширмою чути гавкіт.
З'являється Собака.

С о б а к а

Добрий день, мої малята —
Любі хлопчики й дівчата!
А чи бажаєте послухати казку
Про лисенят, Лисицю та звірів лісових?

Діти. Так!

С о б а к а. Слушайте! Називається казка «Лисенята».

Звучить музика.

С о б а к а

Бігав я оце колись лісом, господаря шукав.
Господар на полювання пішов і заблукав.
Коли чую: хтось біжить,
Назустріч спішить.
Не думайте — я не злякаюся,
Але краще я заховаюся.

(Звертаючись до дітей.) Хто це там з'явився?

Забігає Вовк, озираючись навсбіч.

Діти. Вовчик-братик!

Вихователь. Давайте разом докладніше дізнаємося про вовків.

Упродовж 1—2 хв демонструється документальний відеофільм про вовка.

Вовк — хижий звір. В Україні зустрічається в усіх природних зонах, мешкає в лісах, на болотах, у глухих яругах, байраках, степах, густих чагарникових заростях. Живуть вовки зграями (сім'ями), що складаються з двох дорослих вовків та їхніх дитинчат.

Вовки активні переважно в нічні години, але іноді їх можна зустріти і вдень. Про свою присутність вони дають знати голосним виттям. За допомогою цих завивань вовки обмінюються інформацією про наявність здобичі, появу на території зграї інших вовків або людей та інші важливі події.

У вовків слух розвинений краще, ніж зір та нюх. Вовки сильні, спритні, невтомні, швидко бігають. Вовк без видимих зусиль може нести в зубах вівцю, тримаючи її перед собою або закинувши за спину. Постійні лігва вовки влаштовують у буреломах, під корінням вивернутих дерев, у яругах і печерах, часто — в норах інших тварин.

Вовки харчуються найрізноманітнішою тваринною їжею. Вони полюють на оленів, козуль, диких свиней. Часто здобиччю вовків стають зайці, борсуки, дикі птахи. Здобиччю вовків також можуть стати лисиці, еноти та інші невеликі хижаци, а ще вівці, корови, коні, свійська птиця, собаки. Узимку зголоднілі вовки можуть нападати на ведмедів, які сплять у барлозі.

Вовки поїдають і деякі рослинні корми — різні ягоди, плоди конвалії, дикі та садові фрукти, навіть гриби.

У степах вони часто поїдають кавуни та дині, утамовуючи таким чином не стільки голод, скільки спрагу, тому що потребують регулярного водопою.

Вовк відомий своєю ненажерливістю. Коли він голодний, то здатний з'їсти до 10 кг м'яса одразу. Але зазвичай добова норма вовка становить близько 2 кг, решта м'яса просто розтягується, приховується на запас і з'їдається згодом.

А на узліссі під старою березою вирита нора, у якій мешкає Лисиця з лисенятами. Вовк побачив її та зупинився.

В о в к

Ой, яка нірка гарненька,
А в ній лисенятка руденькі!
Хвостик в нірку заховаю,
З лисенятами пограю.

Пустіть мене, лисенята, мешкати у вашій хатині!

В и х о в а т е л ь. Найчастіше лисиці оселяються на схилах ярів і пагорбів, обираючи ділянки з піщаним ґрунтом, захищені від заливання дощовими, ґрунтовими й талими водами. Нора зазвичай має кілька вхідних отворів, що ведуть через довгі тунелі в гніздову камеру. Іноді лисиці використовують природні вкриття — печери, ущелини скель, дупла в повалених товстих деревах.

В и х о в а т е л ь і С о б а к а (разом). Не впускайте Вовка! Діти, допоможемо лисенятам прогнати Вовка! Для цього тупайте ніжками, плескайте в долоні!

Діти виконують запропоновані дії.

Вовк «лякається» і тікає.

С о б а к а

Хто це там біжить?
До лисиччиної нори спішить?

З'являється Ведмідь, який іде перевальцем.

Д і т и. В е д м і д ь.

Упродовж 1—2 хв демонструється документальний відеофільм про ведмедя.

В и х о в а т е л ь. Ведмідь бурий належить до хижих звірів. Це типовий мешканець великих лісових масивів. Зустрічається на території Українських Карпат. Улітку ведмеді мешкають у зарослих вирубках, багатих на ягоди. Восени вони спускаються нижче, у букові та дубові ліси. Узимку ведмідь улаштовує барліг і залягає в зимову сплячку. Зазвичай спить із грудня до березня.

Ведмідь, — усеїдна тварина. Упродовж року в його раціоні переважають різноманітні рослинні корми від трав'янистих до деревних: зелені стебла й листя, ягоди і плоди, зерна злаків, горіхи тощо. З тваринних кормів поїдає все, що знайде або вполює: комах чи їхніх личинок, рибу, земноводних і плазунів, мишей, птахів і їхні яйця, крупних ссавців — оленя чи кабана.

В е д м і д ь

Ой, яка нірка гарненька,
А в ній лисенятка руденькі!
Лапку в нірку заховаю,
З лисенятами пограю.

Пустіть мене, лисенята, мешкати у вашій хатині!

Вихователь і Собака (разом). Не впускайте Ведмедя! Діти, допоможемо лисенятам прогнати Ведмедя! Для цього тупайте ніжками, плескайте в долоні!

Діти виконують запропоновані дії.

Ведмідь «лякається» і тікає.

Собака

Хто це знову там біжить?

До лисиччиної нори спішить?

Діти. Лисичка.

Вибігає Лисичка.

Вихователь. Давайте більше дізнаємося про Лисичку.

Упродовж 1—2 хв демонструється документальний відеофільм про лисицю.

Руда (або звичайна) лисиця — найпоширеніший вид роду лисиць. У більшості випадків забарвлення спини яскраво-руде, часто з неясним темним візерунком, черево біле, іноді чорне.

Тіло в лисиці приосадкувате, щелепи потужні, морда тонка витягнута; вона має добре розвинений слух, живе в норі. Лисиця, хоча й належить до типових хижаків, харчується різноманітними кормами. Основою її харчування є дрібні гризуни, здебільшого польові. Цей хижак ніколи не пропустить нагоди піймати зайця, птаха, може знищити кладку яєць або пташенят. Лисиця може викрадати свійську птицю.

Впустили лисенята матусю до нірки.

Вона їх приголубила, пригостила ласощами.

Лисиця

Ой, яка ж у мене нірка гарненька!

Лисенята в ній руденькі!

В нірці діток я ховаю,

Обережності навчаю.

Вихователь продовжує розповідати про життя лисиці.

Вихователь. Лисиця живе не тільки в дикій природі, але й зустрічається на околицях населених пунктів. Лисиця віддає перевагу відкритій місцевості, а також районам, де є окремі гаї, переліски. Улітку лисиці поїдають безліч жуків та інших комах. Лисиця дуже цінується людиною за цінне хутро і свою властивість мишкувати (полювати на мишей), тобто вона регулює

кількість мишей. Індивідуальна ділянка, на якій живе родина лисиць, повинна забезпечувати їх не тільки достатньою кількістю корму, але й бути придатною для будови нир. Лисиці риють їх самі або займають нори борсуків, бабаків, песців та інших тварин, пристосовуючи їх до своїх потреб. Роздратована лисиця уривчасто голосно гавкає, може пронизливо верещати. Полюють лисиці там, де їх не переслідують. Ці звірі відзначаються обережністю, чудовою здатністю переховуватися й збивати з пантелику переслідувачів. Саме тому у казках лисиця є втіленням хитрості й обережності.

Вихователь ставить дітям запитання.

А зараз давайте відповімо на такі запитання.

- Що ви запам'ятали про лисицю?
- Де мешкає лисиця? (*У норі*)
- Чим харчується лисиця? (*Основна їжа — це зайці, миші, ховрашки. Харчується лисиця також і рослинною їжею — плодами, фруктами, ягодами.*)
- Опишіть зовнішній вигляд лисиці. (*Тіло приосадикувате, щелепи потужні, тонка витягнута морда, пухнастий хвіст, яскраво-руде забарвлення*)
- За що людина цінує лисицю? (*Лисиця цінується за цінне хутро, а також за те, що регулює чисельність гризунів.*)
- Розкажіть, де й коли ви бачили лисицю.
- Як називається поведінка лисиці, коли вона прислухається, підстрибує, нападає на здобич? (*Лисиця мишкує.*)
- Чому у казках лисиця — це хитрунка?

До дітей виходять Вовк та Ведмідь, а до них приєднується Лисичка.

Вовк, Ведмідь, Лисичка (*разом*). Діти, ви такі розумні! Усе знаєте про світ тварин. Тому ми зараз пропонуємо вам пограти в гру «Родини тварин».

Гра «РОДИНИ ТВАРИН»

Мета: закріпити назви тварин; учить дітей класифікувати тварин на диких та свійських; розвивати уважність, спритність; виховувати обережність під час бігу.

Усі гравці утворюють коло, обирають ведучого, який, обходячи коло, по черзі кидає м'яч гравцям. Гравець, повертаючи м'яч ведучому, називає будь-яку тварину. Коли коло пройдено, то всі «тварини» повинні об'єднатися у дві «родини»: дикі та свійські.

Кожна «родина» перевіряє свій склад, якщо потрапила «чужа тварина», то її «виганяють».

I варіант гри

Обігрується виганяння «чужинця з родини». Ведучий наздоганяє «чужинця»; якщо йому це вдається, то останній залишає гру. Якщо «чужинця» не наздогнали, то він залишається у своїй «родині».

II варіант гри

Гравець, який припустився помилки, стає ведучим гри.

Гра повторюється декілька разів з однією умовою: гравцеві не можна виконувати двічі роль однієї і тієї самої тварини.

Гра «ДИКІ ТВАРИНИ»

Матеріали: картинки із зображенням диких тварин різних природних зон.

Гравці уважно розглядають виставлені картинки, називають зображених на них тварин. Правильні відповіді вихователь підтверджує, а неточні або помилкові доповнює та виправляє.

Завдання:

- пояснити, чому тварин називають дикими;
- обрати будь-яку тварину, розповісти про неї;
- серед картинок із зображеннями диких тварин назвати диких тварин свого регіону, потім — диких тварин різних природних зон.

Вихователь виправляє помилкові відповіді й доповнює неточні, спонукаючи всіх гостей і дітей до активної участі в грі. Під час гри вихователь ставить питання таким чином, щоб підвести до розгорнутого обговорення. Вихователь пропонує назвати інших відомих диких тварин, які не зображені на картинках. Гравці розповідають про тварин, яких вони бачили в зоопарку.

Вихователь: «Чому всіх зазначених тварин можна назвати одним словом — “звірі”? Що в них спільного?»

На завершення гри вихователь, показуючи картинки, фотографії звірів у заповідниках, розповідає про них і про те, як люди охороняють їх і дбають про них.

Вихователь. Диких звірів стає менше, а багато з них уже занесені до Червоної книги. Це відбувається тому, що люди вирубують ліси, забруднюють воду, бездумно полюють на звірів заради хутра або м'яса.

У нашій країні заборонене полювання на рідких тварин. Рятувати тварин допомагають зоопарки й заповідники.

Мені дуже приємно, що мої діти такі розумні та спритні! Але настав час прощатися з нашими гостями. Давайте пообіцяємо всім тваринам, що ми завжди піклуватимемося про них і оберігатимемо їх.

ІНТЕГРОВАНЕ ЗАНЯТТЯ-РОЗВАГА З ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ З РОЗВИТКОМ МОВЛЕННЯ ПРО МЕШКАНЦІВ ЛІСУ

«ДЕНЬ НАРОДЖЕННЯ ВОДЯНИКА» (старший дошкільний вік)

Мета: учити порівнювати диких тварин за істотними загальними ознаками та узагальнювати їх на підставі порівнянь; учити піклуватися про тварин, оберігати та захищати їх; формувати пізнавальний інтерес дітей до природи рідного краю.

Матеріали: фотографії, малюнки, картинки із зображенням диких тварин різних природних зон.

Попередня робота: перегляд фільмів, мультиплікаційних фільмів про диких тварин упродовж навчального року; вивчення пісень, танців, віршів; підготовка окремих дітей до інсценізації.

Словник: заєць, білка, їжак, вовк, ведмідь, корисність, птахи, шерсть, стрибки, рудий, сплячка.

Дійові особи:

Водяник	1 - а Дитина
Мара (дорослі)	2 - а Дитина
Діти	3 - я Дитина
Заєць	4 - а Дитина
Білочка	5 - а Дитина
Їжак	6 - а Дитина
Вовк	7 - а Дитина
Ведмідь	8 - а Дитина
Опудало	

ХІД ЗАНЯТТЯ-РОЗВАГИ

Зала оформлена у вигляді лісової галявини поблизу болота. Біля болота стоїть будиночок Водяника, перед будинком стіл, лави.

На пні, підперши голови обома руками, сидять Водяник та Мара.

Водяник (сумно). День народження у мене, а я сиджу, нудьгую!

Мара. Покликав би гостей.

Водяник (зітхаючи). Кого? Навіть не знаю!

Мара. Бабу-Ягу поклич.

Водяник. Та ні! Я з нею посварився. Позавчора прийшла до мене, тортик із мухоморами принесла. У мене живіт і сьогодні болить. Увесь посуд перебила...

Мара. Ну, поклич Коцю, з ним стане веселіше...

Водяник. Ти що! Він кволий, старий, блідий! Вихваляється, що безсмертний! А мені, дивлячись на нього, самому померти хочеться.

Мара. Оце прийшла у гості! Ані торта, ані солодоців, ані розваг! Ти тільки капостити вмієш!

Водяник. Безсоромна! Як таке можеш казати! Я добрий, ніжний, ласкавий, неначе дитина.

Мара. Давай дітей із дитячого садка погукаємо, щоб допомогли нам розважитися!

Водяник. Чудово, сестричко! Давай швиденько клич!

Мара пише щось на папері, складає паперового літака і запускає його до глядачів.

Звучить пісня.

До зали заходять діти з подарунками, утворюють навколо Водяника коло, водять хоровод «Як на Водяника іменини спекли ми коровай».

Діти (разом). Вітаємо! Вітаємо!

1 - а Дитина

Водяного поздоровити прийшли,
Подарунки ми принесли!
Бажаємо Вам не хворіти,
Природу берегти, тварин любити.
Ви — створіння найкраще казкове,
До природи хазяїн зразковий.

Водяник. Очам своїм не вірю!

Ви, може, помилилися?
Дорогою заблудилися?
Не в тому лісі опинилися?

(Звертаючись до Мару.)

Маро, може, їх зв'язати?
Всі подарунки відібрати?

2 - а Д и т и н а

Ми до вас прийшли!
Вам дарунки принесли!

Водяник. Маро, невже, це насправді? Укуси мене, ущипни мене!

Мара кусає, щипає.

Дякую, Маро! Я розчулений до сліз!
М а р а

Ну, що ж, будемо веселитися?
Час вже підкріпитися!

Сідайте, гості дороженькі, не соромтесь! Будьте, як удома! *(Клопочеться біля столу.)* Горщик грибів до столу... Поганок, мухоморів смачненьких... І змії сушених на закуску! Пийте водичку, справжню болотяну!

Водяник. Ні, ні! Це я вчора їв, досі погано почуваюсь! Давай краще звернемося до мешканців лісу, нехай вони накриють стіл!

М а р а. Нам потрібна допомога дітей! Необхідно, щоб вони нам допомогли когось запросити. Цікаво, яких тварин вони назвуть, що можуть розповісти про них. Діти, згодні нам допомогти?

Відповіді дітей.

Водяник. Кого першого запросимо?

Д і т и. Зайця.

М а р а. Це отой, що з довгим хвостом? *(Дістає картинку із зображенням вовка.)* Він?

Д і т и. Ні!

М а р а. Може, це той довговухий? *(Дістає картинку із зображенням зайця.)* Він?

Д і т и. Так!

Водяник. Розкажіть мені, що ви про нього знаєте.

3 - я Д и т и н а. Заєць — це ссавець родини зайцевих. Рід налічує близько 30 видів, поширених у всьому світі, окрім Австра-

лії. Зайці мають довгі вуха, короткий піднятий хвіст, довгі задні ноги, завдяки чому рухаються стрибками. Зайці дуже швидко пересуваються.

4 - а Д и т и н а. Зайці живуть поодиноці або парами. На відміну від кроликів, зайці не риють нір, а влаштовують гнізда в невеликих ямках. Зайченята народжуються розвиненими, з шерстю і розплющеними очима. Мати залишається з ними лише впродовж 5—6 днів, а потім іноді відвідує їх, через що багато зайченят гине від хижаків. Через 1,5—2 тижня після народження зайченята починають самостійно харчуватися рослинами. У зайців чудовий слух, добрий нюх, але слабкий зір. Беззахисність перед численними ворогами — людиною, лисицею, пугачем, яструбом, риссю, вовком — робить їх лякливими.

5 - а Д и т и н а. На території України поширений один вид — заєць-русак, або європейський заєць, інколи зустрічається заєць-біляк.

6 - а Д и т и н а. Улітку шерсть у русака жовто-руда, а взимку — біла тільки з боків, на відміну від зайця-біляка, у якого шерсть взимку чисто біла. Заєць-русак змінює шерстяний покрив двічі на рік: навесні та восени.

7 - а Д и т и н а. Заєць пересувається, як правило, стрибками, викидаючи вперед задні лапи далі, ніж передні. Він непогано плаває і здатний лазити по нахилених деревах.

Заєць-русак живиться переважно зеленою соковитою травою, узимку — озиминою, а якщо випадає багато снігу, то молодю корою і гілками дерев, чим завдає значної шкоди молодим садам і плодовим розсадникам.

8 - а Д и т и н а. Кількість цих звірків у наших лісах постійно зменшується. Одна з головних причин — це використання отрути, хімікатів у сільському господарстві, а також браконьєрство. Небезпечними для зайців є комбайни. Через них у жнива гине чимала кількість зайців.

М а р а. Нехай Заєць іде до нас на свято, несе капусту, моркву!

Під музику заходить Заєць, несе овочі.

Заходь-заходь! Сідай, гостем будеш. Та не бійся, будь ласка, я тебе не їстиму!

В о д я н и к. Кого ще запросимо?

Д і т и. Білку.

М а р а. Це хто? Ота, що з довгим рудим хвостом? (Дістає картинку із зображенням лисиці.) Вона?

Д і т и. Ні!

М а р а. Зрозуміла! Можливо, оця стрибуха? *(Дістає картинку із зображенням білки.)* Вона?

Д і т и. Так!

В о д я н и к. Тоді розповідайте, що знаєте про неї.

1 - а Д и т и н а. Цей надзвичайно жвавий, прудкий звірок має довгий пухнатий хвіст і вуха з китицями. Шерсть звичайної білки здебільшого бурих тонів. Животик завжди світлий. Колір шерсті залежить від середовища існування. Білка дуже добре лазить по деревах. Вона так само швидко видирається на дерево і спускається вниз головою. Вона добре і прицільно стрибає. При цьому довгий пухнатий хвіст є своєрідним балансиrom, а під час стрибка він є кермом. Білка подає сигнал тривоги — голосний цокіт.

2 - а Д и т и н а. Проживає білка у лісах, садах і міських парках. Ці звірки швидко приручаються і дозволяють себе годувати.

Білка будує кулясті гнізда з гілок і листя в дуплах або в кронах дерев. У гнізді вона спить, народжує дитинчат. Вхід у гніздо зазвичай улаштовується внизу збоку, тому що білці зручніше забиратися в нього знизу нагору. Цим гніздо білки відрізняється від пташиних гнізд.

3 - я Д и т и н а. Узимку білка не впадає в сплячку, а перемижує сон зі станом дрімоти. Завдяки зниженню її активності в неї зменшується потреба в їжі.

Білки харчуються горіхами, насінням ялинки, сосни, ялиці, жолудями, ягодами, плодами, грибами. Вони запасують різний корм у дуплах, під корінням дерев або в інших затишних місцях, а згодом використовують його у голодний сезон.

4 - а Д и т и н а. Найлютіші вороги білок — яструб і лісова куниця. Якщо білка наважиться видертися на поверхню деревної крони, яструб блискавично кидається на неї. Лісова куниця — гідний противник білки, тому що не поступається їй у спритності.

М а р а. Нехай Білочка йде до нас, несе горіхи та насіння.

Заходить Білочка, несе горіхи.

Заходь! Сідай, гостею будеш!

В о д я н и к. Кого ще запросимо?

Д і т и. Їжака.

М а р а. Це хто? Отой, що з голками? *(Дістає картинку із зображенням їжака.)* Він?

Д і т и. Так!

М а р а. Я так і знала! Тепер за стіл не сядеш, тому що можна вколотися!

Водяник. Припини обурюватися! Поглянь лише, які розумні дітки! Усе про лісових тварин знають і мене навчають. Розкажіть мені про їжачка.

5-а Дитина. Їжак належить до комахоїдних. Головна його їжа — комахи. Їжаки поїдають безліч усяких шкідливих для лісу й садів комах і слимаків. Також вони знищують гризунів. Цим вони приносять надзвичайну користь сільському й лісовому господарству.

6-а Дитина. Їжаки мають і негативні якості: розоряють пташині гнізда, нападають на маленьких зайченят, жаб, ящірок. Вони стійко переносять різну отруту: зміїну, бджолину, а також хімічні отрути. Ці звірки витримують вищі температури, ніж сухопутна черепаха.

7-я Дитина. Їжаки — ненажери; у пошуках їжі вони дуже активні й наполегливі. У домашніх умовах вони практично всеїдні. Люблять ласощі. Яблуку їжаки не їдять. Існує припущення, що їжаки, наколюючи яблука на голочки, таким чином очищають голки й шкіру від комах-паразитів.

8-а Дитина. В Україні живе 4 види їжаків. Найпоширенішим є звичайний їжак. Його можна зустріти на узліссях, у перелісках, чагарниках, ярах або полезахисних смугах. Він уникає вологих місць, під час дощу переховується в сухих місцях. Улітку ховається в прикореневих дуплах, густих чагарниках, неглибоких норах тощо.

1-а Дитина. У їжачка сутінковий спосіб життя: він полює здебільшого вночі. Накопичивши за літо запаси жиру, узимку він впадає в глибокий сон. Навесні, коли ще в лісі не повністю розтанув сніг, їжачки прокидаються. Саме тоді вони починають посилено полювати.

2-а Дитина. На перший погляд здається, начебто їжак добре захищений від ворогів. Однак, у нього їх доволі багато. Особливо небезпечні для нього пугачі й інші великі сови, яструби, які мають довгі пазури, а також лисиці.

Мара. Нехай Їжак іде до нас, несе гриби та яблука!

Заходить Їжак, несе яблука та гриби.

Заходь! Тільки біля мене не сідай!

Водяник. Як ви вважаєте, кого ще необхідно запросити?

Діти. Вовка.

Мара. Зрозуміла! Це той гострозубий? (Дістає картинку із зображенням вовка.) Він?

Діти. Так!

М а р а. І ви його не боїтеся? Він же кусається!

В о д я н и к. Припини лякати дітей! Розкажіть мені, мої любі діти, хто такий вовк.

3 - я Д и т и н а. Вовк швидко і невтомно бігає, нападаючи на своїх жертв.

Він може, не докладаючи значних зусиль, нести в зубах вівцю або закинути її на спину. Вовк більший за вівчарку.

4 - а д и т и н а. Розміри і забарвлення цього хижака дуже індивідуальні, вони залежать від місцевості. Вовки бувають коричневими, сірими, а взимку вони майже зовсім біліють.

5 - а д и т и н а. Вовк живе в найрізноманітніших ландшафтах, уникаючи суцільних лісових масивів. Вовки паруються практично на все життя. Основу зграї становить виводок вовчат із батьками, до яких можуть приєднатися інші вовки, зокрема самотні самці та самці-одинаки.

6 - а д и т и н а. Вовки прив'язані до свого лігвища. Вони полюють у межах відомого, досить великого району. Лігвище вовки влаштовують під вивернутим корінням дерев, серед бурелому, у нішах, на схилах ярів, в ущелинах скель. Іноді вовки пристосовують нори борсуків, бабаків, пещів та інших звірів або риють їх самостійно. Своє житло хижак розташовують у глухих, важкодоступних місцях, обов'язково неподалік від водойм, ретельно його маскуючи і дотримуючись всіляких заходів обережності.

7 - а д и т и н а. Вовк — це ненажера. Якщо він голодний, то здатний з'їсти до 10 кг м'яса. За звичайних умов добова норма дорослого вовка становить усього 2 кг, рештки м'яса він ховає про запас.

Цей звір може якийсь час голодувати, не втрачаючи при цьому життєвих сил.

У заповідниках, національних парках і природних угіддях вовки мають таке саме право на існування, як решта тварин.

М а р а. Ну, що ж! Іди й ти сюди! Тільки до мене близько не підходь! Сідай ось там, скраечку.

Заходить Вовк і сідає біля дітей.

Про кого ми ще забули? Можливо, про цього клишоного? До речі, хто це? *(Дістає картинку із зображенням ведмедя.)*

Відповіді дітей.

В о д я н и к. Ой, який кумедний! Розкажіть, діти, мені про нього докладніше.

8 - а Д и т и н а. У нашій країні живе бурий ведмідь.

Ведмеді — найбільші із сучасних хижих звірів. Усі тварини цього сімейства мають кремезне тіло, сильні, з великими пазурами лапи, масивну голову з маленькими очами й вухами. Їхнє тіло вкрите густою шерстю.

1 - а Д и т и н а. Бурий ведмідь — найпоширеніший. Це невибагливий звір. Він може жити в тайзі, тундрі, лісостепу, степу, у горах і на морському узбережжі. Бурий ведмідь має відмінний нюх, непоганий зір. Слух у нього помітно слабший.

2 - я Д и т и н а. Бурі ведмеді — вправні мисливці й рибалки. Вони дуже люблять молоді злаки, особливо овес, також розоряють гнізда птахів і мурашники. Полюють за медом диких бджіл і нерідко грабують вулики на пасіках.

Бурий ведмідь, крім тваринної їжі, поїдає безліч усяких плодів, ягід, трав, горіхів і корінців. До осені він накопичує жир і залягає в барліг наприкінці жовтня — на початку листопада.

3 - а д и т и н а. Ведмідь — це спритний, швидкий і підступний звір. Ці тварини здатні постояти за себе, і полювання на них дуже небезпечне. На людину взимку може напасти виснажений шатун, який не заліг у барліг, а влітку — потривожена ведмедиця з ведмежатами.

Полювання на ведмедів обмежене. Бурі ведмеді непогано приручаються й дресируються.

Звучить весела музика.

В и х о в а т е л ь. Здрастуйте, звірі лісові! Ми раді, що зустрілися з вами! Нас з'єднало свято, а на святі зазвичай бувають танці.

Спільний танець.

Гра «ВІДГАДАЙ ТВАРИНУ ЗА ОПИСОМ»

Мета: учити дітей виділяти основні істотні ознаки поняття «дикі лісові тварини»; уточнити способи життя тварин (зайця, білка, їжака, вовка, ведмедя), способи захисту дитинчат від ворогів.

Спочатку відбувається бесіда з дітьми.

Вихователь підводить дітей до узагальнень, з'ясовуючи:

- де живуть звірі: заєць, білка, їжак, вовк, ведмідь;
- чи годує хто-небудь цих звірів або вони самі відшуковують собі їжу;
- хто їм улаштовує нору або барліг на зиму.

Вихователь узагальнює відповіді в єдине поняття «дикі лісові звірі».

Після цього вихователь уточнює уявлення дітей про способи життя зайця, білки, їжака, вовка, ведмедя. Доречно почати із загадки про одну з тварин, з'ясувавши, як діти здогадалися, що ця загадка саме про дику тварину; слід попросити дітей розповісти, де живе тварина, що вона їсть, де саме знаходить їжу, як захищається від ворогів, де проводить зиму, спить узимку або ні. На завершення бесіди вихователь з'ясовує, яких ще диких звірів знають діти.

Гра «ЧЕРЕЗ БОЛОТО»

Грають дві команди. Для гри потребуються: два скейти, дві мотузки. Один кінець мотузки прив'язується до скейта, на якому сидить дитина від кожної команди.

Завдання команд: якнайшвидше підтягти до себе дитину через уявне болото. На обумовленому місці в штучних комишах захована картинка із зображенням дикої тварини. Дитина, яку перетягли через «болото», описує її, не показуючи зображення картинки своїй команді. Команда, яка першою за описом відгадає дику тварину, є переможницею.

М а р а. Увага! Увага! Говорить лісова телерадіокомпанія! Починається нагородження переможців!

Водяник і Мара виходять у центр зали. У руках Водяник тримає вимпел із написом «Захисникам диких тварин», який він вручає команді-переможниці.

М а р а. Ну, що, Водянику, задоволений відповідями дітей?

В о д я н и к. Дуже! Діти довели, що знають дуже багато про життя тварин. Я бачу, що вони справді люблять тварин, зберігають природу, шанують Батьківщину.

В е д у ч а

Поспішай, веселий народ,
Ми влаштуємо гру-хоровод!

В о д я н и к

Хочу з вами пору стати!
Будете зі мною грати?
Тільки треба не зівати,
А мене наздоганяти.

Гра «ЗБЕРИ ГОРОХ»

Звучить весела музика.

Водяник і Мара бігають залом, сміються і нібито випадково розсипають із кошика «горох» (тенісні м'ячі).

Водяник

Трапився переполох —
Ми розсипали горох!

Мара

Горобці налетіли,
Клювати наш горох хотіли.
Опудало не дримає,
Горобців весь час лякає!

З'являється Опудало.

Водяник

Хто допоможе нам горох зібрати,
Той пиріг святковий буде куштувати!

По двоє гравців від кожної команди із кошиками в руках намагаються зібрати «горох», а Опудало ловить їх.

Завдання: набрати в кошик якнайбільше «горошин» (*тенісних м'ячів*) і не потрапитися Опудалові.

Ведуча

Гарна каша, та не наша!
Горох збирай, не зівай!

Після завершення конкурсу підраховується кількість зібраних «горошин».

Водяник. Спасибі вам, діти! Тобі, Маро, дякую!

Спасибі вам за свято, за поздоровлення
І за найкращий день народження!

Дякую вам, що повеселили мене! Хочу запросити вас до столу.

Слуги мої вірні!
Подати всім пироги чарівні!

Пирогов в роті тануть, голова наповнюється розумом, а душа — добротою!

Мара виносить дітям святково прикрашений пиріг.

Вихователь. Давайте утворимо одне велике коло та проспівемо пісеньку. Це й буде нашим подарунком Водяникові на день народження.

Усі діти виконують пісню.

Водяник

До побачення, дівчата!
До групи вам усім пора!

Діти залишають залу.

СВІЙСЬКІ ТВАРИНИ

Наслідком повсякденної систематичної роботи щодо ознайомлення дітей із тваринним світом є розвиток їх мислення й мовлення, прищеплення їм розуміння своєрідності природи, зв'язку та залежності людини від тварини і навпаки, а також правильне вживання в мовленні відповідної термінології.

Для більшої переконливості, виразності діти порівнюють казкових тварин із живими, тобто застосовується навичка моделювання, умовна заміна одного об'єкта іншим (під час заняття або спостереження іграшкова курка умовно доглядає за живими курчатами).

Під час спостережень за свійськими тваринами, які вихователь проводить із дітьми, він не тільки розширює знання дітей про тварин, але й допомагає їм усвідомити певні закономірності їх життя.

Цілеспрямовано проведені спостереження, закріплення результатів цих спостережень у наступних бесідах, дидактичних іграх, розповіданні та відгадуванні загадок підводять дітей до розуміння деяких зв'язків і залежностей розвитку та збереження рослинного й тваринного світу від людського ставлення до природи.

Свійські тварини надають значну допомогу у вихованні особистих позитивних якостей дитини, але тільки за умови відповідального і дбайливого ставлення до цих тварин.

Тільки тоді сформується доброта, відповідальність, почуття обов'язку тощо. Люди відповідають за живе — і за тварин, і за рослин — перед природою, перед суспільством, перед власною совістю.

Головне завдання в екологічному розвитку засобами природи — це пробудження в дітей емоційного ставлення до неї. Емоційне ставлення до природи допомагає зробити людину вищою, багатшою, уважнішою.

ІНТЕГРОВАНА ГРА-СПОСТЕРЕЖЕННЯ З ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ ІЗ ПРІОРИТЕТОМ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ

«ПОДИВІТЬСЯ! ЦІ МАЛЯТА — ЦЕ СВІЙСЬКА ПТИЦЯ: КУРЧА Й КАЧЕНЯТКО» (ранній вік)

Мета: учити дітей порівнювати і називати відмінності свійської птиці, спільно з дорослим годувати свійську птицю, упізнавати каченя, курча, виділяти особливості зовнішнього вигляду; ознайомити з особливостями поведінки каченяти, курчати, з особливостями догляду за ними; прищеплювати інтерес до догляду за каченятами, курчатами; стимулювати позитивну реакцію на спілкування зі свійською птицею; виховувати дбайливе ставлення до свійських тварин.

Матеріали: курчатко, каченятко (живі).

Попередня робота: перегляд фільмів і мультиплікаційних фільмів про свійських тварин; вивчення пісень, віршів, танців.

Словник: каченятко, курчатко, пухнате, жовтеньке, маленьке, гарненьке, пищить.

ХІД ГРИ-СПОСТЕРЕЖЕННЯ

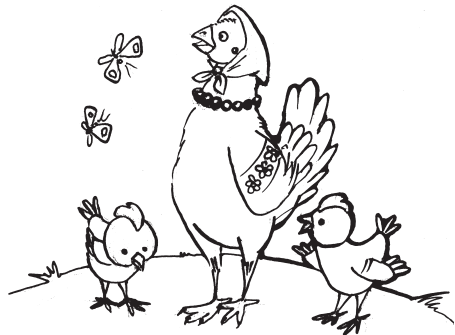
Діти сидять на килимку.
Вихователь стоїть перед ними
навколішки за ляльковим
столом.

Вихователь. Сьогодні
я пропоную вам пограти в дуже
цікаву гру.

Тому, рідненькі, прошу вас:
Не гайте власний час!
Зручно сідайте,
Одне одному не заважайте.

Заходить вихователь із сусідньої групи, тримаючи в руках кошик.

Заходьте, будь ласка, будете нашим гостем!

Вихователь - гість. Ні, ні! Вибачте, я не маю часу, на мене чекають мої діти. Я до вас завітала на хвилинку. Чи то не ваші діти заблукали?

Подає кошик, іде геть.

Вихователь ставить кошик на стіл і разом із дітьми заглядає у нього.
Бачить там курча і каченя.

Вихователь. Діти, хто це?

Відповіді дітей.

Правильно, це свійська птиця: каченятко й курчатко.

Після того, як діти відповіли, вихователь випускає на стіл каченятко.

Вихователь двічі повторює віршик.

Каченя, каченя —
Лапки наче в жабеняти.
До водички поспішаєш,
Нас ходою звеселяєш.
Носик довгенький,
Сам жовтенький.

- Каченя велике або маленьке?
- Якого воно кольору?
- У нього короткі або довгі лапки?
- Що в нього на лапках?

Усі питання вихователь повторює по декілька разів для двох-трьох дітей. За потреби допомагає кожній дитині з відповіддю.

Відповіді дітей.

Після того, як діти відповіли, вихователь випускає на стіл курчатко.

Пухнасті клубочки —
Гордість мами-Квочки,
По траві гуляють,
Зернятка шукають.

- Курча велике або маленьке?
- Якого воно кольору?
- У нього короткі або довгі лапки?
- Що в нього на лапках?

Усі питання вихователь повторює по декілька разів для двох-трьох дітей. За потреби допомагає кожній дитині з відповіддю.

Відповіді дітей.

Вихователь бере до рук курчатко, обходить вихованців, пропонуючи кожному обережно торкнутись, подути на нього.

— Чим укрите курча?

Відповіді дітей.

Вихователь пропонує дітям послухати, як курча пищить.

— А мої дітки вміють пищати так, як курча?

Діти виконують мовленнєву вправу — звуконаслідують курча.
Вихователь пропонує пищати гучніше або тихіше.

Давайте погодуємо курчатко і каченятко.

Спостереження за курчатком і каченятком під час годування доповнюються розповіддю вихователя про те, як курка і качка дбають про своїх дітей.

Під час негоди й небезпеки курка і качка ховають своїх дитинчат під крило. Коли курка або качка знаходять корм, то вони кличуть малят до себе.

Спостереження за курчатком і каченятком, коли вони п'ють воду.

Курча набирає воду у дзьоб, а потім підводить голівку, і вода потрапляє в його горло. Каченя витягує шию до мисочки з водою, набираючи воду у широкий дзьоб.

— Діти, вам сподобалися курча, каченя?

— Якого вони кольору?

— Вони великі або маленькі?

— Чим схожі одне на одного?

— Чим різняться?

Діти. Вони схожі тим, що обидва маленькі, жовтенькі, пухнасті, а різняться будовою тіла, дзьобами, лапками.

Вихователь. Настав час повертати малюків до матусь. Спочатку знайдемо малюкам матусь на картинках.

Вихователь вивішує картинку із зображенням квочки з курчатами.

Діти розглядають картинку, знаходять зображення курчат і дорослих курей, порівнюють курчат, зображених на картинці, з живим курчатком.

— Чим відрізняється курка від курчат?

Відповіді дітей.

Вихователь додає картинку із зображенням качки з каченятами. Діти розглядають зображення, на прохання вихователя показують качку і каченят, порівнюють каченят, зображених на картинці, з живим каченятком.

— Чим відрізняється качка від каченят?

Відповіді дітей.

Гра «НАЙДИ МАТУСЮ МАЛЮКОВІ»

Картки із зображеннями дорослих представників свійської птиці розкладені окремо від зображень їх дитинчат на підлозі в різних кутках групи.

Діти за допомогою вихователя і помічника вихователя добирають дитинча кожній дорослій птиці.

Після гри вихователь пропонує посадити каченятко і курчатко у спеціальні кошики із зображеними на них куркою та качкою.

Вихователь. Ви найрозумніші дітки!

— Чиї ви дітки?

Діти. Мамині.

Вихователь. А хто ваші мами?

Вихователь запитує у кожної дитини ім'я її матері.

Наприкінці заняття помічник вихователя виносить із групи кошики із курчам і каченям.

ІНТЕГРОВАНА БЕСІДА-СПОСТЕРЕЖЕННЯ ЗА СВІТОМ ТВАРИН, МАЛЮВАННЯ З ПРІОРИТЕТОМ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ

«ПІЗНАВАЛЬНА КАЗКА ДЛЯ МАЛЯТ ПРО КОЗЕНЯТ» (старший дошкільний вік)

Мета: учити дітей спостерігати за свійськими тваринами, виділяти їхні характерні ознаки, на підставі чого робити узагальнення; уточнити зміст поняття «свійські тварини»; формувати пізнавальний інтерес дітей до тваринного світу; розвивати в дітей подальший інтерес і турботливе ставлення до свійських тварин.

Матеріали: картинки із зображеннями свійських тварин; аркуші паперу з різнокольоровим тонуванням; гуаш; пензлі (№ 2, 6); серветки для обтирання пензлів; ємності з водою.

Попередня робота: перегляд документальних фільмів про кіз, умови їх проживання, харчування; розучування віршів; відгадування загадок про цю тварину.

Словник: коза, козенята, корова, телятко, свині, кури, кошенята, пес.

Дійові особи:

Коза

Козенятко

ХІД БЕСІДИ-СПОСТЕРЕЖЕННЯ

Вихователь. Свійські тварини (корова, кінь, кози, свиня, кури, собака, кішка) приручені людиною. Люди піклуються про свійських тварин: будують їм житло та підтримують його в чистоті, заготовлюють корм і годують тварин. Свійські тварини не можуть жити без людини.

Вихователь пропонує дітям зазирнути у книжковий куточок, адже там з'явилась нова книга.

Давайте прочитаємо її! Зручніше влаштовуйтеся і не заважайте одне одному!

КАЗОЧКА ПРО КОЗЕНЯТКО

Казок на білім світі багато-багато,
Але ось таку ще не чули малята.
Вона не про діда, вона не про бабу.
Казка моя не про Курочку Рябу.

Я розповім вам про свійських тварин —
Знати потрібно це кожній дитині.
Час вже настав діткам слухати казку,
Хто буде уважним — дам бубликів в'язку.

В хазяйському дворі тварин багато:
Конячка, корова, рябеньке телятко,
Свині і кури, руді кошенята,
Злий пес Сірко і малі козенятка.

— Діти, хто жив у хазяйському дворі?

Відповіді дітей.

Діти називають тих тварин, про яких розповідається в казці. Правильні відповіді вихователь підтверджує виставленою картинкою, неточні або помилкові — виправляє.

Вихователь ще раз перечитує уривок казки, де перелічуються тварини з хазяйського двору, а потім продовжує казку.

Хазяїн хороший, в добрі можна жити,
Але ці тварини не вмiли дружити.
От якось Сірко у дворі сумував,
Весь час на малих козенят він гарчав.

Малі козенята під деревом грали,
Стрибали, буцалися, Сірку заважали.
За ріжки Сірко козенят ухопив,
Вигнав їх з двору і хвіртку зачинив.

Не знав злий Сірко, що так не можна робити,
Малих козенят не можна ганьбити.
Ну склалось, як склалось, і наші небоги
Рушили геть, заплітаючи ноги.

«Я дуже втомився, рідненька сестрице!
Крихітку б хлібця, краплину водиці.
Що тепер їсти? Де будемо спати?
Нема у нас їжі, нема у нас хати!»
Заплакав цапок маленький, чорнявий:
«Я повернувся б до рідної мами!»

Біленька кізонька далі стрибала.
І знаєте, діти, вона заблукала.
Привели її до нас в дитячий садок,
Щоб вона розважала діток.

Заходить Козенятко.

— Хто знає, як називається ця тварина?

Відповіді дітей.

Козенятко — це дитина свійської тварини — кози.

Вона була однією з перших тварин, приручених людиною. Відбулося це насамперед тому, що кози невибагливі щодо їжі та умов утримання. Їх можна розводити практично в будь-яких природних зонах. Для годування кіз використовуються трав'янисті рослини, овочі, коренеплоди. Кози — це рухливі, товариські й чуйні тварини. Товариськість кіз виявляється у тому, що вони можуть сприймати людину як частину своєї череди й охоче ходити за нею, як за ватажком. Якщо правильно годувати кіз і доглядати за ними, то вони рідко хворіють.

Від кіз отримують:

- молоко;
- м'ясо;

- пух, що є унікальною промисловою сировиною;
- ангорську вовну (мохер);
- шкіру.

Молоко породистих кіз є корисним продуктом харчування, особливо для дітей і людей, які страждають на шлункові захворювання. За смаком воно не тільки не поступається коров'ячому, але й перевершує його. Козине молоко застосовується в кондитерській промисловості, з нього виготовляють масло, сир, бринзу та кисломолочні продукти.

Вироби з козячого пуху легкі, м'які, еластичні, міцні та дуже гарні. З пуху в'яжуть хустки, ажурні шалі, виготовляють тонкі тканини, трикотаж. Вовна ангорських кіз — це цінний продукт козівництва.

Шкіра кіз характеризується міцністю, еластичністю. Вона використовується для виготовлення шуб, козушок, дублянок і хутряних виробів, а також взуття й галантереї.

Вихователь ставить дітям запитання щодо прослуханого матеріалу про кіз.

Діти, Козенятко, мабуть, голодне! Його потрібно погодувати.

Вихователь розповідає про те, чим годують і напувають тварину.

Вихователь ставить дітям запитання.

Вихователь:

- Якого кольору в Козеняти шерсть?
- Якою вона є на дотик? (*М'яка, шовковиста, приємна*)
- Чи є в Козеняти хвіст?
- Він короткий чи довгий?
- Ноги короткі або довгі?
- Що в Козеняти на кінці ніг?
- Сподобалось вам Козеня? Чим саме?

У групі з'являється Коза, вона плаче.

Коза

Рятуйте, люди, Козенятко пропало!
Хіба Козі старій горя замало?
Шукають усі моє Козенятко:
Кінь та корова, рябеньке телятко,
Свині і кури, руді кошенята,
Злий пес Сірко та хазяїн із хати.

Вихователь

Люба Козо! Не переживайте,
Своє Козенятко мале забирайте.
Діти з ним гралась, його годували
І зовсім малого не ображали.

Коза (*обнімаючи Козенятко*)

Дякую вам, дітки, що Козеня не ображали,
Допомагали, від негараздів захищали.

До побачення, діти! Козенятко підросте, тоді ми ще до вас
у гості завітаємо!

Коза йде, забравши із собою Козеня.

Вихователь

Мама-Коза Козеня обнімала,
В тепленький кошик малого саджала,
Дала молока і пучечок ромашки.
Все склалося гарно, як водиться в казці.

Соромно жителям двору свариться.
Малих ображати ніяк не годиться.
Нас казка навчила добро розуміти
І менших за себе жаліти, любити.

— Діти, давайте згадаємо: хто живе у хазяйському дворі нашої казки?

Відповіді дітей.

Вихователь ще раз перечитує уривок, де перелічуються тварини
з хазяйського двору.

В хазяйському дворі тварин багато:
Конячка, корова, рябеньке телятко,
Свині і кури, руді кошенята,
Злий пес Сірко і малі козенятка.

— До якої групи тварин належать тварини із казки?

Діти. До свійських тварин.

Вихователь. Так, молодці! Свійські тварини — це вид тварин, які приручені первісною людиною, живуть поряд із людиною. Деякі тварини приручені тільки останнім часом (наприклад страус). Свійські тварини приносять багато користі: собака охороняє будинок, корова і коза дають молоко, вівця — вовну, а на конях, верблюдах, оленях перевозять вантажі.

Вихователь дає дітям завдання: обрати картинку із зображенням якоїсь тварини й розповісти про неї за планом.

- Як називається.
- Чим відрізняється від решти тварин.
- Яка вона за зовнішнім виглядом.
- Де живе.
- Чим харчується.

Якщо діти дають неповні відповіді, то вихователь пропонує іншим учасникам бесіди відповідати на питання.

Під час бесіди вихователь ставить питання таким чином, щоб підвести дошкільників до розгорнутого обговорення.

Дякую, діти, мені сподобалось, як ви відповідали на запитання. Нагадайте мені, з якою твариною ми сьогодні познайомились. Козенятко — це дитинча якої тварини?

Всі уважно слухали казку,
За кмітливість — всім бубликів в'язка.
Пропоную часу не гаяти,
Малюнок Козеняти виконати.
Батькам покажемо,
Про Козеня розкажемо!

Малювання «КОЗЕНЯТКО-МАЛЯТКО»

Мета: учити дітей малювати Козеня мазками, передавати особливості будови тіла; дати можливість відчутти насолоду від сприйняття і малювання тварини.

Перед початком малювання вихователь, показуючи картинку із зображенням Кози та Козенятка, проводить із дітьми бесіду.

— Чому тварин називають молодшими братами людини?

— Як ви вважаєте, у чому полягає дружба між людиною і твариною?

— Яку тварину вам хотілося б доглядати вдома? Чому?

— Чому кози вважаються привабливими тваринами?

— Що вам найбільше сподобалося в Козеняті?

— Як ви гадаєте, як почувається Козенятко біля мами-Кози?

— Який настрій у Козенятка?

Вихователь нагадує дітям про ті почуття, що виникли у них, коли вони спілкувалися з Козеням. Пропонує їм за допомогою фарби передати почуття на папері. Вихователь просить дітей звернути увагу на будову голови тварини, тулуба. Він заохочує дітей до творчості. Діти спільно з вихователем розглядають матеріали для малювання: гуаш і пензлі.

— Як ви гадаєте, навіщо підготовлені два пензлі?

Вихователь повідомляє дітям, що сьогодні вони навчатися малювати Козеня за допомогою широких і тоненьких мазків. Допомагатимуть їм у цьому товстий і тоненький пензлики. Вихователь пояснює, що потрібно тримати пензлик за середину держака і рухи робити вільними. Показує дітям поетапне малювання Козеняти. Діти малюють.

Спочатку починаємо малювати великим товстим пензликом (№ 6). У середині аркуша він залишає декілька горизонтальних широких мазків, щільно розташованих поряд, таким чином вимальовується тулуб Козеняти. Він не повинен бути ані худеньким, ані товстим, адже це заважатиме Козеняткові швидко рухатись.

Для того щоб намалювати шию, потрібен товстий пензлик. Шия підіймається над тулубом, тому малюємо вертикальний широкий мазок. Поєднуємо його з тулубом у ділянці грудей. Потім за допомогою пензлика щільними мазками потовщуємо шию, з'єднуючи її зі спинкою.

Голова Козеняти схожа на збільшену краплинку, розташовану кінчиком донизу. На голові за допомогою тоненького пензлика малюємо вухка та ріжки. Після того, як намальовані основні частини тіла, слід приділити увагу малюванню ніжок та хвостика. На ніжках необхідно намалювати ратиці.

Після заняття вихователь організовує виставку малюнків для батьків.

Кожна дитина має розповісти батькам, що вона дізналася нового й цікавого про свійських тварин.

ТВАРИНИ ПОРУЧ ІЗ ДИТИНОЮ

Досить часто собаки, кішки, акваріумні рибки, хвилясті папуги, інколи навіть черепахи і щури з'являються в оселях із появою в сім'ї дитини. Це дуже добре, тому що наявність у дитини вдома живої істоти, про яку необхідно піклуватися, за яку потрібно відповідати, виховує в неї позитивні якості та особливості характеру, тобто відіграє величезну роль у вихованні дітей.

Лікарі вважають, що тварини сприятливо впливають на самопочуття господарів. Вони сприяють формуванню дружніх і доброзичливих почуттів і взаємин.

Дорослі повинні ділитися з дітьми своїм досвідом спілкування із тваринами, щоб обмежити та перебороти дослідницьку жорстокість дітей, не дати їй зміцнитися.

Перш ніж завести будь-яких тварин у групі, вихователеві слід усе продумати. Птахів потрібно регулярно годувати кормом, чистити їм клітки.

Рибки, хом'ячки, морські свинки та кролики також потребують постійного догляду і підвищеної уваги до себе.

Найголовніша умова утримування тварин у групі — це згода всіх батьків, які разом із вихователем беруть на себе низку зобов'язань щодо харчування тварин та догляду за ними.

Слід узяти до уваги і той факт, що спілкування із тваринами може викликати алергійні захворювання. Алергенами можуть бути шерсть морських свинок, кроликів, хом'ячків; пух птахів; сухий корм для рибок тощо. За наявності в групі дітей зі схильністю до алергії необхідно категорично втриматися від придбання тварини. У таких випадках вихователь повинен організувати живий куточок природи в окремому приміщенні, куди можна водити дітей на заняття, гратися, працювати. Тварин, які перебувають у куточку природи, вихователь іноді приноситьиме в групу для організації тривалих спостережень за ними.

Для догляду за рослинами й тваринами потребується інвентар (тази, ганчірки, щітки, совки, тертки, мисочки, дошки, ножі, фартухи для чергових). Обов'язково потрібно визначити місце для зберігання всього реманенту.

У куточку природи повинні бути акваріуми з декоративними рибками, такими, як: гупі, мечоносці, скалярії, барбуси, вуалехвости, а також карасі, в'юни. Акваріумні риби добре розмножуються в неволі.

Земноводні й плазуни також добре переносять неволю і в разі правильного догляду можуть прожити багато років. Найчастіше розводять ящірок, черепах, жаб, яких утримують у тераріумі.

Добираючи птахів для живого куточка, варто враховувати, як вони переносять неволю. Найкраще утримувати хвилястих папуг, які є гарними, веселими, легко розмножуються в неволі, а іноді вміють говорити. Легко приручаються чиж, щиголь, канарка. Звірів і птахів для живих куточків доцільно купувати в зоомагазинах. Слід дуже обережно поводитися з ними та привчити до себе. Узимку можна годувати біля вікна синиць. Ці птахи настільки звикають до годівниці й людей, що наступної осені повертаються до місця підгодівлі, приводячи своїх пташенят.

У живому куточку доречно оселити гризунів: білих мишей і пацюків, морських свинок, білок. Можна розводити кроликів. Утримують гризунів у металевих або скляних кошах і в старих акваріумах, закритих зверху дротяною сіткою.

Помешкання для хом'яків складається з пластмасового піддона (він легко миється) та прозорого даху. Усередині звірки влаштовують собі гніздечко, для чого їм потрібно покласти шматочки вати, клоччя, ганчірки, сіно.

Годують хом'яків рослинними кормами (сирими й вареними). Дають також варене м'ясо, комах, борошняних хробаків, свіжий сир. Дитинчат хом'яків не слід торкатися руками, щоб не турбувати самку, інакше вона може відмовитися годувати малят, і вони загинуть.

Акваріум з рибками й рослинами у дитячому садку потрібно облаштовувати дорослим і дітям разом. На дно акваріума насипають чисто промитий крупний сірий річковий пісок. На нього можна покласти камінчики, черепашки. Не потрібно відразу саджати багато рослин. Вони розростуться й заповнять акваріум. Воду в акваріум наливають обережно, щоб не розмити ґрунт. Вода, узята з-під крана, повинна відстоятися добу при кімнатній температурі. Харчуються риби здебільшого дафнією, мотилем, трубочником, сухим кормом.

Морські свинки мають миролюбний характер, ніколи не кусаються, тому діти можуть із ними спокійно гратися. Приміщення, де вони втримуються, повинне бути теплим, світлим, сухим і без протягів. Найкращий корм для морських свинок — пшеничні висівки, овес, морква, буряк і сіно, а влітку — коренеплоди й свіжоскошена трава.

Морські свинки — чудовий об'єкт для спостережень.

ІНТЕГРОВАНЕ ЗАНЯТТЯ З ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ З РОЗВИТКОМ МОВЛЕННЯ

«СПОСТЕРЕЖЕННЯ ЗА РИБКОЮ В АКВАРІУМІ» (ранній вік)

Мета: учити дітей упізнавати золоту рибку серед інших риб і називати її; учити помічати особливості її зовнішнього вигляду, визначати частини тіла; ознайомити з особливостями поведінки золотої рибки: живе у воді, плаває; дати знання про те, що рибку потрібно годувати; виховувати любов і дбайливе ставлення до риб.

Матеріали: акваріум із рибками.

Попередня робота: спостереження дітей за рибками в акваріумі; вивчення віршів; відгадування загадок; відстоювання води для акваріума.

Словник: акваріум, плаває, плавці, хвіст, кошик, водорості, камінці.

Дійові особи:

Дід Панас

ХІД СПОСТЕРЕЖЕННЯ

До групи заходить Дід Панас із вудкою та кошиком у руках. З кошика видніється банка з водою та велика річкова риба.

Дід Панас. Добрий день, діти! Як у вас хороше, затишно, можна й відпочити після далекої дороги.

Вихователь. Сідайте, Дідусю, відпочиньте й розкажіть, де ви були і що бачили.

Дід Панас. Прийшов я до вас із річки. Був там на риболовлі. Відпочив гарно, але трапилася зі мною чудернацька пригода... Подивіться, що в цьому кошику.

Вихователь. Діти, давайте разом подивимось.

Дід Панас і вихователь показують рибу. Діти розглядають її.

Дід Панас. Кого я вам приніс?

Відповіді дітей.

Вихователь підтверджує правильність відповідей.

Усі разом роздивляються велику річкову рибу.

Вихователь. Що ми можемо сказати про цю рибу?

Відповіді дітей.

Дід Панас. Але в мене є ще одна рибка, яку я вам хочу показати. *(Дістає з кошика банку, у якій плаває золота рибка.)* Ви не повірите! Вона сама до мене підпливла і людським голосом попросила, щоб я її відніс до вас у дитячий садок. Вона сказала, що ніколи не бачила дітей.

Вихователь *(до дітей)*. Хто це?

— Кого ви бачите?

— Кого нам приніс Дід Панас?

Пропонує декільком дітям повторити: «Золота рибка. Приніс її Дід Панас».

Дід Панас. Подобається вам рибка?

— Чим саме?

Вихователь спонукає дітей до висловлювань.

Вихователь. Якого рибка кольору?

— Чому вона плаває?

Вихователь рухом руки показує, як рибка пливе, як одночасно рухає хвостом. Пропонує дітям повторити цей ігровий рух.

— Вона велика або маленька?

Для порівняння пропонує подивитись на рибу у Діда Панаса в кошику.

Діти, ви знаєте, рибка може жити у нас в акваріумі. Це буде скляний, прозорий будинок рибки.

Вихователь дістає акваріум, розглядає його з дітьми, потім вони наливають у нього відстояну воду.

— Як називається будиночок, у якому мешкатиме рибка? Де вона мешкатиме?

Діти вимовляють нове слово «акваріум», повторюють його хором.

Вихователь разом із дітьми прикрашають акваріум камінцями, водоростями.

— Чим ми прикрашаємо акваріум?

— Що ми покладемо на дно?

Тепер час оселити золоту рибку в її будиночку-акваріумі.

Діти спостерігають, як рибка освоює нове житло.

Після цього вихователь пропонує дітям погодувати рибку.

Д і д П а н а с. Подивіться, яким кормом потрібно годувати золоту рибку!

Обходячи всіх дітей, показує корм і пояснює, як слід годувати рибку.

Вихователь просить декількох дітей повторити ці дії.

В и х о в а т е л ь (згодом). Що робить рибка?

Звертає дитячу увагу на те, як поводить себе рибка під час годування.

— До кого вона попливла?

— На кого подивилася?

Д і д П а н а с. Я з вами забарився! Мене вже бабуся чекає!
На все добре!

Залишає групу та обіцяє ще завітати в гості до дітей.

Через певний час вихователь нагадує дітям, що настав час змінити воду в акваріумі.

Вихователь пропонує дітям подивитися на банку з рибками, пояснює, що їм там стало тісно. Тому необхідно якомога швидше підготувати для них акваріум із чистою, відстояною водою. Вихователь і діти визначають обсяг роботи, розподіляють її між собою.

Діти за допомогою вихователя повторюють алгоритм заміни води в акваріумі. Вихователь звертає увагу дітей на рибку. Діти перелічують їх, пригадують назви. Вихователь запускає рибку у просторий акваріум, акцентуючи увагу дітей на тому, як рибки радіють простору, чистій воді.

У процесі діяльності вихователь дає дітям поради, висловлює думку про їх дії, підбадьорює їх. Після завершення праці педагог пропонує дітям упорядкувати робочі місця: вимити губки, щітки, покласти їх сушитися, протерти й прибрати на місце відра, витерти підлогу, зняти фартухи.

Наприкінці навчального року діти повинні називати риб і пояснювати правила догляду за ними, уміти змінювати воду в акваріумі.

ІНТЕГРОВАНА ГРА-ЗАНЯТТЯ З ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ

«СПОСТЕРЕЖЕННЯ ЗА ЧЕРЕПАХОЮ, ОБЛАШТУВАННЯ ТЕРАРІУМУ» (молодший дошкільний вік)

Мета: уточнити й розширити знання дітей про зовнішній вигляд, спосіб життя, звички черепахи; учити встановлювати зв'язок між особливостями зовнішнього вигляду й характером пересування; учити створювати необхідні умови для життя черепахи в куточку природи; виховувати дбайливе й турботливе ставлення до черепахи, бажання доглядати за нею.

Матеріали: пісок, земля, старий горщик для квітів; корм: трава, шматочки фруктів, овочів; картина із зображенням степу.

Попередня робота: спостереження за черепахою у куточку природи; вивчення віршів; відгадування загадок про неї.

Словник: черепаха, тераріум, панцир, пластинки, візерунок.

Дійові особи:

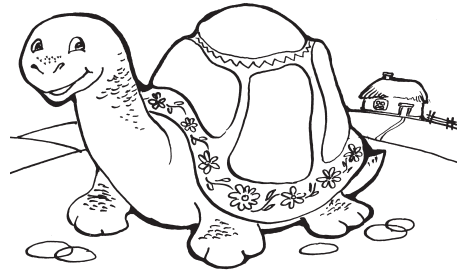
К у р к а

ХІД ГРИ-ЗАНЯТТЯ

На початку заняття вихователь проводить із дітьми настільну гру «Відгадай, яка тварина».

Гра «ВІДГАДАЙ, ЯКА ТВАРИНА»

Мета: учити групувати тварин за місцем і середовищем їхнього існування, пристосуванням до умов існування; закріпити вміння оперувати назвами тварин; учити розрізняти їх за ознаками, розуміти їхнє значення у природі та для людини; вживати слова-назви дитинчат тварин; учити швидко оперувати своїми знаннями, граматично правильно будувати свої відповіді, логічно мислити, пов'язуючи тварину з місцем її перебування; виховувати любов і бережливе ставлення до природи.

Діти отримують картки, на одній стороні яких написані загадки про тварин, а на зворотній — їх зображення. Гравці перевертають картки, називаючи намальовану на них тварину, загадують та відгадують загадку про неї, пояснюючи, у яких умовах вона проживає, чим харчується, як доглядає дитинчат, яку користь приносять людині, та звукоімітують її.

Перемагає той, у кого виявиться більше карток із відгаданими загадками за визначений проміжок часу.

Під час завершення гри заходить заклопотана й перелякана Курка, тримаючи черепаху.

Курка. Ко-ко-ко! Щось до мого курника залізло! Щось незвичайне!

Я дуже налякалась за своїх курчат. Оця істота з'їсть моїх дитинчат!

Вихователь бере у Курки черепаху і просить дітей поглянути на дивовижну тварину.

Вихователь. Як вона називається?

Відповіді дітей.

Вихователь опускає черепаху на підлогу, даючи дітям можливість упродовж 1—2 хв оглянути її. Звертає увагу на те, що тіло черепахи вкрите панциром.

Давайте разом сядемо на килимок, щоб зручно було розглядати черепаху.

Обходить дітей, показуючи їм, як панцир укриває все тіло черепахи.

Тіло зверху й знизу вкрите панциром. Він знизу плаский, а зверху опуклий, товстий, твердий, розділений на окремі пластинки. З-під панцира видніються ноги, хвіст, голова, що вкриті жорсткою шкірою.

Кожна дитина гладить черепаху, розглядає візерунок на панцирі, обводить його рукою, злегка натискаючи на панцир. Переконається, що він твердий. Вихователь навчає дітей дослідницьких дій (обвести рукою панцир, погладити, щоб виявити його форму й характер поверхні, натиснути, злегка постукає, щоб пересвідчитися в тому, що він твердий).

Діти висловлюють свої враження.

— Як ви вважаєте: навіщо черепаці такий панцир, адже він важкий і незручний?

Припущення дітей.

— Панцир допомагає черепасі захищатися від ворогів, за візерунками на панцирі можна дізнатися, скільки їй років.

Вихователь пропонує декільком дітям полічити кількість кіл на пластинках панцира: скільки кіл — стільки й років черепасі.

Вихователь опускає черепаху на підлогу, даючи дітям можливість спостерігати за тим, як вона пересувається.

— Чому вона пересувається повільно?

Діти. Тому що в неї важкий панцир, короткі ноги, і вона обережно поводить у незнайомому місці.

Курка. Чи знаєте ви, якщо злегка торкнутися голови та ніг черепахи, то можна побачити ще одну її особливість — вона ховає голову? Я бачила це в курнику.

Курка, наслідуючи черепаху, показує дітям, як вона ховає голову у панцир.

Вихователь. Курко, не можна так робити, адже ви її лякаєте!

— Діти, як ви гадаєте, чому черепаха ховає голову?

Припущення дітей.

Коли небезпечно, то черепаха завжди ховає голову під панцир.

Вихователь пропонує дітям розглянути заздалегідь приготовлену картину із зображенням степу, розповідає про спосіб життя черепахи на волі.

Черепаха живе у степах, де є багато трави та піску. Вона харчується травою, листям, плодами; узимку впадає в сплячку.

Курка

Яка ж чудернацька тваринка!
Отримає задоволення кожна дитинка,
Якщо за нею спостерігатиме,
Можливо, більше про неї знатиме.

Вихователь. Дякуємо, Курко!

Вихователь з'ясовує, що необхідно зробити в куточку природи для того, щоб там залишити черепаху.

— Що необхідно покласти на дно тераріуму?

— Що потрібно посадити, щоб дно тераріуму нагадувало черепасі вільне життя?

Вихователь і Курка разом із дітьми облаштовують тераріум, створюючи необхідні умови для її життя в куточку природи.

Дно тераріуму засипають землею й піском, висаджують траву, облаштовують маленьку водойму, «будиночок» із черепків, щоб черепаха могла там ховатися, ставлять миску з питною водою, потім поміщають туди черепаху.

Вихователь повідомляє дітям, що в куточку природи житиме нова тварина. Поки вона адаптується, брати її до рук не можна, а можна лише спостерігати, як вона їсть, спить, проводить дозвілля. Ця тварина дуже корисна, оскільки їсть комах і слизняків — шкідників садів і городів.

Наприкінці заняття вихователь просить чергових розповісти, як вони доглядатимуть за черепахою.

Відповіді дітей.

К у р к а

Побіжу до курника, повідомлю півню й курчатам,
Яка в дитсадочку тварина завзята.

ІНТЕГРОВАНА ГРА-ЗАНЯТТЯ З ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ З РОЗВИТКОМ МОВЛЕННЯ

«ПАПУЗИ МИ ДОПОМАГАЛИ, ЙОГО ЇЖУ МИ ШУКАЛИ» (старший дошкільний вік)

Мета: учити дітей помічати своєрідність зовнішнього вигляду папуг; учити дітей установлювати залежність між способом пересування папуги й будовою дзьоба, лап, між харчуванням і розміром дзьоба; формувати уявлення про особливості поведінки; учити спостерігати за мешканцями куточка природи; учити доглядати за папугами, створювати для них необхідні умови в куточку природи; викликати інтерес до птахів, бажання за ними спостерігати, доглядати; виховувати любов і поважне ставлення до птахів.

Матеріали: клітка з папугою.

Попередня робота: облаштування клітки, де житиме папуга; перегляд відеофільмів про папуг; розучування віршів; читання оповідання; відгадування загадок.

Словник: папуга, клітка, пташенята, крила, дзьоб, соняшник, горіх.

ХІД ЗАНЯТТЯ

Вихователь (*привертає увагу дітей*)

Добрий день, малята!
 День такий завзятий,
 Мабуть, час пограти
 В моряків, в піратів.

На столі посеред групи помічник
 вихователя ставить клітку з папугою
 (він озвучуватиме папугу).

Папуга. Р-р-рятуйте, р-р-рятуйте!
 Помру від голоду!

Вихователь. Чому?

Папуга. Мене сьогодні не годували!
 Ой р-р-рятуйте, бо я помру!

Вихователь жаліє папугу.

Вихователь. Хто з вас бачив таких птахів?
 — Як вони називаються?

Відповіді дітей.

Вихователь пропонує дітям уважно розглянути птахів і розповісти, чим їм подобаються папуги, а потім пропонує порівняти папугу із птахами, які добре знайомі дітям (голубом, горобцем, синицею). Діти порівнюють птахів за розміром, забарвленням, поведінкою (весело кричать, спритно стрибають по гілках, стінках своєї клітки, виводять пташенят у неволі).

Вихователь звертає увагу дітей на голову, тулуб і крила папуги, що вкриті тонкими смужками, схожими на хвилі.

Через те, що ці птахи мають таке забарвлення, їх називають хвилястими папугами. Діти, допоможемо папузі?

Відповіді дітей.

Папуга. Але ж ви не знаєте, чим мене годувати!

Вихователь. Діти, ви зможете швидко запам'ятати, яка їжа потрібна папузі?

Діти. Так! Ми обов'язково допоможемо цьому птаху.

Вихователь. Спочатку необхідно розглянути дзьоб. Дзьоб у папуги короткий, сильний, верхня частина загнута у вигляді гачка.

Вихователь пропонує дітям подумати, який корм може їсти папуга таким міцним загнутим донизу дзьобом.

Вихователь повідомляє дітям, що основним кормом є насіння соняшника, горіхи, зелень, фрукти, овочі (морква, буряк).

Папуга. Я вже знаю, де потрібно поставити мою клітку. Несіть мене туди! (*Показує напрямком.*) Я дуже хочу їсти!

Домовимось: не поспішайте,
На носках переступайте.
Клітку щоб не розламати
І мене не налякати.

ФІЗКУЛЬТХВИЛИНКА

1. Ходьба на носках із поворотом голови ліворуч-праворуч упродовж 30 с. (*«Шукаємо їжу».*)

Вихователь. Тут ми їжі не знайшли. Можливо, ми пішли не в той бік?

Бачу тоненьку дошку, через яку потрібно обережно переповзти, щоб не впасти.

Рух за рухом, повзи, не дмухай!
Обережно! Вказівки слухай!
Через місток переповземо,
Папузі їжу ми знайдемо.

2. Повзання по похилій дошці.

- Лягти на лаву, ноги вздовж лави, руки простягнути перед собою;
- узятись за край лави з обох боків, підтягнутися ближче до рук;
- на кінці лави сповзти з неї у положення навпочіпки з опорою на руки.

Вихователь

Насіння ми знайшли в шухляді.
Їж, папуго, ми такі раді!
В траві, будь ласка, ви сідайте,
Їсти папузі не заважайте.

Діти розташовуються на килимі, клітка з папугою стоїть у центрі.
Діти спостерігають за тим, як папуга їсть.

Під час годування вихователь звертає увагу дітей на те, чому папуга так спритно лузає насіння, розколює горіхи, споживає зернову суміш, зелень, шматочки моркви, буряка, яблук.

Вихователь розповідає дітям про життя папуг у природі: місце їх проживання, середовище, харчування, виведення пташенят.

Пропонує дітям подумати, що потрібно зробити в куточку природи, щоб залишити папугу у своїй групі, щоб йому було добре.

За допомогою навідних питань підводить дітей до правильних суджень про види корму, про створення зручних умов для птаха у клітці.

Необхідно зробити декількох жердинок, гілок дерев палички для пересування, годівницю, поїлку, будиночок для виведення пташенят.

Вихователь разом із дітьми розглядають папугу. Діти лежать навколо клітки на животі, руки простягнуті перед собою і зігнуті в ліктях. Долоні розкриті, голова — на долонях, ноги зігнуті в колінах. Діти рухають ногами вниз до підлоги та вгору.

Спостерігаючи за папугою, вони описують її поведінку.

Папуга

Досить уже вам відпочивати,
Підемо разом мені воду шукати.
Дайте води швиденько,
Зупиниться без водиці серденько!

Діти підлазять під п'ять дуг заввишки 50 см і 40 см, спираючись на руки і коліна.

Діти наповнюють посуд водою, вихователь пояснює правила наливання води.

Вихователь

Перші перепони ми подолали,
Їжу і воду ми відшукали.
Далі з малими ми вирушаємо,
Разом папузі допомагаємо.

Папуга

Благаю! Шухляду мою діставайте,
Хутчіше мені її віддавайте!

У куточку діти бачать маленьку скриньку, усередині якої лежить овес.
Вихователь удає, нібито зі скрині розсипалося зерно.

Ой лихо, р-р-рятуйте! Ви що наробили,
Мене обібрали, голодним лишили!

Вихователь

Не треба плакати, голосно кричати,
Ми можемо з дітками зернятка зібрати.

Гра «ЗБЕРИ ЗЕРНЯТКО»

Мета: розвивати вміння швидко пересуватися навколішках; удосконалювати вміння володіти дрібною моторикою пальців; виховувати увагу, спритність, зосередженість.

На підлозі накреслено коло, усередині якого стоїть скринька. У колі розсипане зерно, яке необхідно зібрати якомога швидше, не залишивши жодної зернини на підлозі.

Гру можна проводити, об'єднавши дітей у команди і розподіливши зони для кожної команди. Наприкінці гри визначається команда-переможець.

Вихователь (повертаючи папузі зерно)

Ти заспокоївся, дуже я рада!
Час нам з дітьми повертатись до саду.
Якщо бажаєш, то підемо з нами —
Грати і жити в садку з малюками.

Папуга

Радо піду я в гості до вас!
Може, і житиму деякий час.
Кашею, супом мене пригощайте
І політати мені дозволяйте.

Вихователь уточнює у дітей, як необхідно доглядали за папугою. Він показує вихованцям, як потрібно чистити клітку, куди сипати корм, як годувати птаха. Вихователь повідомляє, що цю роботу виконуватимуть самі діти, які чергуватимуть. Вони щоранку чиститимуть клітку, митимуть годівницю, поїлку.

Діти розглядають майбутнє місце постійного перебування папуги.
У клітці для хвилястого папуги підготовлені 2—3 годівниці, поїлка, гілка дерева.

Для зручності спостереження за поведінкою папуги вихователь розташовує клітку на рівні очей дітей.

Вихователь. Що цікавого ви дізналися під час гри-заняття?

- Вам сподобався папуга?
- Чи сподобалося вам бути його помічниками?

Аналогічно до цього заняття можна провести гру-заняття щодо ознайомлення з різними птахами, які мешкають у куточку природи: канарками, щоглами та ін.

Вихователь учить дітей відрізнити канарку від решти птахів. Він повідомляє, що канарка родом із теплих країн, виводить пташенят у неволі, добре співає. Вихователь ознайомлює дітей з особливостями догляду за канарками (годувати тричі на день сумішшю різноманітного насіння, давати терту моркву, куряче яйце з тертим сухарем, зелений корм, 1—2 рази на день змінювати воду в поїлці). Потрібно щодня у клітку ставити посуд із водою для купання птахів і забирати його після купання, двічі-тричі на тиждень ретельно мити поїлку, годівницю.

Вихователь пропонує дітям назвати птахів, які живуть у куточку природи, і розповісти, як вони доглядають за пернатими.

Він повідомляє, що сьогодні на занятті діти дізнаються більше про птахів, батьківщиною яких є далекі південні острови. Свою розповідь він ілюструє фотографіями птахів або демонструє відеофільм про життя птахів.

Вихователь заносить клітку з птахами.

- Як називаються ці птахи?
- Чим відрізняються ці птахи від уже відомих вам?

Відповіді дітей.

Наприкінці заняття вихователь проводить бесіду з дітьми про птахів, які живуть поруч із людиною.

- Які птахи живуть у парках, лісах, на луках і в полі?
- Що є спільного у всіх птахів?
- Як можна відрізнити птахів від звірів?
- Чим укрите тіло птахів?
- За допомогою чого вони пересуваються?
- Чим харчуються?
- За що діти й дорослі люблять птахів?
- Як люди піклуються про птахів?

СВІТ ШЕСТИНОГИХ

Наше дитинство — це калейдоскоп незвичайних вражень і відкриттів у світі живої природи, які дбайливо зберігаються у пам'яті впродовж усього життя.

Метелики, коники, жучки, павучки... Який малюк не спостерегає, затамувавши подих, за повільним, поважним пересуванням жука? Хто з дітей зачаровано не розглядає серпанкову павутину та її господаря павука?

Гуляючи квітучим зеленим лугом, не намагайтеся впіймати метелика, бабку або клопа-солдатика. Педагогічний обов'язок вихователя — навчити дитину спостерігати за комахами. Під час таких спостережень вихованці дізнаються багато цікавого про життя маленьких мешканців нашої планети, у них формуються дослідницькі навички, виховується поважне ставлення до світу живої природи.

ІНТЕГРОВАНА ГРА-БЕСІДА ЩОДО ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ З РОЗВИТКОМ МОВЛЕННЯ

«ПОДОРОЖ ДО ТІТОНЬКИ БДЖОЛИ» (ранній вік)

Мета: учити дітей розрізняти бджолу серед інших комах, помічати її характерні риси: яскраво-жовте забарвлення, прозорі крила, вусики, хоботок (бджола літає, дзижчить); розвивати увагу, пам'ять, уяву, уміння логічно висловлюватися; виховувати інтерес до світу комах, дбайливе ставлення до природи.

Матеріали: схема опису комах, баночка меду, ложки, предметна картинка із зображенням бджоли.

Попередня робота: читання віршів; відгадування загадок; розглядання ілюстрацій із зображенням бджіл, меду.

Словник: бджола, крильця, хоботок, яскраві, ніжні, дзижчить, літає.

Дійові особи:

Ведмедик

Бджола

Дитина

ХІД ГРИ-БЕСІДИ

Вихователь

Принесло нам сонечко
знов тепло

І ласкаві проміні розлило.

З трав і квітів виткало килими

І в садочку грається із дітьми.

Розбудило сонечко комашиний край,

Усіх воно запрошує: «Комашок привітай!»

Давайте разом розглянемо картинки з комахами. Можливо, деякі з них вам уже відомі.

Діти називають комах або повторюють назви за вихователем.

— Діти, хто це в нас так гучно кашляє?

До групи заходить Ведмедик.

Діти. Ведмедик.

Вихователь. Ведмедик, маленький, ти, мабуть захворів.

Як тобі допомогти?

Ведмедик. Мене медом лікують!

Вихователь

Ми потрапили у казку,
Нас гукнули всіх!
Нехай казка оживає,
Дасть нам радість, сміх!

Засвітило сонечко
Ранком у віконечко.
Меду треба нам дістати,
Ведмедика полікувати.

— Діти, хто робить мед?

— Де можна взяти меду?

Діти. Мед роблять бджоли, а дістати його можна на пасіці.
Вихователь. Бджоли живуть у вуликах, а доглядає за ними бджоляр.

— Хто доглядає за бджолами?

Відповіді дітей.

Фізкультхвилинка «ХОДЬБА ДО ВУЛИКА»

Час за медом нам вирушати,
А клишоногий нас буде чекати.
Ми крокуємо по рівенькій доріжці,
Піднімаємо високо ніжки.

Ходьба з високим підніманням колін.

Пагорби нам заважають,
Діти їх переступають.

Переступання через м'які валики.

До колоди з медом діти поспішають,
Нас у лузі біля колод бджоли зустрічають.

Діти плавно кружляють по групі під музичний супровід.

Б д ж о л а

Добрий день, малюки!
Мені вас бачить залюбки!

Д и т и н а

Добрий день Вам, Бджоло!
Раді вас вітати!
Захворів у нас Ведмідь,
Меду прийшли взяти.

Б д ж о л а

Меду ми дамо малим,
Як його не дати.
Від хвороби ми медок
Любим готувати.

Бджола підводить дітей до бутафорського вулика.

Але спочатку запрошую вас у гості. Ми з вами зараз на пасіці, тобто в тому місці, де бджолярі розводять бджіл. Будиночок, який людина зробила спеціально для бджіл, називається вуликом, або колодою. Спеціальне віконце, що є входом у вулик, називається льотком.

Ось це наш будинок, у ньому мешкає багато моїх сестер.
Вихователь. Де мешкає Бджола?

Відповіді дітей.

Бджола. Подивіться, будь ласка, це моя улюблена фотографія.

Вихователь. Хто зображений на фотографії?

Відповіді дітей.

— Яка бджола?

Діти. Маленька, смугаста, працююча.

Вихователь. Назвіть частини тіла бджоли.

Діти. Вуса, великі очі, хоботок для збирання пилку, прозорі крильця, багато лапок.

Вихователь. Який звук видає бджола під час польоту?

Відповіді дітей.

— Ми, бджоли, харчуємося нектаром квітів, який добуваємо за допомогою хоботка. (*Показує на картинці.*) Зазвичай нектар знаходиться глибоко в квітці, тому бджола, дістаючись нього, вимащують пилком. Таким чином, перелітаючи з квітки на квітку, бджоли запилюють квіти. Тільки із запиленої квітки виросте яблуко, груша, огірок. Ми, бджоли — великі трудівниці, адже працюємо зі сходу сонця й до самого заходу, збираючи у кишені (що розташовані на задніх лапках) пилок із квітів, а потім переробляємо його на мед.

У мене для вас є сюрприз.

Виходить в іншу кімнату і незабаром повертається з глечиком із медом.

Вихователь. Бджілка вирішила вас погостити.

— Як ви гадаєте, чим саме?

Відповіді дітей.

Бджілка та вихователь пригощають дітей медом.

Діти розповідають, який смак і запах має мед.

Діти, давайте подякуємо Бджолі та повертатимемося до нашого хворого.

— Хто в нас захворів?

Відповіді дітей.

— Що трапилось із Ведмедиком?

Відповіді дітей.

— Що ми повинні принести Ведмедикові, щоб він видужав?

Відповіді дітей.

— До побачення, Бджілко! Дякуємо тобі за мед, за розповідь! Запрошуємо тепер до нас у гості. Прилітай, будь ласка, на наш квітник, там у нас є гарні квіти, зможеш зібрати багато нектару.

Фізкультхвилинка «ХОДЬБА ДО ВЕДМЕДИКА»

Вихователь

Час додому вирушати,
Клишоногий стомився чекати.
Ми крокуємо по рівенькій доріжці,
Піднімаємо високо ніжки.

Ходьба з високим підніманням колін.

Пагорби нам заважають,
Діти їх переступають.

Переступання через м'які валики.

До Ведмеда малеча поспішає,
Хворого Ведмедика медом пригощає.

Вихователь разом із дітьми годує Ведмедика.

Вихователь

Не хворіє вже клишоногий,
Підемо разом з ним в дорогу.
До квітника треба нам поспішати,
За роботою бджіл спостерігати.

Діти продовжують спостерігати за бджолами на вулиці, закріплюючи та повторюючи здобуті знання про бджолу.

Упродовж наступних двох тижнів проводяться заняття, ігри, бесіди за цією тематикою із поступовим ускладненням.

Вихователь. У бджолиному вулику кожна бджола має свою «професію». У вулику живе тільки одна бджола-матка. Це найбільша бджола, яка зайнята відкладанням яєць, з яких потім виведуться молоді бджоли.

Бджола-матка живе в самій глибині вулика й ніколи не виходить звідти.

— Як же вона харчується?

Її годують інші бджоли. Бджоли менші ніж матка за розміром, у вулику їх може бути кілька сотень і навіть тисяч. Ці робочі бджоли працюють зі сходу сонця й до самого заходу.

За яйцями й личинками бджіл доглядають бджоли-няньки.

У бджолиній родині є бджоли-прибиральниці, які стежать за чистотою у вулику і викидають із нього сміття.

Є трутні — це бджоли, які нічого не роблять, тільки їдять мед. Коли у вулику обмаль меду, то бджоли виганяють трутнів-ледарів.

Бджоли-будівельники будують стільники, у яких зберігається мед і ростуть маленькі бджілки-личинки.

Незважаючи на розподіл обов'язків, є справи, якими бджоли займаються спільно. Наприклад, у спеку бджоли провітрюють стільники з личинками. Для цього вони всі разом починають швидко махати крильцями, нібито маленькими вентиляторами.

Жало в бджоли призначене тільки для захисту, а не для нападу (на відміну від ос).

Ужаливши, бджола гине.

ІНТЕГРОВАНА ЦІЛЬОВА ПРОГУЛЯНКА- СПОСТЕРЕЖЕННЯ ЩОДО ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ З РОЗВИТКОМ МОВЛЕННЯ

«КОМАШИНИЙ РАНОК» (молодший дошкільний вік)

Мета: учити дітей відрізнити метеликів від жуків, помічати характерні риси комах (у метеликів яскраві, більші крила, є вусики, хоботок; метелик літає, а в жука міцні тверді крила; жуки літають, дзижчать); ознайомити дітей із різноманітним світом комах; розвивати увагу, пам'ять, уяву; виховувати інтерес до розмаїття комашиного світу, дбайливе ставлення до природи.

Матеріали: картинки із зображеннями метелика, гусениці, жука, мурахи.

Попередня робота: розглядання ілюстрацій із зображенням комах, читання віршів, оповідань, відгадування загадок.

Словник: хоботок, яскраві, ніжні, дзижчить, літає, гусениця, метелик, мураха.

Дійові особи:

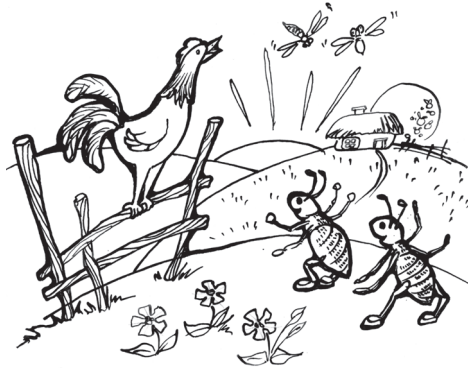
Мураха

ХІД ПРОГУЛЯНКИ

Вихователь. Діти, сьогодні нас очікує незвичайна зустріч. Подивіться, до нас у гості завітала Мураха.

Мураха. Я — Мурашка, народилась і виросла у великій родині, до якої належать:

- мурахи-бійці, які захищають нашу будівлю;
- мурахи-няньки, які доглядають за малюками нашої родини;
- мурахи-пастухи, які пасуть не корів, а попелиць. Ці маленькі попелиці схожі на зелених корівок. Вони виділяють крапельки солодкої рідини — молочко. Його дуже люблять усі мурахи;
- мурахи-мисливці, які ходять на полювання за їжею для інших мурах;
- робочі мурахи, які ремонтують наш будинок. Будинок мурах називається мурашником.

У мене є маленька книжечка, за допомогою якої я хочу ознайомити вас із різноманітним та дивовижним світом комах. Пропоную разом зі мною подорожувати зеленими квітковими галявинами, відповідаючи на мої запитання.

Сядьте зручніше і уважно слухайте!

Вихователь супроводжує читання книги демонстрацією картинок із зображеннями жуків, гусениці, метелика або демонструє живих комах, які сидять у банках. Для цього жуків, гусінь і метеликів (по 2—3 комахи) поміщають у три банки, на дно яких кладуть гілочки дерев або рослини, що цвітуть. Можна ознайомлюватись зі світом комах на вулиці або спостерігати за ними у групі. Для зручності спостереження дітей саджають за столи.

Мураха

КОМАШИНИЙ РАНОК

Рано-вранці сонце прокидається,
 Всім малим кохам посміхається,
 Під кущі і квіти заглядає,
 Всіх комах розважитись гукає.

Почувши під кущами стук,
Прокинувся товстенький жук:
«Я працювати поспішаю,
Росою квіти прикрашаю».

А ось гусениця волохата
Поспішає в сад завзято.
То вгору спину вигинає,
Через мить знов опускає.

Метелики розвеселилися,
Навколо квітів закружилися.
В танку крильцями махають,
З теплим днем діток вітають.

В. М. Ніколаєнко

— Діти, вам сподобалась моя казка?

Відповіді дітей.

Бесіда з розгляданням жуків, метеликів і гусені.

Вихователь спочатку дістає зі склянки гілку з жуком або відповідну картинку.

Вихователь. Хто це?

Подальше розглядання комахи він супроводжує запитаннями про її рухи. Коли жук почне повзти, вихователь запитує про те, що він робить і навіщо.

— Скільки ніжок у жука? Полічіть.

Діти. Шість.

Вихователь. Діти, як ви вважаєте, чи можуть ці комахи літати?

— Чи є крильця в жука?

Показує дітям крильця жука.

Відповіді дітей.

— Якого вони кольору?

— М'які або тверді?

Відповіді дітей.

Коли жук злетить, вихователь ставить дітям відповідні запитання.

— Які звуки він видає?

Пропонує послухати, як він дзижчить.

— Куди він полетів?

Діти. У вікно (або літає по кімнаті).

Згодом вихователь дістає зі склянки метелика, який сидить на квітці або гілочці. Пояснює дітям, що метелика не можна брати до рук, адже в нього «ніжні» крила, вони можуть порватися. Кладе квітку разом із метеликом на стіл.

Вихователь. Хто це?

— Якого кольору в нього крила?

Діти. Це метелик з яскравими крильцями.

Вихователь. Скільки крил у метелика? (*Чотири*)

— На що схожі крила метелика? (*На квітку*)

Коли метелик спурхне, вихователь запитує, чи чутно, як він полетів.

Згодом просить дітей «політати» кімнатою, дзижчати, наслідуючи жука, а також «політати» нечутно, наслідуючи метелика.

Дітей можна об'єднати у дві групи, запропонувавши першій виконати танець «жуків», а другій — танець «метеликів». Діти мають звернути увагу на ритм, який вони добирають для виконання «комашиних» танців: жук дзижчить, «літає» жваво, ритмічно, а метелик «літає» нечутно, повільно, спокійно.

Ви чудово грали, уважно спостерігали за комахами, але залишили за собою неприбрані столи. Допоможіть мені їх прибрати.

Вихователь звертає увагу дітей на те, що поза їхньою увагою залишилася ще одна комаха.

— Діти, як ви вважаєте, хто це?

Відповіді дітей.

— Що ви знаєте про гусеницю?

Відповіді дітей.

— Гусениця — це личинка метелика. Її тіло складається з голови, грудей та черевця. Гусінь переважно вживає рослинну їжу, але серед них є й хижакі. Здебільшого гусінь має маскувальне забарвлення, а деякі з них — яскраві та строкаті, що свідчить про на їх отруйність.

Коли настає відповідний момент, гусениця переповзає на дерево, стіну або паркан, де перетворюється на лялечку. З лялечки утворюється метелик.

Личинкова форма метеликів — гусениця завдає значної шкоди садівництву, але самі метелики дають велику користь, запилюючи багато видів рослин. Крім того гусінь — це основний корм для птахів.

Сьогодні Мураха допомогла нам ознайомитись з родиною комах. Подякуємо їй за це!

Давайте пригадаємо, з ким ми сьогодні познайомилися.

Відповіді дітей.

ІНТЕГРОВАНА ЦІЛЬОВА ПРОГУЛЯНКА- СПОСТЕРЕЖЕННЯ ЩОДО ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ З РОЗВИТКОМ МОВЛЕННЯ

«ЗАГАДКОВИЙ СВІТ КОМАХ» (старший дошкільний вік)

Мета: учити спостерігати та встановлювати взаємозв'язки в природі; учити виділяти головне в спостережуваному явищі; учити працювати з науково-популярним текстом (уміння виділяти головне); продовжити ознайомлення дітей із різноманітним світом комах, з характерними ознаками жуків, їх розмаїтістю й значенням у природі; розвивати увагу, пам'ять, уяву; розширювати знання про ознаки комах; розвивати вміння логічно висловлюватися; виховувати інтерес до навколишнього світу; прищеплювати бажання оберігати комах і дбайливо ставитися до них.

Матеріали: картинки із зображеннями метелика, бджоли, сонечка, коника; «Казочка про те, як жук мріяв про новий сюртук».

Попередня робота: читання оповідань, розучування віршів про комах, відгадування загадок.

Словник: слова, у складі яких міститься літера Ж.

Дійові особи:

1 - а Дитина

2 - а Дитина

3 - я Дитина

ХІД ПРОГУЛЯНКИ- СПОСТЕРЕЖЕННЯ

Діти граються на груповій ділянці дитячого садка. Вихователь пропонує дітям підійти до неї.

Вихователь

Діти, ви казочки любляєте?

Діти. Так!

Вихователь

А нову послухати бажаєте?

Діти. Так!

Вихователь пропонує дітям улаштуватись на лаві біля квітника.

Вихователь

Ну, тоді іграшки складайте,
Біля мене сідайте,
Зі мною казочку розповідайте!

КАЗОЧКА ПРО ТЕ, ЯК ЖУК МРІЯВ ПРО НОВИЙ СЮРТУК

*Жив собі старенький... (Показує іграшкового жука
або картинку з його зображенням.)*

— Хто це?

Діти. Жук.

Вихователь

Мріяв про новий сюртук. *(Показує картинку
із зображенням одягу.)*

— Про що мріяв жук?

Діти. Про новий сюртук.

Вихователь

Бо старий вже забруднився,
А ще трохи він зносився.
Довго жук не міркував,
До кравця помандрував. *(Показує картинку
із зображенням кравця.)*

— Куди помандрував жук?

Діти. До кравця.

Вихователь

Новий сюртук просив пошити:
«Бо вже соромно ходити!
Щоб пишались жученята,
Мої діточки-малята! *(Показує картинку
із зображенням жученят.)*
Щоб не соромилась жучиха,
Жіночка моя сердита! *(Показує картинку
із зображенням самиці жука.)*

— Хто повинен пишатись жуком?

Діти. Жученята, жучиха.

Вихователь

Щоб заздрили старі жуки,
Сусідоньки-лісовики! *(Показує ляльку лісовичка
або картинку з його зображенням.)*

— Хто заздритиме?

Діти. Жуки, сусідоньки-лісовики.

Вихователь

Кравець в жука тканину взяв,
Пошити одяг обіцяв.
Майстер дуже був завзятий. *(Показує картинку
із зображенням майстра.)*
Сюртук сподобавсь жученятам,
Не соромиться й жучиха.
Жуку заздять всі жуки,
Замовляють усі шити
Кравцю новенькі сюртуки.

Після читання казки вихователь проводить бесіду за текстом із метою закріплення вимови звука [ж] та вживання слів складної граматичної форми.

— Діти, вам сподобалась казочка?

Відповіді дітей.

Наш жук — казковий, але існує велика кількість родичів — жуків і комах. Ми сьогодні спробуємо дізнатися таємниці з життя жуків.

Вихователь пропонує дітям знайти яку-небудь комаху на квітах.

Діти. Сонечко біжить по листочку.

Вихователь обережно бере сонечко на руку й пропонує розглянути його.

— Якого воно кольору?

Діти. Червоного із чорними цятками.

Вихователь. Сонечка бувають не тільки червоними із чорними цятками, але й жовтими із чорними цятками і жовтогарячими з білими цятками.

— Скільки в сонечка ніг?

Діти. Шість.

Вихователь. Зі скількох частин складається його тіло?

Вихователь допомагає дітям назвати частини тіла.

Діти. Із трьох частин: голова, груди, черевце. Ще є вуса, тверді щелепи, надкрила, а під ними — крильця.

Вихователь

У квітнику заблукала комаха.
Мабуть, злякалась вона, бідолаха.
Треба маленьку додому забрати,
Цукерками, тортом її пригощати.

«Ні! — перелякано просить комаха, —
 Ви помилились, я не бідолаха.
 Мене в квітнику залишіть, не чіпляйте!
 Захищаю квітник! Не заважайте!
 Будинок тут мій і велика родина,
 Кожна квітка — моя батьківщина».

В. М. Ніколаєнко

У давнину люди цих червоних жуків пов'язували із сонцем, що дарує світло, життя й урожай. Тому їх і називали «сонечка». Уважалось, що ці жучки здатні пророкувати погоду. Посадить людина плямистого жука на долоньку (*вихователь кладе комаху на долоньку дитині*) і приказує:

Сонечко, сонечко —
 Дядька Сонця донечка!
 Швиденько нам відповідай:
 Тепло буде? З нами грай,
 А як холодно — тікай!

Якщо жучок злітав тоді, коли вимовлялося слово «тепло», то чекали на тепло, а якщо злітав, коли вимовлялося слово «холодно», то чекали на холод.

Вихователь пропонує дітям повторити приказку про сонечко.

— Діти, як ви гадаєте, чим харчується сонечко?

Відповіді дітей.

Ці комахи — хижак-ненажери. На обід і на вечерю вони із задоволенням поїдають попелиць, які живуть на садових деревах. Люди давно вважають сонечок своїми помічниками. Тому давайте ми відпустимо цю комаху. Не можна вбивати комах, їх потрібно оберігати.

Яскраве забарвлення сонечка ніби попереджає: «Я — не їстівне!» Якщо ж ящірка або птах, незважаючи на це попередження, схопить жука, то він випустить із черевця яскраву жовту краплю з неприємним запахом.

— Ми можемо назвати сонечко корисним чи шкідником?

Діти. Корисним, тому що воно захищає рослину від попелиць і гусені.

Вихователь. Як ви вважаєте, що може статися, якщо зникне сонечко?

Діти. Попелиця може знищити квіти і листя рослин, тому вони загинуть.

Вихователь. Серед комах є багато жуків. Деякі з них харчуються залишками загиблих рослин і тварин. Їх називають санітарами.

— Яких жуків називають санітарами? Чому?

Відповіді дітей.

— До яких комах належить сонечко?

Діти. До хижаків, адже воно харчується іншими комахами.

Вихователь. Про кого ви ще хотіли б сьогодні дізнатися?

Відповіді дітей.

Для початку давайте розглянемо жуків і метеликів на картинках, які я приготувала.

— Якими є загальні ознаки жуків?

Діти. Шість ніг, чутливі вусики, крила.

Вихователь. Чим різняться між собою жуки?

Діти. Забарвленням, розміром тіла, вусів, ніг. Деякі з них мають роги.

Вихователь. Отже, жуків дуже багато. Вони різняться за зовнішнім виглядом і способом життя. Про життя деяких жуків ми з вами ще дізнаємося.

Ой! Подивіться, хто в мене є!

Вихователь демонструє в склянці коника. Діти по черзі читають вірш.

КОНИК ЗЕЛЕНЕНЬКИЙ, БУДУЄ ДІМ ГАРНЕНЬКИЙ

1 - а Д и т и н а

Мріяв коник зелененький
Збудувати дім гарненький.
Робити коник поспішає,
Йому ніхто не заважає.

2 - а Д и т и н а

Суша травичка до травички —
Це буде росяна криничка.
Камінці, пісок і глина —
Зведу будинок старовинний.

3 - я Д и т и н а

Поки коник працював,
Літній дощик накрапав.
Крап, крап — на доріжку,
Намочив зелені ніжки.

В. М. Ніколаєнко

Вихователь. Діти, давайте познайомимося із коником і з'ясуємо: комаха він чи ні.

— Скільки ніжок у коника?

— Які вони?

Діти. Шість ніжок, вони довгі. Отже, коник — це комаха.

Вихователь. Правильно діти. Коник живе в лузі. Його частіше можна почути, ніж побачити. Він полюбляє дарувати людям свої чудернацькі «співи» — звуки, що виникають завдяки крильцям на спині, якими коник тре одне об одне.

У коників ніжки довші, ніж у мурах. Коники не бігають, а високо стрибають. Їх не видно в зеленій траві, тому що вони мають зелене забарвлення, що захищає від ворогів.

Усі комахи не тільки прикрашають нашу землю, кожна з них робить свою справу, наприклад, вони дбають про чистоту природи.

— Які таємниці з життя комах ви дізналися?

Діти. Ми знаємо: чим різняться жуки між собою; чим вони харчуються; де живуть; чому жуків потрібно охороняти.

Вихователь. Можемо зробити висновок про те, що хоча комахи дуже різні, але в них є однакові частини тіла, усі комахи мають шість ніг. Отже, щоб дізнатися, яка з тварин є комахою, а яка — ні, необхідно полічити її ніжки.

Комах не можна ловити для того, щоб помилуватися ними, можна тільки дивитися на них, але в жодному разі не торкатися їх.

РОСЛИНИ У КУТОЧКУ ПРИРОДИ

Екологічне виховання дітей передбачає поглиблення й удосконалювання позитивних почуттів і емоцій. Екологічне виховання дошкільнят — це запорука високої екологічної культури майбутнього суспільства.

У куточку природи діти беруть участь у підготовці ґрунту до сіяння і висаджувань, доглядають за рослинами (поливання, розпушування ґрунту, проріджування сходів, внесення добрива). У результаті такої роботи діти починають розуміти, що розвиток рослини залежить від умов, у яких вона зростає, а також від того, наскільки догляд за нею відповідає її особливостям.

Добирання рослин у куточок природи здійснюється відповідно до Програми «Я у Світі». Рослини повинні бути різноманітними та цікавими для спостереження, догляд за ними має бути доступний дітям.

Для куточків природи груп раннього й молодшого дошкільного віку доречно обирати невибагливі рослини, щоб діти були спроможні доглядати за ними.

У куточках природи старшої дошкільної групи можуть зростати рослини, вибагливіші до умов життя.

Кількість цих рослин також повинна бути порівняно більшою, ніж у групі раннього віку. Деякі поширені невибагливі кімнатні рослини можуть зростати у всіх вікових групах, але обсяг знань про них у дітей старших груп повинен бути більше, ніж у молодших.

Добираючи кімнатні рослини, необхідно обов'язково враховувати такі особливості рослин, як: світлолюбність та тіньовитривалість.

Оформлюючи куточок природи з рослинами, слід враховувати естетичні вимоги: різні кімнатні рослини повинні бути розміщені

таким чином, щоб прикрашати приміщення групової кімнати, робити його привабливим, затишним.

Низькорослі світлолюбні кімнатні рослини можна поставити на підвіконня, якщо підвіконня заввишки не більше ніж 60 см і рослини не заступатимуть світло.

На нижній частині вікон можна зробити полички для ампельних рослин. Частину кучерявих і ампельних рослин можна розмістити у квіткових торшерах, кашпо; великі рослини або композиції з деяких невибагливих рослин поміщають у підлогові вази.

Повзкі рослини (плющ, сциндапус) можна прикріпити до декоративних шнурів, натягнутих між підлогою і стелею, відгороджуючи куточок із тваринами або акваріумом.

Дуже добре виглядають традесканції або плющі, якщо їх розмістити не перед вікном, а поставити на легку поличку або підвісити на кронштейні.

Зазвичай за кімнатними рослинам старанно доглядають, створюють усі умови для їх росту й розвитку, але мало думають про те, щоб квіти прикрасили житло.

Разом із дітьми у груповій кімнаті або в садовому куточку природи можна створити «ландшафт пустелі», посадити у широкому горщику сукуленти різної форми.

Можна створити композиції з інших кімнатних рослин — в один великий горщик посадити разом 3—4 види. При цьому необхідно, щоб це були рослини з однаковими вимогами щодо світла й вологи.

Доцільно доповнити таку композицію декількома каменями або шматком дерева дивної форми.

Затишно виглядають групи, роздягальні, де діти власноруч прикрасили інтер'єр.

Оформлюючи рослинну зону, потрібно пам'ятати про дотримання техніки безпеки, передбачивши всі заходи для попередження травм.

Кімнатні рослини не тільки сприяють організації цікавої й змістовної навчально-виховної роботи з дітьми, але й оздоровлюють мікроклімат приміщення, у якому перебувають діти: зволожують повітря, очищають і збагачують його киснем, виділяють у повітря органічні речовини, що позитивно впливають на людину.

Для догляду за рослинами потрібний такий інвентар: поливальниці, щітки, тази, клейонка, ганчірочки, грабельки, палички для розпушування землі.

Орієнтовний перелік робіт із рослинами у куточку природи

Групи (вік)	Рекомендовані роботи	Основні завдання
Ранній, молодший, старший дошкільний	Догляд за кімнатними рослинами	Учити дітей розрізняти зовнішній вигляд рослин; дати основні знання про умови життя рослин, способи догляду за ними
Молодший, старший дошкільний	Пересаджування квітів	Учити дітей розуміти, яку роль відіграють ґрунт, світло і вода в житті рослини
Молодший, старший дошкільний	Розсаджування квітів; живцювання рослин	Уточнювати й закріплювати знання про будову рослин, вплив ґрунту і вчити доглядати за рослинами
Ранній, молодший, старший дошкільний	Висаджування насіння ячменю (на корм птахам, тваринам із куточка природи), томату, перцю, капусти на розсаду	Учити висівати насіння для подальшого застосування навички під час праці на городі
Ранній, молодший, старший дошкільний	Висаджування цибулин тюльпанів, цибулі	Уточнити знання про цибулини тюльпанів, цибулю
Молодший, старший дошкільний	Догляд за розсадою	Закріпити знання про догляд за пагінцями; ознайомлювати з процесом пікірування рослин
Старший дошкільний	Штучне запилювання рослин	Ознайомлювати зі значенням запилювання для рослин
Молодший, старший дошкільний	Чергування у куточку природи	Виховувати сумлінне ставлення до виконання обов'язків, відповідальність за доручену справу
Ранній, молодший, старший дошкільний	Колективні роботи в куточку природи	Ознайомлювати з прийомами догляду, миття та обприскування рослин

ІНТЕГРОВАНЕ ЗАНЯТТЯ У КУТОЧКУ ПРИРОДИ З ПРІОРИТЕТОМ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ

«ПОСПШАЙМО НА ГОСТИНИ ДО БАБУСІ ЦИБУЛИНИ» (молодший дошкільний вік)

Мета: ознайомлювати дітей зі змінами, що відбуваються з рослинами; учити встановлювати елементарні зв'язки у природі (сонячне тепло і вода необхідні рослині для росту); привчати звертати увагу на форму рослини, її розмір, смак, властивості; учити правильно висаджувати цибулю; виховувати в дітей засади екологічної культури, пізнавальних інтересів, естетичного і морального ставлення до природи; учити елементарних правил взаємодії людини і природи.

Матеріали: пророщена цибуля різних сортів, насіння цибулі; лопатки; подрібнена ячна шкаралупа; ящики або інші контейнери з шаром ґрунту 20—25 см.

Попередня робота: підготовка насіння цибулі різних сортів, ящиків із ґрунтом; ознайомлення дітей із цибулею шляхом читання віршів, оповідань, відгадування загадок, перегляду фільмів.

Словник: цибуля, шкаралупа яєць, ящик, ґрунт.

ХІД ЗАНЯТТЯ

Вихователь

Діти, до мене йдіть швиденько,
Сідайте зручненько,
А я розповім вам
казочку гарненьку.

Діти влаштовуються на килимі
напроти вихователя.

Жила-була насінина
маленька-маленька.

Чорненька-чорненька.

От така!

Вихователь показує дітям насіння цибулі та роздає його їм.

- Яке воно?
- Якого кольору?
- Легке чи важке?

Відповіді дітей.

Прокинулась весна, посміхнулась і заспівала весняними крапельками. Від радості зацвірінькали і почали танцювати горобці. Співаючи, бешкетники залетіли і в нашу хату. Заскочили на підвіконня, одне одного дражнять. У цей час там на сонці грілась чорна, маленька, кругленька, гарненька насінина. Горобці розтанцювалися і випадково скинули цю насінинку на землю. Злякавшись, почали її шукати — гребтися лапками навсібіч. Не знайшли її, а тільки землею ще більше присипали. Минув час, насіннячко зігрівало лагідне сонечко, поливав теплий дощик. Насінина росла, і зрештою виросла чудова цибулина. Ось вона, подивіться, яка гарна!

- Що ви можете розповісти мені про цибулину?
- Яка вона?
- Якого кольору?
- На яку геометричну форму схожа?
- Тверда чи м'яка?
- Солодка чи гірка?
- Що в неї на вершечку зеленіє?
- А що знизу?

Відповіді дітей.

У цибулини є верхівка і корінець. Подивіться, у моєму кошику є бабуся Цибулина!

Вихователь дістає з кошика велику цибулину.

Бабуся Цибулина в моєму кошику не сама, а зі своїми онуками. Розглянемо маленькі цибулинки.

Розглядання-обстеження.

— Діти, а для чого людям потрібна цибуля, і де її використовують?

Відповіді дітей.

Вихователь підводить дітей до висновку про корисність цибулі, адже в ній міститься вітамін С, що потрібен людині.

— Як ви гадаєте, якою на смак є цибуля — солодкою чи гіркою?

Відповіді дітей.

Так, наша цибуля гірка, але є і солодка. Вона росте там, де тепло. Вона навіть колір має інший. Ми з вами потім покуштуємо таку цибулю. На жаль, не всі вітаміни солодкі.

Розглядаючи цибульку, ви побачили, що в неї є плід і корінець, вона може бути солодкою, гіркою, але водночас є корисною.

Стара бабуся Цибулинка —
Золота її хустинка,
Спідниць багато вона має,
Вітаміни зберігає.
Корисні дуже вітаміни —
І дорослим, і дитині.

Вихователь пропонує дітям повторити вірш декілька разів.

Бабуся Цибулина хоче, щоб ми сьогодні посадили її онуків. Зараз, коли наші садові ділянки запорошив сніг і за вікном тріскотять морози, спробуємо виростити на підвіконні зелені пагони цибулі.

Отже, до роботи! Я садитиму бабуся Цибулину, а ви — її онуків.

— Що потрібно для того щоб цибуля добре росла?

Відповіді дітей.

Вихователь підводить дітей до висновку, що для росту рослині потрібні ґрунт, сонце, вода.

Для садіння цибулі нам знадобиться грядка в ящичку. У нагоді стане будь-яка суміш ґрунту для вирощування розсади овочів. Суміш насипте в низькі ящики шаром 7—10 см і висадіть цибулини.

Перед садінням очистіть цибулю від лушпиння — це пришвидшить появу пагонів. Цибулину акуратно поставте низом до землі. Дуже заглиблювати у ґрунт не потрібно — цибулина може загнити.

Після висаджування необхідно поливати цибулю теплою водою — це сприятиме появі корінців.

Ящик поставте в тепле місце. Щойно пагони проростуть до 1—2 см, ящик можна поставити на підвіконня. Швидкість відростання цибулиння залежить від температури поливальної води й повітря.

Оптимальна температура повітря — +18...22 °С, а води — +20...25 °С.

За таких умов цибуля добре ростиме й даватиме гарний урожай зеленої цибулі.

Хочу вас запевнити, що вирощування будь-якої зелені на підвіконні — не тільки корисне, але й дуже цікаве заняття. Ріпчаста цибуля — це рослина невибаглива, але дуже багата на вітаміни.

Для того щоб наша цибулька краще росла, їй необхідні світло, вода й мінеральні солі, які рослини беруть із ґрунту коріннями. Тому ми додаємо добриво.

Пам'ятаєте, як ми з вами збирали шкаралупу з яєць? Потім її подрібнювали. У шкарлупі містяться необхідні мінерали для кращого росту цибулі.

Спочатку я покажу, як ми садитимемо.

Вихователь показує і пояснює, як саджати цибулю.

Викопую невеличку ямку, кладу трішки яєчної шкаралупи, ллю водичку, корінцем саджу цибулину в ямку, а паростком угору і присипаю ґрунтом. А тепер ви самі спробуйте.

Діти садять цибулю.

Коментар

Досвідчений вихователь уважно спостерігає за дітьми, які працюють у куточку природи.

Він може ходити, стояти, сидіти, але завжди займає таку позицію, щоб, звертаючись до однієї дитини або декількох дітей, не випускати з поля зору решту.

Під час самостійної роботи до кожного вихованця рекомендується підходити й звертатися не менше ніж 3—5 разів; із невпевненою дитиною бажано все робити вдвох, тримаючи руки дитини в своїх, поки не відчуватимуться самостійні рухи дитини.

За виявлення самостійності дитину слід похвалити та приглубити.

Організуючи самостійну діяльність дітей, вихователь повинен надавати особливе значення формуванню доброзичливих взаємин між ними.

Необхідно показувати малятам, як можна працювати разом, як допомогти товаришеві.

Вихователь. Молодці, діти! Бабуся Цибулина нам удячна, що ми виконали її прохання. Тепер спостерігатимемо, як ростимуть наші цибулинки, а згодом збиратимемо врожай.

ІНТЕГРОВАНА ПРАЦЯ В КУТОЧКУ ПРИРОДИ З ПРІОРИТЕТАМИ МОРАЛЬНОГО, ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ

«ДЛЯ МАТУСИ КВІТИ ДОГЛЯДАЮТЬ ДІТИ» (старший дошкільний вік)

Мета: вправляти дітей у розрізненні й промовлянні назв кімнатних рослин (бегонія, фуксія, традесканція), їхніх черешків; дати уявлення про те, що кімнатна рослина може вирости з черешка; учити дітей правильно саджати черешок; викликати бажання виростити рослину.

Матеріали: столи для праці; нарізані черешки (у склянках); горщики або одноразові паперові стаканчики з піском; палички за кількістю дітей; ящики з піском, землею; совки; тепличка (півлітрова банка на кожен рослину); поливальниця із дрібним ситечком.

Попередня робота: вивчення віршів про кімнатні рослини, танцю з окремою групою дітей; заготовляння черешків, ґрунту, горщиків.

Словник: черешки, бегонія, фуксія, традесканція, глоксинія, живцювати, горщик, ґрунт.

Дійові особи:

Краплинка	1 - а Дитина
Сонечко	2 - а Дитина
Весна	3 - я Дитина
Сорока	4 - а Дитина

ХІД ПРАЦІ

Праця відбувається в групі
неподалік від куточка природи.
Над куточком природи
закріплено зображення сонця.

1 - а Дитина

Радісно блищить сніжок,
Сонце посміхається.
Незабаром свято у жінок —
Квіти прокидаються.

2 - а Д и т и н а. Ми очікуємо на свято матері, бабусі й сестричок, тому приготували для них наші подарунки.

За тиждень у садочку свято,
Для всіх жінок вітань багато
І найкращі дарунки в світі
Вам подарують ваші діти.

Хлопчик заносить кошик із квітами.
3-я Дитина заглядає у кошик, виявляється, що він порожній.

3 - я Д и т и н а
Де поділись подарунки?!
Тут стояли, тут були.
Ти не бачив? *(Звертається до однолітка.)*

4 - а Д и т и н а
Ні, не бачив.

3 - я Д и т и н а
Може, ви їх всі взяли? *(До гостей.)*

Г о с т і
Ні.

1 - а Д и т и н а
І в кого ж запитати?
Як матуся тепер вітати?

2 - а Д и т и н а
Запитайте у краплинок.
Вони — весні малі дитинки.
Може, знають, де шукати
Або в кого запитати.

Танець краплинок.

К р а п л и н к а
Ми землю намистом роси прикрашаємо,
Про подарунки нічого не знаємо.
Сонце красне скрізь буває,
Малеча в нього запитає.

3 - я Д и т и н а *(звертається до зображення сонечка, закріпленого над куточком природи)*

Сонечко-весняночко,
Нам допоможи!
Зникли подарунки.
Шукати де? Скажи!

Сонечко

Я весь час в турботах,
Землю нагріваю.
Ви в весни спитайте,
Вона все в світі знає.

Хоровод. Під час хороводу з'являється Весна.

4-а Дитина

Добрий день, веснянонько,
Наша панянонько!
Будь ласка, нам допоможи,
Де дарунки, розкажи!

Весна. У вас такий чудовий куточок природи!

Разом із дітьми розглядає рослини в куточку природи. Перевіряє знання дітей щодо розрізнення й називання кімнатних рослин (бегонія, фуксія, традесканція), ставить запитання про процес догляду за рослинами.

Весна. Які рослини ростуть у вашому куточку природи?

- Чому ваші рослини добре ростуть?
- Чому всі рослини зелені, чисті, а деякі навіть цвітуть?
- Як ви доглядаєте за рослинами, щоб вони добре росли?
- Як правильно поливати рослини, розпушувати землю, обтирати листя або листки?
- Покажіть і розкажіть, як необхідно поливати рослини.
- Чи вмієте ви дізнаватися про те, які рослини потребують поливання, а які — ні?

Відповіді дітей.

Весна декільком дітям пропонує обрати ту рослину, що має потребу в поливанні (учить робити це на дотик — натисканням пальцем на землю й візуально).

- Розкажіть, що ви робите, щоб рослини були чистими.

Відповіді дітей.

Принесіть, будь ласка, глоксинію і подивитися, чи можна з неї знімати пил за допомогою ганчірочки.

- Чому не можна?
- Що потрібно робити для того, щоб глоксинія завжди була чистою?
- Знайдіть ще рослини, з яких не можна знімати пил за допомогою ганчірки.

Отже, зробимо висновок: спосіб збирання пилу залежить від особливостей листя і стебла рослини. Усі рослини потребують щоденного догляду.

Ви так багато знаєте про рослини, догляд за ними, тому я пропоную не гаяти часу, а посадити кімнатні рослини, щоб після того, як вони виростуть, подарували їх матусям і бабусям. Кожний із вас вирощуватиме ту рослину, яку забажає. Кімнатну рослину можна виростити із черешка (гілочки).

Я принесла вам черешки, пропоную їх розглянути.

Розглядання рослини.

На черешку є стебло й листя. Для того щоб рослина виросла, її необхідно посадити. Деякі кімнатні рослини (такі як глоксинія, бегонія) розмножують насінням.

Черешок — це частина стебла, гілочка з декількома листочками. Поява нового листка означає те, що рослина почала рости. Однак, багато кімнатних рослин не цвітуть, а, отже, не мають насіння, тому застосовують різні способи вегетативного розмноження: черешками, вусами, щепленням. Найпоширеніший — живцювання.

Живцювати можна навесні або влітку. Зазвичай використовують стеблові, рідше листові черешки. Їх укореняють у воді або піску (грубозернистому, добре промитому). Черешки «примхливіших» видів накривають зверху скляною банкою — виходить нібито мініатюрна тепличка.

Підживлювати здорові рослини необхідно тільки в той час, коли вони активно ростуть, тобто приблизно з березня до вересня.

Слід мати на увазі, що зайві добрива інколи завдають більше шкоди, ніж їхній брак, адже вони обпалюють коріння й нерідко призводять до загибелі рослини.

Для багатьох кімнатних рослин корисними є органічні добрива: гній (коров'як) і пташиний послід. Звісно, ними не завжди зручно користуватися у приміщенні, але, якщо є можливість, то необхідно винести рослини в палісадник або на балкон і підгодувати.

Організація праці.

Діти сидять за столами (по 4 дитини), що розставлені у формі півкола для зручності спостереження за демонстрацією вихователя. На столах — предмети для висаджування рослин: у склянках — нарізані черешки, паперові стаканчики з піском і палички за кількістю дітей. Поруч зі столами — ящики з піском, совки, тепличка, поливальниця із дрібним ситечком.

Вихователь. Діти, що потрібно зробити, щоб із черешка виросла рослина?

Відповіді дітей.

Вихователь пропонує кожній дитині показати черешок, який вона хоче посадити.

— Зверніть увагу на те, як необхідно саджати рослини.

За допомогою палички я роблю заглиблення, беру черешок у ліву руку, розташовую його в заглибленні таким чином, щоб місце, звідки росте останній листок, було в піску, правою рукою щільно й обережно пригортаю рослину землею.

Весна пропонує 1—2 дітям показати, як вони саджатимуть свої рослини, пояснюючи весь процес садіння.

Молодці! Тепер можете саджати черешки.

Вихователь керує працею дітей, пропонує досипати або відсипати пісок, глибше посадити, щільніше пригорнути тощо.

Після виконання завдання пропонує всім подивитися, чи правильно вони посадили, оцінити роботу товаришів.

Нехай кожен із вас полічить листочки на своїх черешках. Запам'ятайте їх кількість. Щойно побачите новий листочок, ми зможемо напевне сказати, що уже з'явилися корінці. Для того щоб корінці вирости швидше, черешки необхідно помістити в теплицю.

Вихователь показує, як із півлітрової баночки зробити теплицю для своєї рослини.

1 - а Д и т и н а

Вам, жінки, дарують діти
Ці найкращі в світі квіти!

В и х о в а т е л ь. Чи сподобалось вам, як ми посадили квіти матусям та бабусям до свята?

Відповіді дітей.

В е с н а

От і я тепер згадала:
До вас Сорока залітала
І дарунки заховала
У яскравім квітнику.
Зробила шкоду ось яку!

2 - а Д и т и н а

Гей, Сороко-білобоко,
Не лети від нас високо!
До нас в садочок завітай,
Подарунки повертай.

«Залітає» Сорока з подарунками у кошику.

Сорока

Дарунки ваші повертаю,
Не буду більше, обіцяю.
Не хочу вас я ображати,
Звеселю вас всіх на святі.

Вихователь пропонує дітям оформити листівки з привітаннями для
любих матусь і бабусь.

Вихователь

Незабаром у садочку свято!
Для всіх жінок вітань багато
І ці найкращі в світі квіти
Вам подарують ваші діти.

Коментар

Усі дії, пов'язані з доглядом за рослинами, діти виконують тільки під керівництвом і за участі вихователя. Педагог показує правильні прийоми поливання, спочатку допомагаючи дитині своєю рукою: «Воду потрібно лити тільки на землю, а на листочки — не можна. Поливати необхідно, доки земля не покритється водою». Доглядаючи рослини, діти отримують чіткі вказівки щодо того, що і як потрібно робити.

Поступово малята опановують нескладні прийоми роботи, у них з'являється бажання допомагати вихователеві доглядати за рослинами в куточку природи.

ДОГЛЯД ЗА РОСЛИНАМИ, ЩО ПОСАДЖЕНІ ЧЕРЕЗ ПЕВНИЙ ЧАС ПІСЛЯ САДІННЯ

Мета: навчити розрізняти стан рослини після пересаджування (стебло пряме, листя соковите); ознайомити з особливостями догляду (обтирати рослини вологим пензликом, поливати зрідка); закріпити знання про особливості зовнішнього вигляду паростків (стебло слабеньке, листочки дещо схилені, зелені або з жовтими плямами; поливати слід щодня, піднімати баночку-парничок для провітрювання); учити дітей доглядати рослини та піклуватися про них.

Вихователь нагадує дітям про рослини, що діти посадили напередодні. Пропонує знайти найслабшу рослину серед посаджених у куточку природи (рослину поставити на стіл, з'ясувати причину її слабкості, використати всі заходи щодо її одужання).

Вихователь просить знайти в куточку природи найздоровіші серед нещодавно посаджених рослин.

Вихователь. Як називається рослина?

Якщо відповідь правильна, то хвалить дітей, якщо — ні, то повідомляє назву. Далі пропонує подивитися, чим відрізняються посаджені пагініці один від одного (чи однакові листки за формою, за кольором листя, розміром, які краї має листя).

— Які рослини ми посадили для матусь у куточку природи?

— Чому наші рослини добре ростуть? Чому всі зелені, чисті?

— Як ми доглядаємо за рослинами, щоб вони добре росли?

Покажіть, як потрібно розпушувати землю і поливати рослини.

— Чи вмієте ви дізнаватися, які рослини вимагають поливання, а які — ні?

Декільком дітям він пропонує обрати ту рослину, що має потребу в поливанні (навчає дітей робити це на дотик, натискаючи пальцем на землю).

ПЕРЕСАДЖУВАННЯ КІМНАТНИХ РОСЛИН

Діти сидять за столами. Вихователь стоїть біля столу, на якому розкладені рослини, підготовлені для пересаджування, а також ґрунт у пакунках.

Вихователь. Для того щоб кімнатні рослини могли краще рости й розвиватися, вони повинні отримувати повноцінне живлення.

Живильні речовини перебувають у ґрунті невеликого горщика; їхні запаси швидко зменшуються, тому бажано щороку пересаджувати рослини, щоразу насипаючи їм новий ґрунт.

Необхідно заздалегідь заpastися землею та квітковими горщиками, які повинні бути більшими від тих, де раніше росли рослини.

Обов'язково знадобиться пісок, краще грубозернистий. Перед використанням його промивають водою.

Землю також необхідно заготовляти. Це найскладніше завдання, оскільки для різних рослин потребується неоднаковий склад ґрунту. Зазвичай використовують суміші двох типів.

Вихователь показує два пакунки із сумішами ґрунту.

Перша — важча, щільна, глиниста земля; її називають дерновою, тому що отримують із дерну, взятого з пасовищ або багаторічних луків. Вона ясно-коричневого кольору, досить важка.

Друга — земля з перепрілого листя дерев, найкраще — з клеона або липи. Для її отримання восени згрібають у купу листя в садах і парках, де вони поступово перепрівають. Через рік-два утворюється легка темна земля.

Зазвичай для пересадження більшості кімнатних рослин беруть 2 частини дернової та землі й додають 1 частину піску. Для кактусів, алое та інших соковитих рослин земля повинна бути біднішою й пухкішою, тому піску беруть значно більше. Для молодих рослин ґрунт намагаються зробити легшим, для великих, старих — важчим.

Якщо земляну суміш придбати в магазині, до неї необхідно додати необхідну кількість піску.

Вихователь супроводжує всі слова ілюстраціями або демонструє процес пересаджування рослини.

Тепер можна братися до пересаджування. Рослину беруть обережно, злегка постукують горщиком об край столу, потім перекидають квітку на руку, а другою рукою знімають горщик.

Уважно оглядають, наскільки розвинене коріння. Землю можна злегка обтрусити паличкою. Якщо багато коріння, то його злегка підрізають гострим ножем. Якщо корінь товстий і соковитий, то цього робити не можна, варто лише видалити стару землю. Може виявитися, що коріння розвинені зовсім слабко, тоді знадобиться горщик не більших розмірів, а такий самий або навіть менший. Загалом, сама рослина «підкаже», що їй потрібно.

На дно нового горщика кладуть один або кілька черепків, насипають шар дрібної гальки або піску — це так званий дренажний шар, що необхідний для того, щоб зайва вода не застоювалася в землі, а через отвір для водовідведення потрапляла в піддон. Потім ще підсипають трішечки піску, а поверх нього — гіркою небагато землі, злегка придавлюють її пальцями, поміщають на неї рослину й потроху підсипають землю по краях горщика, намагаючись за допомогою спеціальної палички розподілити її рівномірно.

Вихователь пропонує одній дитині полити щойно пересаджену рослину.

Після пересаджування землю поливають, а після того, як вона осяде, підсипають ще небагато землі. Винятком є алое та інші соковиті рослини, які не варто поливати після пересадження 3–4 дні, тому що їх коріння дуже чутливе до вологи й легко може загнити від її надлишку.

Під час пересаджування багато рослин розмножуються відокремленням бічних відсадків або великий кущ розчленовують на кілька частин. Місця зрізу для дезінфекції присипають порошком сірки або вугілля. Відділені молоді рослини саджають у невеликі горщики. Після пересаджування рослини ставлять

у затінене тепле місце і лише через 1—2 тижні, коли вони одужають, повертають на колишнє місце на вікні.

Пересаджуючи рослини, дуже важливо рівномірно розподілити корінь у горщику. Слід особливо уважно пересаджувати пальми, у них коріння згорнуті спіраллю на дні горщика, тому цим рослинам слід добирати глибший посуд.

Не можна наповнювати горщики до країв землею, адже під час поливання вода переливатиметься через край, не зволожуючи належним чином землі. Від поверхні землі до краю горщика має залишатися 1—2 см вільного простору. Пересаджені у свіжу землю рослини перший час не варто підживлювати добривами, оскільки необхідні живильні речовини вони отримують із землі. Розпочинати підживлення доцільно не раніше, ніж у травні.

Після розповіді вихователь ставить дітям запитання щодо викладеного матеріалу.

ПРАЦЯ НА ГОРОДІ

Діяльнісний підхід до виховання та навчання, що є наслідком природної здатності дитини до наслідування, реалізується у дитячому садку через різноманітні види спільної діяльності дитини та вихователя. Дитина повинна мати можливість набувати власний досвід спілкування зі світом людей. Важливо, щоб дитина працювала в саду, на городі, на ділянці дитячого садка. Під час праці у дітей виховується дбайливе, турботливе ставлення до природи, її екологічного стану, а це, у свою чергу, створює сприятливі умови для сенсорного виховання, виховання відповідальності, сприяє розвитку спостережливості у дошкільників. Поступово праця в природі стає усвідомленим і цілеспрямованим процесом.

Доглядаючи за рослинами, дитина здобуває трудові навички, усвідомлює значення своєї праці, навчається досягати мети і результатів праці, орієнтуючись на сенсорні ознаки предметів. Під час праці діти також усвідомлюють залежність стану рослин від світла, вологи, тепла, ґрунту. Вони дізнаються про те, що зміна екологічного середовища впливає на стан рослин.

Крім виховних завдань, у процесі праці в природі розв'язуються й освітні завдання.

Діти здобувають знання про об'єкти праці, властивості та якості рослин, їх будову, потреби, основні стадії розвитку, способи вирощування, сезонні зміни в житті рослин.

Дуже важливим є процес колективної праці, що дає можливість формувати трудові навички й уміння одночасно у всіх вихованців групи.

Ці форми праці необхідні для встановлення товариських взаємин у колективі, адже вони сприяють формуванню таких важливих умінь, як: прийняття спільної мети праці, уміння домовитися і погодити свої дії, спільно спланувати роботу, допомогти

товаришеві, оцінити його працю. У дітей виховується колективна відповідальність за виконання завдання.

Вихователь обов'язково повинен застосовувати індивідуальні доручення у всіх вікових групах дитячого садка, адже вони дають можливість йому ефективніше керувати діями дитини: подати безпосередню допомогу тому, хто її потребує, дати додаткові пояснення, поради, проконтролювати виконання трудових операцій, оцінити діяльність дитини.

У кожному дитячому садку є ділянка, на якій діти проводять значний час, особливо в теплу пору року. Ділянка — це місце для ігор, прогулянок, занять, спостережень за рослинами протягом усього року.

Наявність на ділянці городу має велике навчальне й виховне значення. Діти разом із вихователем вирощують рослини, доглядають за ними, здобувають конкретні уявлення про їх зростання і розвиток.

Під час догляду за рослинами в дошкільнят виробляються вміння правильно користуватися найпростішими знаряддями з обробки ґрунту й догляду за рослинами, формується дбайливе ставлення до природи.

Красиво оформлені грядки, правильно дібрані рослини мають велике значення для екологічного та естетичного виховання.

Діти раннього віку зазвичай не працюють на городі, але з ініціативи вихователя можна організувати грядку для садіння цибулі, гороху.

Грядку влаштовується поруч з ігровим майданчиком. Таким чином вихователі легше організувати роботу з дітьми, поєднуючи її з грою. Спостереження з дітьми раннього віку за роботою старших дітей і ростом рослин доцільно організовувати на ділянках старших дошкільних груп.

Дітям молодшого дошкільного віку площа під город виділяється з розрахунку від 1 до 1,5 м² на кожну дитину (з урахуванням доріжок).

Дітям старшого дошкільного віку — від 1,5 до 2 м². Розміри городу можуть різнитися залежно від місцевих умов.

Для зручності роботи та спостережень на ділянці, відведених під город, грядки роблять завширшки 60 см і міжряддя — завширшки 50—60 см. У дітей молодших і старших дошкільних груп город є спільним. Це дає можливість вирощувати більшу кількість рослин і відповідно спостерігати за ними. Прокладається центральна доріжка завширшки до 1,5 м, на якій обладнуються стіл і ослони для відпочинку дітей, проведення занять

і спостережень. Передбачається місце для робочого інструменту та підведення води.

Город огороджують бордюром із низькорослих рослин. Це можуть бути примули, маргаритки, чорнобривці. Оформлений бордюром город має привабливий вигляд, крім того створюється природна ізоляція ігрових ділянок груп від городу.

Рекомендовані овочеві рослини для вирощування на городі дитячого садка: салат, шпинат, редиска, цибуля, петрушка, горох, капуста (кочанна, кольорова, кольрабі), морква, ріпа, буряк, огірки, помідори, кабачки, гарбуз.

На ділянці вирощують культури, що відповідають кліматичним умовам певного регіону.

**Орієнтовний перелік овочевих культур
для висаджування і догляду на городі**

Групи	Рекомендовані овочі
Ранній вік	Цибуля, горох, квасоля
Молодший дошкільний вік	Салат листяний, цибуля, морква, окріп, петрушка, картопля, редиска
Старший дошкільний вік	Капуста (кочанна, кольорова, кольрабі, брюссельська), помідори, перець, огірки, кабачки, гарбуз, соняшник, картопля

Висіваючи насіння моркви, вихователь має пояснити дітям, що намочене насіння проростає швидше; підготована рослина дає більше плодів; на прорідженій грядці овочі виростають більшими за розміром.

Деякі овочі (салат, огірки) ростуть близько до поверхні ґрунту, тому під сонцем швидко сохнуть, отже, такі овочі потрібно поливати частіше.

Картопля, морква знаходяться глибоко в ґрунті, тому їх поливають рясно, але не так часто.

Дуже важливо прищепити дітям навички планування, застосовуючи метод моделювання. Наприклад, можна створити з дітьми план майбутньої грядки-городу, розмістивши на такій схемі зображення овочів.

Автор посібника пропонує розширювати інформацію про якість продуктів харчування, навчати дітей вирощувати городні рослини, не застосовуючи хімічних засобів.

ІНТЕГРОВАНА ПРАЦЯ НА ГОРОДІ З МАЛЮВАННЯМ

«ПОСАДЖУ ГОРОШОК ДЛЯ МАЛЕНЬКОГО КУРЧАТКА» (ранній дошкільний вік)

Мета: закріпити знання дітей про город у дитячому садочку, про необхідність його доглядати; закріпити навички правильного садіння насіння (розкладати в борозенки, присипати землею) та догляду за рослинами; виховувати зацікавленість, допитливість, бажання вирощувати рослини на городі.

Матеріали: іграшка півник, блюдця з горохом, картинка із зображенням гороху, грабельки, поливальниці, папір, вода в прозорому посуді, фарби, пензлі, серветки для обтирання рук.

Попередня робота: читання віршів, оповідань про горох; розглядання ілюстрацій.

Словник: півник, горошок, стручки, борозенка.

Дійові особи:

Півник

ХІД ЗАНЯТТЯ

Вихователь виводить діток
на групову ділянку.

Вихователь

Вийшли наші малюки
На майданчик гуляти,
Привітаються з комахою
Та півником завзятим.

Півник

Кукуруіку! Добрий ранок!
Всім співаю — вже світанок!
(Звертається до певної дитини.)
Марійко, Миколко, посміхніться!
Настусю і Оленочко, нумо не журіться!

Гра «ПРИГОРНИ МЕНЕ, А Я — ТЕБЕ»

Мета: учити вимовляти лагідні слова за підказкою вихователя; викликати в дітей бадьорий, веселий настрій.

Діти за вказівкою вихователя по черзі обнімають Півника. Півник у відповідь говорить лагідні слова кожній дитині. Вихователь пропонує дітям по черзі повторити, як кожного з них назвав Півник.

Вихователь

Рано-вранці Півник прокидається.

Рано-вранці Півник до курчат звертається.

Півник

Час, малесенькі, вставати,

Час пісні діткам співати,

Носик чисто умивати,

Пух на крильцях розчесати,

Швидко снідати сідати.

Гра «ЩО МИ РОБИМО ВРАНЦІ»

Вихователь. Діти, що ви робите вранці, коли прокидаєтесь?

Вихователь демонструє певні дії: потягується, умивається, розчісується.

Діти наслідують дії вихователя.

— З чого ми починаємо день в дитячому садку? Правильно, з ранкової гімнастики.

Півник. Мої курчатка також стрибають, а потім добре снідають. Я з вами забарився, мені час принести курчатам на сніданок горошок, адже вони на мене чекають.

Вихователь. Півнику, можна і нам на горошок подивитись? Нам цікаво, який він.

Півник. Добре.

Вихователь із дітьми йдуть на город, де лежить насіння гороху. Біля городу стоїть ослінчик. Вихователь розсаджує дітей і показує їм блюдце з горохом.

Вихователь. Ми можемо посадити ці горошини, тоді в нас виросте багато гороху, і ми зможемо пригостити курчат.

Вихователь показує дітям картинку із зображенням спілого гороху та пропонує їм виростити такий самий горох.

Ділянка для вирощування гороху відводиться на сонячному, відкритому місці. Ґрунт обов'язково повинен бути пухким.

На грядці задалегідь зроблені борозенки, розкладені коробочки з горохом (за кількістю дітей) з обох сторін грядок. Вихователь пропонує кожній дитині взяти горошину із блюдця й покласти її на долоню. Він ставить дітям запитання про колір і форму гороху, пропонує торкнутися горошини пальчиком для того, щоб визначити, яка в неї поверхня.

Після того як діти розглянуть горошини, вихователь збирає їх і пропонує малятам стати біля грядки напроти коробочок із горохом. Сам вихователь стоїть біля грядки таким чином, щоб усі діти його бачили. Зацікавлюючи дітей вирощуванням рослин, він показує і розповідає, як необхідно саджати горох: підготувати пухкий ґрунт, зробити борозенки, посадити горох, поливати, просапувати, розпушувати міжряддя, підв'язувати стебла, підживлювати. Вихователь повідомляє про основні стадії росту (насіння, паросток, доросла рослина, бутони, квіти, стручки); закріплює знання про умови, що необхідні для росту (тепло, світло, волога). Він пропонує кожній дитині взяти по одній горошині, покласти в борозенку, а сам контролює виконання. Після того, як кожна дитина поклала горошину в борозенку, вихователь показує, як покласти наступну на певній відстані від першої. Контролюючи роботу вихованців, він допомагає тим, хто не зумів правильно виконати завдання.

Під керівництвом вихователя діти саджають ще 4—5 горошин. Потім він показує, як засипати землею борозенку, де лежить насіння. Перевіряє, як діти виконують завдання. Вихователь наголошує на тому, що після висівання ґрунт слід щільно придавити для того, щоб насіння швидше проросло, і рослини прижилися.

Після того як насіння буде висаджено, вихователь разом із дітьми поливає грядки або доручає це зробити декільком дітям. Попередньо він показує і пояснює, як потрібно правильно тримати поливальницю, щоб не облитися самому або не облити свого товариша. Поливати необхідно тільки з поливальниці із ситечком рівномірним тонким струменем.

Вихователь (разом із дітьми)

Ти, водичко, поможи, поможи,

Наш город намочи, намочи.

Швидко виросте горох, наш горох.

Всі всіхнуться, скажуть: «Ох!», скажуть: «Ох!»

— Діти, що ми робили на городі?

Вихователь заслуховує декілька дитячих розповідей про висівання гороху, за потреби ставлячи навідні запитання.

Після повернення в групу вихователь пропонує дітям намалювати горох.

Помічник вихователя розкладає все необхідне для малювання на столах.

Вихователь ставить навідні запитання, з'ясовуючи, на що схожа горошина (круг, краплина, зернятко).

Коментар

Бажано під час малювання застосовувати ігрові прийоми, що поживляють заняття, роблять його цікавим. Малюнок складатиметься з однакових елементів, що ритмічно повторюються, тобто дитина виконує ритмічні рухи. Отже, на заняттях з такого малювання доречно ввести в розмову з дітьми короткі слова, що підсилюють сприйняття образу і сприяють ритмічності рухів. Наприклад, прикладаючи пензель до паперу, можна промовляти: «Ко-ко-ко!», «Так-так-так!» або: «Крап-крап-крап!»

Створення ігрової ситуації на занятті також допомагає уникнути стомлення дітей. Роботи всіх дітей вихователь має оцінювати позитивно.

ІНТЕГРОВАНЕ ЗАНЯТТЯ: ПРАЦЯ НА ГОРОДІ, ОЗНАЙОМЛЕННЯ З НАВКОЛИШНІМ СЕРЕДОВИЩЕМ

«МИ ДІДУСЕВІ ДОПОМАГАЛИ, РАЗОМ РЕДИСКУ САДЖАЛИ» (молодший дошкільний вік)

Мета: уточнити знання дітей про те, що овочі вирощують із насіння; учити відрізняти насіння редиски від інших; розвивати вміння помічати зміни, порівнювати, узагальнювати, описувати послідовність росту й розвитку рослини; ознайомити дітей зі способами сіяння (за допомогою мірної мотузки виміряти однакову відстань між борозенками, дно борозенки ущільнити ребром долоні. Для сіяння брати щіпку насіння і сипати їх у борозенку, поступово пересуваючи уздовж неї руку, засипати насіння, обережно полити з поливальної із ситечком); викликати в дітей інтерес і бажання самостійно виростити екологічно чисті овочі.

Матеріали: блюдця (на кожну дитину по 3 блюдця); білі аркуші паперу; 6 поливальниць із ситечком, наповнених водою; мірна мотузка, етикетки з малюнками редиски.

Попередня робота: заздалегідь підготувати грядки, насіння для сіяння.

Словник: редиска, соковита, насіння, мірна мотузка, борозенка.

Дійові особи:

Дід

1 - а Дитина

2 - а Дитина

3 - я Дитина

4 - а Дитина

Інформація для вихователя

Редиска — найпопулярніший ранній овоч. Однорічна рослина, листки якої містить багато вітамінів. Ніжна, соковита, хрустка, солодка... Який же весняний салат без неї! До того ж редиска не тільки смачна та вітамінна, вона також багата на корисні ефірні масла. Для садіння у дитячому садку можна використовувати будь-який сорт редиски: круглу червону, ніжно-рожеву або схожу на бурульку, білу довгасту, яка, до речі, так і називається — крижана бурулька.

ХІД ПРАЦІ

Заняття організовується поблизу городу на виносних столах.

Вихователь

Жив собі старенький Дід,
Сам собі варив обід,
Сам город саджав,
Сам полов та сам копав.

Заходить Дід і сідає на лаву, сумує.

Дід

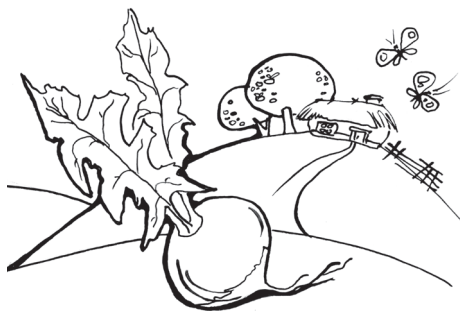
Нема в мене ні діток, ні онуків,
Померти можна від самотності, скуки.
Сьогодні я захворів, в ліжку треба лягати,
Але нікому мене доглядати.
На городі час саджати,
Поливати і копати.

Вихователь. Діти, у Дідуся немає рідних.

— Як називають таку людину?

Відповіді дітей.

Дуже важко бути самотнім. У горі чи в радості людина сама. Навіть заговорити ні до кого. Особливо важко людині, якщо вона

захворіла, лежить і нікому принести цілющої джерельної води. Давайте підійдемо до Дідуса та запропонуємо йому допомогу.

Діти наближаються до дідуса.

Діти

Діду, давайте ми вам допоможемо.
Ми на городі робити можемо.

Дід

Дітки любі, беріть насіння редиски
Та посадіть на городі.
Ваша допомога стане мені у пригоді.

Гра «ЗНАЙДИ НАСІННЯ»

Вихователь пояснює, що редиска виростає з насіння. Пропонує дітям згадати, яке насіння вони розглядали.

На столі стоять блюдця, на кожен дитину — по три блюдця з насінням салату, ріпи, редиски (під насінням лежить перевернута картинка-підказка).

Вихователь. Давайте знайдемо потрібне насіння. Покажіть мені, чи правильно ви його обрали. Тепер давайте порівняємо насіння салату й ріпи з насінням редиски.

— Чи вони відрізняються за формою, розміром, кольором? Як саме?

Відповіді дітей.

— А чим схоже це насіння?

Діти. Дрібне, з нього виростають овочі.

Дрібне насіння потрібно змішувати з піском для того, щоб його було зручно сіяти.

Вихователь

Молодці, дослідники! Ви в мене кращі,
Завдання виконали найважче.
Можна на город вирушати
І редиску для Дідуса саджати.

— Які овочі ви виростили на городі минулого літа?

— Які ще овочі хотіли б виростити?

Вихователь розглядає з дітьми мірну мотузку, розповідає про її призначення. Діти допомагають закріпити мотузку на кожній стороні грядки.

Вихователь показує: як рівно зробити борозенки; як ущільнити борозенки ребром долоні; як сіяти насіння щіпкою, засипати землю.

Вихователь об'єднує дітей у дві підгрупи. Кожна підгрупа стає з обох сторін грядки, висіває один вид насіння.

Вихователь уважно спостерігає за роботою дітей, відразу виправляє, якщо дитина припустилася помилки. Після сіяння він доручає декільком дітям полити грядки.

Дітки любі, сходіть, будь ласка, до криниці,
Принесіть насінню водиці.

Діти разом із вихователем ідуть по воду до штучно влаштованої криниці.

Діти, здавна криницю поважали як символ, оберіг життя. Її копали на місці джерельця, адже з маленького джерела тече струмочок, а з нього народжується річка. Науково доведено, що життя почалось із води. Отже, без води немає життя.

Вода, особливо джерельна, має цілющі властивості, тому ми з вами повинні шанобливо ставитись до води, оберігати її, не забруднювати.

1 - а Д и т и н а

Дай, кринице, водиці, будь ласка,
Чарівної, цілющої, неначе казка.
Ми город саджаємо,
Дідусеві допомагаємо.

В и х о в а т е л ь. Діти, а хто знає вірш про криницю?

2 - а Д и т и н а

Край стежки, у полі,
В дзвінку косовицю
Дід викопав людям
Глибоку криницю.

3 - я Д и т и н а

Вода в ній прозора,
Як небо, ясна,
Ще й квітами, травами
Пахне вона.

Діти набирають воду і несуть її до городу.

Вихователь показує та пояснює дітям, що необхідно поливати тільки з поливальної із ситечком рівномірним тонким струменем, щоб не вимити із землі насіння. Наприкінці він доручає черговим прилаштувати на грядках етикетки з малюнками посаджених овочів.

4 - а Д и т и н а

Редиско, пий, не хворій, зростаю,
Своїм врожаєм нас пригощай!

Д і д у с ь

Дякую, рідненькі!
Попрацювали гарненько.
Тепер не болітиме
В Діда серденько.

Коментар

Щодня на прогулянці діти спостерігають за появою молодих пагінців, перших листочків. Праця на городі триває: діти поливають і прополюють свій город.

Коли діти займаються прополюванням редиски, то вихователь розташовує їх по обидві сторони грядки, таким чином, щоб кожна дитина обробляла невелику ділянку. Виконання цього завдання дітьми підвищує почуття відповідальності за доручену справу.

Прополювання вимагає підвищеної уваги й напруження, тому що проводиться тільки зі старшими дітьми, триває 10 хв із перервами. При цьому вихователь повинен, урахувавши можливості кожної дитини, не перевантажувати дітей, але одночасно привчати до акуратності, ретельного видалення бур'яну із корінням.

Прополюванням доцільніше займатися в другій половині дня, у прохолодні дні або після дощу.

Вихователь обов'язково має оцінити якість роботи дітей: хто добре, дружно працював, допомагав тим, хто не впорався із завданням. Необхідно нагадати дітям про те, що потрібно очистити реманент і прибрати його на місце.

У червні діти побачать результати своєї праці, вони із задоволенням збиратимуть урожай редиски.

У процесі праці й спостережень за городніми рослинами діти всіх вікових груп повинні усвідомити необхідність поливання та прополювання рослин, розпушування ґрунту. Вони мають за зовнішнім виглядом рослин визначити: чого їм бракує для росту, чому стебла витягуються.

Вихователь повинен спрямовувати дітей на пошуки відповідей на запитання:

- Як ми з вами дізнаємося про те, достигла редиска чи ні?
- Коли її можна збирати?
- Як ви вважаєте, чому рослини необхідно прополювати?
- Чому рослини необхідно поливати?

ІНТЕГРОВАНА ПРАЦЯ У ПРИРОДІ З ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ

«НАМ КАРТОПЛЯ ДО ВПОДОБИ, ТОМУ САДЖАЄМО ЇЇ НА ГОРОДІ» (старший дошкільний вік)

Мета: учити дітей розрізняти картоплю, буряк, моркву; ознайомити зі способами їх садіння: уточнити знання про послідовність трудових операцій під час вирощування картоплі (підготувати пухкий ґрунт, зробити лунки, посадити насіння, поливати, просапувати, розпушувати міжряддя, підживлювати); уточнити знання про основні стадії росту (насіння, паросток, доросла рослина, бутони, квіти); закріпити знання про умови, що необхідні для росту (тепло, світло, волога); формувати вміння правильно висловлюватися; виховувати інтерес до вирощування рослин; викликати в дітей бажання самостійно виростити овочі.

Матеріали: малюнок із зображенням куща картоплі; малюнки овочів для гри «Звари борщик»; картоплини різного розміру та кольору; 6 поливальниць із ситечком, наповнених водою; мірна мотузка; етикетки з малюнками картоплі, буряка, моркви.

Попередня робота: заздалегідь підготувати грядки під садіння картоплі.

Словник: картопля, поливати, лопата, поливальниця, ситечко, мірна мотузка, грядка.

Дійові особи:

Тітка Орина

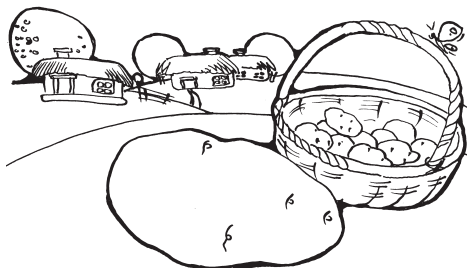
ХІД ЗАНЯТТЯ

Тітка Орина

Добрий день, хлопчики
і дівчатка!

От у гости до вас
поспішала,

Гостинців в кошику
для діток чимало:

Тут масло, сир, шматочок сала.
 Яечок курка вам прислала,
 Є ще багато овочів
 Для супів і для борщів.

Вихователь

Яка ж ви щедра, Тітко Орина!
 Вдячна вам в групі кожна дитина.

Ви завжди приносите нам багато подарунків. Подивимось, що тут у вас є.

Вихователь дістає з кошика і показує овочі, а діти називають їх.

- Діти, а як можна ці дари осені назвати одним словом?
- Де овочі ростуть?
- Що потрібно для їхнього росту?
- Для чого люди вирощують овочі?

Відповіді дітей.

Гра «ЗВАРИ БОРЩИК»

Вихователь. Серед цих овочів немає найголовнішого, його в Україні називають другим хлібом. Його назву ви дізнаєтесь, відгадавши загадку:

Вона не мала, вона не велика,
 Зростає на городах, без неї нам лихо,
 Не буде борщу, і супу не буде
 І навіть про чіпси ми всі позабудемо.

Відповіді дітей.

Тітка Орина. Так, це — картопля. А чи знаєте ви, звідки вона до нас потрапила?

Вихователь. Потрапила картопля до нас здалеку, з Америки. Зростала ця рослина високо в горах. Згодом її почали завозити в інші країни. В Україні картоплю знають давно. Запорізькі козаки привезли плоди картоплі з далеких походів. Цей овоч почали висаджувати на грядку. На українській землі картоплю дуже люблять.

Картопля — доволі вимоглива до ґрунту, його щільності, режиму вологості, живильних речовин.

Коментар

Вихователіві необхідно зосередити увагу маленьких городників на розв'язанні таких практичних питань: добирання

ґрунту, добрива, сорту та якості насіння; оптимальні строки садіння; способи і щільність садіння; боротьба з хворобами й шкідниками.

Тітка Орина. Ґрунт копати краще навесні. Необхідно зробити грядки завглибшки до 40 см із міжряддями 140 см з обов'язковим додаванням гною, торфу, золи.

Для садіння слід відібрати тільки здорові бульби вагою 80—100 г. Для того щоб отримати ранній урожай, потребується прощення. Збільшення врожаю картоплі залежить від добрива, кількість якого повинна бути помірною.

Перенасичення ґрунту добривами спричинить низький урожай, «жирування бадилля», збирання недоспілої картоплі з поганими смаковими якостями.

— Чи знаєте ви, які страви готують із картоплі?

Відповіді дітей.

Розглядання малюнка із зображенням куща картоплі.

— Назвіть, дивлячись на малюнок, з чого складається рослина картоплі.

Вихователь пропонує дітям знайти на картинках картоплю у різні періоди її зростання, розкласти таблиці в порядку зростання і дозрівання картоплі. Діти розповідають про послідовність стадій розвитку рослини. При цьому вихователь спонукає дітей до вживання точних назв кожної стадії.

Вихователь. У картоплі є ще й плоди — ягоди на верхніх стеблах, але їх уживати не можна, бо вони отруйні. У кожній цій ягоді міститься насіння, яке вчені використовують для виведення нових сортів картоплі.

Гра «НЕ ПОМИЛИСЬ!»

Мета: уточнити уявлення дітей про овочі; учити дітей розрізняти картоплю, буряк, моркву.

Вихователь. Скільки картоплин на блюдці?

— Що лежить на тарілці?

— Які картоплини (морква, буряк) за розміром?

— Якої вони форми?

— На що схожі картоплини (морква, буряк)?

— Чи знаєте ви, де використовують картоплю?

Відповіді дітей.

Тітка Орина. Молодці! Багато знаєте про картоплю!

- А чи знаєте ви, де і як потрібно вирощувати картоплю?
- Як підготувати землю?
- Що робити для того, щоб картопля добре зростала?
- Навіщо потрібно просапувати, розпушувати землю, підживлювати землю для садіння?

Вихователь (*спонукаючи дітей до встановлення зв'язків і залежностей*). Які способи догляду важливі для розвитку всіх рослин?

- Чи можуть рослини жити без світла?
- Чи добре розвиваються рослини без поливу?
- Чи потрібно їм тепло?

Відповіді дітей.

Тітка Орина. Діти, ви справжні агрономи! Давайте разом посадимо і виростимо картоплю.

На початку роботи вихователь разом із дітьми пригадує, які овочі росли на городі минулого літа, як це відбувалося. Запитує про те, що потрібно для того, щоб вироста картопля. Вихователь пропонує посадити картоплю. Він ставить перед дітьми відерця з посадковою картоплею і пропонує кожній дитині розвинути картоплю, порівняти її з буряком, морквою і відповісти, чи вони відрізняються за формою, розміром, кольором.

Вихователь та Тітка Орина разом із дітьми вирушають на город. Вихователь розкладає мірну мотузку, розповідає, навіщо вона потрібна. Діти допомагають закріпити мотузку на кожній стороні грядки. Після цього вихователь показує, як рівно викопати лунки. Після того, як вихователь продемонстрував увесь процес садіння картоплі, діти беруться до роботи. Попередньо вихователь об'єднує дітей у 3 підгрупи. Кожна підгрупа виконує своє завдання:

- перша — копає лунки;
- друга — ущільнює лунку ребром долоні та вкладає картоплину;
- третя — удобрює і закопує картоплю.

Вихователь уважно спостерігає за роботою дітей, відразу виправляє помилки, якщо дитина щось зробила неправильно.

Після висаджування картоплі вихователь доручає декільком дітям полити лунки. Попередньо він показує й пояснює, як це необхідно робити: поливати рівномірним тонким струменем тільки з поливальної із ситечком. Після поливання вихователь доручає черговим закріпити на грядках етикетки із зображенням картоплі.

Вихователь звертає увагу дітей на те, що в Тітки Орини хустинкою замотана шия.

Вихователь. Тітко Орино, що трапилось? Чому ви замотали шию?

Тітка Орина. У мене дуже болить горло, а я не знаю, що робити.

Вихователь. Діти, ви знаєте, як нам допомогти Тітці Орині?

— Що ми можемо порадити?

Діти з вихователем пригадують способи лікування горла за допомогою картоплі.

Пару вареної картоплі часто використовують для інгаляції носоглотки й горла.

Тітка Орина дякує за пораду і пригощає дітей солодощами.

ГОРОДНІ ВІРШИКИ

Дозрівала на городі чорна з білим квасолина —
То квасолі тичкової рідна сонячна дитина.
І сестричок безліч має чорна з білим квасолина,
Бо в квасолі на городі величезна є родина.

Веселун горох на ланці все збирався стать до танців,
Розкотились горошини, їх збирати будем вранці.
І в гороху на городі не маленька є родина,
Не злічити, не злічити у стручках всі горошини.

Посміхнулись огірочки, їм роса умила личка,
Їх багато і колючі в огірків зелені щічки.
Огірочки побратались на городі з кабачками,
Хоч подібні, але різні в кабачків із ними мами.

Скільки всього на городі — морква, бурячки, капуста,
Кукурудза, кріп, картопля і росте петрушка густо!
В овочів усіх велика, дружна, радісна родина —
В помідорів чи редиски, часнику чи цибулини!

ЛІКАРСЬКІ РОСЛИНИ

Екологічне виховання вважається чи не найголовнішим у розвитку нового покоління, здатного стати на захист навколишнього середовища. Спілкування з природою збагачує дитину новими якостями, зокрема її мислення стає гнучкішим. Учитися у природи — це важлива складова дитячої сутності. Саме в такий спосіб закладаються основи здоров'я людини. Природа дає відповідь на будь-яке запитання, якщо знайти з нею спільну мову, полюбити її, допомагати їй.

Організуючи роботу з екологічного виховання, необхідно враховувати той факт, що вікові періоди розвитку дитини мають свої особливості, яких потрібно суворо дотримуватися під час складання планів виховної діяльності.

У дитячому садку діти першої молодшої групи здобувають знання про красу природи рідного краю. Діти дізнаються про властивості певних рослин. Плануючи бесіди, розваги, заняття відповідно до програми «Я у Світі», вихователіві потрібно залучаючи інтегровані форми з пріоритетом на інтелектуально мовленнєві знання, з пріоритетом на соціально-природознавчу тематику, з пріоритетом пошуково-творчих здібностей або пріоритетом образотворчої діяльності. Дати необхідні знання про рослини неможливо в межах окремого заняття.

Цілеспрямовані спостереження за рослинами, створення вихователем умов, у яких діти привчаються самостійно помічати зміни (наприклад, квітка стулила пелюстки, отже, незабаром буде дощ) у природі, сприяють тому, що вони поступово починають детально розглядати рослину або явище, пов'язане з нею, помічати навіть незначні зміни тощо. Спроби пояснити причину явища, самостійно узагальнити свої знання й застосувати їх у діяльності свідчать про розвиток розумової активності, логічного мислення дітей.

Успішна реалізація програмових вимог на заняттях у різних вікових групах залежить від підготовки вихователя і дітей до заняття, наявності необхідного матеріалу та обладнання.

У кожній віковій групі дитячого садка повинні бути наочні посібники, твори декоративного мистецтва, що доступні дітям певної групи.

Доцільно створювати на заняттях такі умови, щоб діти могли торкнутись рослин, понюхати їх, тобто ознайомитися з ними ближче.

ІНТЕГРОВАНА ГРА З ПРИРОДОЗНАВСТВА З ПРІОРИТЕТОМ СОЦІАЛЬНО-ЕКОЛОГІЧНОЇ ТЕМАТИКИ

«ЯКІ У КАЛИНКИ КОРИСНІ НАМИСТИНКИ» (молодший дошкільний вік)

Мета: учити дітей використовувати лікарські рослини; виховувати любов і бережливе ставлення до природи, екологічну культуру; залучатися до традицій, звичаїв українського народу; ознайомлювати дітей зі змінами, що відбуваються з рослинами; установлювати елементарні зв'язки у природі; учити звертати увагу на форму рослини, її розмір, смак, властивості; розвивати творче мислення і смак; розширювати знання дітей про рослини, їхній зовнішній вигляд, місце зростання, корисні властивості.

Матеріали: живі квіти калини, грона калини.

Попередня робота: ознайомлення дітей із рослиною; читання художньої літератури про рослини.

Словник: калина, ліки, грона, ароматний, теплий, солодкий.

ХІД ЗАНЯТТЯ

Вихователь. Діти, наша лялька заплакала, давайте дізнаємось, що з нею. (*Кладе руку на голову ляльки.*) Голова дуже гаряча, в неї температура!

— Що робити?

— Як їй допомогти?

Вихователь пригортає ляльку,
дає кожній дитині по черзі
пригорнути ляльку.

Відповіді дітей.

Для початку потрібно да-
ти їй ліки, що допоможуть
знизити температуру. Діти,
послухайте уважно загадку.
Відгадавши її, ви дізнаєтесь,
що знаходиться у мене в ко-
шику і чим ми лікуватимемо
ляльку.

Навесні гарненька,
Вбирається біленько.
А коли в городі чисто,
Червоне одягла намисто. (Калина)

Відповіді дітей.

Вихователь повторює загадку декілька разів, супроводжуючи кожний рядочок демонстрацією відповідною гілочкою калини (гілочка калини, що квітне; грона калини).

Калина — лікарська рослина. Ці ягідки потрібно розтовкти, залити окропом і напувати цим лікувальним чаєм ляльку.

Вихователь виготовляє ліки з калини для ляльки.
Діти по черзі допомагають вихователеві розтовкти ягоди калини.

Подуємо на напій, щоб не опектися.

Діти дують.

Пий рідненька, пий маленька, це тобі допоможе!

Вихователь «напуває» ляльку калиновим чаєм, потім укладає її до лялькового ліжечка, накриває ковдрою.

Мені дуже хочеться покуштувати цей чарівний напій.

Вихователь п'є чай, нахваляючи смак і аромат напою.

Діти, ви обов'язково повинні покуштувати цей напій.

Помічник вихователя за допомогою вихователя пригощають дітей калиновим чаєм. Вихователь пропонує дітям повідомити про свої враження.

Д і т и. Ароматний, тепленький, солоденький, корисний тощо.

Вихователь підходить до ляльки, кладе руку на її чоло.

Вихователь. Температура зменшилася, заколишемо нашу ляльку!

Діти разом із вихователем співають колискову.

Поки лялька спить, я розповім вам дивну історію, що трапилась із калиною.

Жила-була насінинка... от така! (*Показує дітям насіння калини.*)

- Яка вона?
- Якого кольору?
- Легка чи важка?

Відповіді дітей.

Діти роздивляються насіння калини, за допомогою вихователя діляться враженнями від торкання насіння.

Вихователь спонукає дітей до повторювання відповідей.

Настала весна. Насінинку висадили в ґрунт. Її зігрівало лагідне сонечко, поливав теплий дощик. Росла, росла насінинка, і виріс чудовий кущ калини.

Вихователь показує фотографію гілочки або куща калини.

Ось вона, подивіться, яка гарна!

- Що ви можете розповісти про калину?
- Якого вона кольору?
- На що схожа?
- Тверда чи м'яка?
- Якими є її квіти?
- Які вони за кольором, запахом, будовою?

Відповіді дітей.

Тепер розглянемо її діток — червоні намистинки.

Розглядання-обстеження.

- Діти, а для чого людям потрібна калина?
- Де її використовують?

Відповіді дітей.

Вихователь підводить дітей до висновку, що в калині містяться дуже корисні вітаміни для організму людини.

— Як ви гадаєте, якою на смак є калина — солодкою чи гіркою?

Діти. Гірка, але є і солодка.

Вихователь. Не всі вітаміни можуть бути солодкими. Розглядаючи калину, ви дізналися про те, що вона може бути гіркою,

солодкою, кислою і водночас корисною. Насіння калини хоче, щоб ми сьогодні його посадили.

Друга частина заняття проводиться надворі.

Отже, до роботи! Саджатимемо насіння.

— Що необхідно для того, щоб кущ калини добре ріс?

Відповіді дітей.

Вихователь підводить дітей до висновку, що для зростання рослини потрібні ґрунт, сонце, вода.

Щоб краще зростала наша калина, ми з вами використаємо добриво.

Зараз я покажу, як ми саджатимемо насіння. Спочатку викопую невеличку ямку, кладу трішки добрива, ллю водичку, кладу насіння калини в ямочку і присипаю ґрунтом. А тепер ви спробуйте самі!

Діти садять насіння.

Молодці, діти! Мабуть, калина нам удачна, що ми виконали її прохання. Тепер спостерігатимемо, як ростимуть наші кущі калини. Настане літечко, тоді ми побачимо пагінці калинових кущів.

ІНТЕГРОВАНА РОЗВАГА-ПРИГОДА ІЗ ПРІОРИТЕТОМ ОЗНАЙОМЛЕННЯ З НАВКОЛИШНІМ СВІТОМ ТА МУЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

«ПЕРШІ КВІТИ МИ ШУКАЄМО, БДЖОЛІ ДОПОМАГАЄМО» (старший дошкільний вік)

Мета: розширити і поглибити знання дітей про красу і лікувальні властивості квітів, про те, де зростають певні квіти, мешкають певні комахи; виховувати любов до рідної природи, почуття гордості за свій рідний край; розвинути музичні та ритмічні здібності дітей.

Попередня робота: вивчення пісень, танців, віршів; виготовлення костюмів за допомогою батьків.

Словник: бджола, мурашка, бабка, метелик, конвалія, кульбаба.

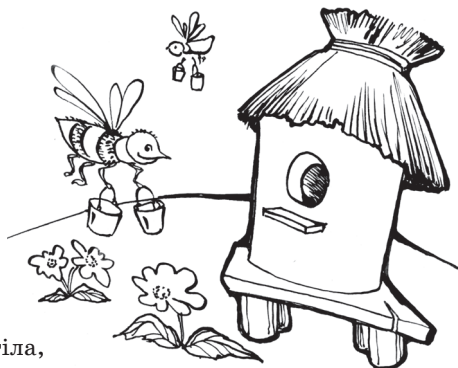
Дійові особи:

Бджілка	1 - а	Дитина
Мурашка	2 - а	Дитина
Конвалія	3 - я	Дитина
Бабка	4 - а	Дитина
Метелик	5 - а	Дитина
Кульбаба	6 - а	Дитина

ХІД РОЗВАГИ-ПРИГОДИ

Залу умовно розділено на зони:
ліс, річка або ставок, луг,
що відповідно прикрашені.

Діти граються у вільній зоні.
Вихователь тримає стулені
долоні таким чином, неначе
у долонях щось є.

Вихователь

Діти, до нас Бджілка залетіла,
На мою долоньку сіла,
Щось сказати намагається,
До усіх діток звертається.

Бджоли збирають пилок із квіток рослин, цим самим запилюючи їх.

Бджола живе у вулику. Бджолина сім'я дуже велика і може налічувати до 10 тисяч осіб. У бджолиній сім'ї завжди є мати-матка, трутні та робочі бджоли. Улітку тривалість життя робочої бджоли становить 30—40 днів.

Вихователь розтуляє долоні, неначе випускає Бджілку.
З-за спини вихователя виходить Бджілка.

Танець Бджілки.

Бджілка

Яскраве сонце угорі.
Я прокидаюсь на зорі,
Нектар у квіточок зберу
І на медок його перетворю.

Бджілка «плаче».

Але сьогодні я сумна,
У мене скоїлась біда.

Вихователь жаліє Бджілку.

Вихователь

Чому ти так вважаєш?
Мене, діток лякаєш?

Бджілка

Я облетіла ваш садок
І не знайшла у вас квіток.
Де квітоньки шукати?
Де медочок брати?

Вихователь

Як Бджілоньці допомогти?
Хто знає — квіти де знайти?

Зараз надворі весна. Одна з найзначніших прикмет весни — поява перших квітів, які пробилися з-під ледве зігрітої сонячними променями землі. Вони не завжди привабливі та помітні, але саме вони є першовідкривачами. Перші весняні квіти — вічний символ природи, що прокинулася від зимового сну. В Україні їх можна побачити майже скрізь.

Дарма часу ми не гаємо,
В дорогу з Бджілкою вирушаємо.

Звучить пісня (музика Т. Ю. Тішина).

Усі (співають)

Тра-та-та, тра-та-та!
Кожна квітка — красота!
Бджолі допомагаємо,
Разом мед шукаємо.
Їдемо в ліс і в гайок,
Візьмемо усіх із собою діток.

Діти рухаються із зони в зону.
Біля зони лісу вони зустрічають Мурашку.

Вихователь. Найчастіше зустрічаються в природі руді лісові мурашки, які корисні тим, що знищують шкідливих комах і розпушують ґрунт. Там, де в лісах є мурашники, не буде багато шкідливих комах.

Руді лісові мурашки живуть тільки в лісі, тому вони й називаються лісовими. Їхня хатинка — це мурашник. Якщо придивитися до нього, то можна помітити, що він зроблений із маленьких гілочок, хвоїнок, бруньок, шматочків кори дерев, грудок землі. Проте це тільки невелика частина мурашника. Більша його

частина — під землею. У мурашнику, наче у багатоповерховому будинку, є багато ходів, коридорів. Там живуть мурашки, їхні личинки і лялечки.

1 - а Д и т и н а

Мурашечко, Вам добрий день!
Ви у праці кожен день,
Ви в лісі перші санітари.
Квітів ви не зустрічали?

М у р а ш к а

Мій ліс ще тільки прокидається,
У вбрання зелене він вбирається.
Конвалія ліс прикрашає,
Тварин піснями розважає.

Пісня Конвалії (муз. Т. Ю. Тішина).

Коли конвалія розцвітає,
Водночас все оживає
І співає травневий день:
«Дінь-делень та дінь-делень!»

Тепле сонце нашу землю зігриває,
У таночок ліс старий нас зазиває.
Все навколо оживає і тремтить,
Птах співає і конвалія дзвенить.

К о н в а л і я

Я, Конвалія, квітка казкова,
Цариця квітів у лісі чудова!
Мене в країні усі зберігають,
Ліки для спокою виготовляють.

Показує картинку із зображенням конвалії або саму квітку.

В и х о в а т е л ь. Конвалія — трав'яниста багаторічна рослина родини лілейних. Навесні викидає чарівні маленькі стеблинки заввишки 20—30 см, з яких виростають невеличкі квітки. Рoste конвалія у лісах, у тінистих місцях, у заростях; у степовій зоні зустрічається рідше, переважно в долинах річок. Але, крім краси, конвалія дуже корисна для людини. На стародавніх портретах лікарі зображені з маленькими букетиками конвалії у руках.

У багатьох народів існують легенди про конвалію. З'явилась вона нібито від сліз царівни, коли її розлюбив молодий купець.

У давніх скандинавів конвалія вважалася квіткою богині сонця, на її честь запалювали багаття і влаштовували свята. Цю квітку приносили в жертву богам.

У Франції існували свята, присвячені конвалії. Їх улаштовували в першу суботу і неділю травня.

Конвалії присвячують вірші, дарують коханим. Ось така вона прекрасна і відома квітка!

Діти розглядають квітку.

2 - а Д и т и н а

Конвалія — квітка чарівна,
До вподоби нам вона!

Б д ж і л к а

Але квітка замала,
Заховала мед вона.
Може, далі пошукаємо?

В и х о в а т е л ь. Збирайтесь, діти, вирушаємо!

Звучить пісня (музика Т. Ю. Тішина).

У с і (співають)

Тра-та-та, тра-та-та!
Кожна квітка — красота
Бджолі допомагаємо,
Разом мед шукаємо.
Їдемо в ліс і в гайок,
Візьмемо усіх із собою діток.

Діти рухаються у зону ріки, зустрічають Бабку.

В и х о в а т е л ь. Бабка має дві пари довгих крил. Голова в неї дуже рухлива, з великими очима. Вони бачать одночасно і спереду, і позаду себе. Бабки — денні хижакі: рухаються з великою швидкістю не лише вперед, але й назад, можуть навіть зависати в повітрі. Таким чином бабки полюють на комах. Бабки живуть поблизу водойм. Ці комахи стали зустрічатися доволі рідко, тому потребують охорони з боку людини. Бабки не тільки прикрашають природу, а ще й знищують шкідливих комах (мух, комарів, метеликів тощо).

Бабка нас зустрічає,
До ріки нас проводить.

Б а б к а

Є квітка, діти, чарівна,
Лікує дихання вона.
Мати-й-мачуха її називають,
Навесні для лік її збирають.

Бабка дає дітям картинку із зображенням квітки або саму квітку.

Вихователь розповідає про будову квітки та її лікувальні властивості.

Вихователь. Мати-й-мачуха (підбіл) — багаторічна трав'яниста рослина з довгим корінням. Прикореневе листя велике, щільне, зверху темно-зелене, а знизу білого кольору. Квітка мати-й-мачухи золотаво-жовта, дещо нагадує суцвіття кульбаби. Квітне з середини березня до середини травня (до появи листя). Росте повсюдно, часто суцільними чагарниками в ярах, глинистих або піщаних кручах, на березі річок, струмків і канав. Листя у цієї рослини пухнасте, укрите тонкими волосинками. Якщо прикласти такий листок до щоки, то легко переконатися: верхня сторона його холодна, нижня — тепла. Холодна — «мачуха», нижня — «рідна мати».

Мати-й-мачуха — цілюща рослина. Її застосовували для лікування багатьох хвороб ще в Давньому Римі. Відвари і настої з листя уживають як засіб від кашлю.

Кашку з подрібненого свіжого листя або ціле листя прикладають до ран, синців, мозолів. Листя допомагає також при головному болі.

Мати-й-мачуха — гарний медонос. Навесні вона добре виручає бджіл, яким складно знайти собі їжу, адже квітів ще мало.

З-я Дитина

Мати-й-мачуха — квітка чарівна,
До вподоби нам вона!

Бджілка

Через річку небезпечно літати!
Як мед у вулик доставляти?
Може, далі пошукаємо?

Вихователь. Збирайтесь, діти, вирушаємо!

Звучить пісня (музика Т. Ю. Тішина).

Усі (співають)

Тра-та-та, тра-та-та!
Кожна квітка — краса!
Бджолі допомагаємо,
Разом мед шукаємо.
Їдемо в ліс і в гайок,
Візьмемо усіх із собою діток.

Діти рухаються у зону луку, зустрічають Метелика.

Вихователь. Метелик, відпочиваючи, завжди складає свої крила. Чому?

Чорна зрадницька тінь, що падає від крил на яскраве листя, може видати його. Тому крила метеликів, які відпочивають, зазвичай уранці спрямовані до сходу, опівдні — до півдня, а ввечері — до заходу.

З усіх комах метелики викликають найбільше захоплення. У Давньому Римі існувала легенда, що метелики походять від квіток, які відірвалися від рослин. Метелики — найпрекрасніші творіння живої природи, вершина її художньої майстерності. Метелики мають дві пари великих широких крил. Найяскравіша особливість метеликів у тому, що крила в них укриті лусочками, що надають крилам метеликів своєрідного забарвлення. Ротик у метеликів нагадує хоботок. Дорослі метелики харчуються переважно нектаром.

Пурхаючи по квітках, сідаючи на них, метелик не тільки п'є солодкий нектар, але й на своїх ніжках переносить пилок з однієї квітки на іншу, що дуже корисно для рослин.

У світі відомо понад 140 тисяч видів метеликів, але, на жаль, їх кількість різко зменшується. Зменшення їх чисельності — сигнал тривоги, що свідчить про серйозну загрозу, яка нависла над природою не тільки нашого краю, але й над планетою загалом.

4 - а Д и т и н а

Метелик, друже наш яскравий,
Спритний ти веселий, жвавий!
Де квіти дітям пошукати?
Куди далі мандрувати?

М е т е л и к

Біля пасіки, у лузі
Квітів є багато, друзі!
Кульбаба там у хороводі,
Відома квітка у народі.

Танець Метелика і Бджілки.

З'являється Кульбаба. Вихователь розповідає про цю рослину та її лікувальні властивості.

В и х о в а т е л ь. Кульбаба — багаторічна рослина, що з'являється з настанням перших теплих весняних днів і росте всюди — у парках і скверах, поблизу будинків і на вулицях, у полях і лугах, утворюючи жовто-зелені килими. Квітне з травня до вересня. Кульбаба дуже подобається дітям, які плетуть із неї вінки і здувають «парашутики», допомагаючи розселенню насіння. У медицині використовуються коріння і листя для збудження апетиту. У кулінарії дуже цінують кульбабу.

Пелюстки кульбаби яскраві, а всередині квітки — пилок. Якщо торкнутись його руками, то він залишається на руці. Коли комахи сідають на квітку, щоб напитися нектару, то в них на лапках залишається пилок. Перелітаючи з квітки на квітку, комахи переносять його. Квіти тільки цього й чекають. Коли квіти відцвітають, то всередині утворюється насіння. Воно падає на землю, і навесні виростають нові квіти, які знову розквітнуть, потім знову утвориться насіння. І так — щороку.

5 - а Д и т и н а

Кульбаба — квітка чарівна,
До вподоби нам вона!

Б д ж і л к а

Дякую, квіти, за мед солоденький!
А ви пригощайтесь, діти рідненькі!

Бджілка пригощає дітей медом.

В и х о в а т е л ь. Бджоли виробляють мед із нектару. При цьому в організмі бджоли відбуваються складні перетворення. Мед майже повністю складається з нектару рослин, тільки деякі компоненти потрапляють у мед з організму бджоли. У складі меду міститься близько 300 різних речовин, основою його є прості цукри — фруктоза й глюкоза.

Ненатуральним медом вважається перероблений бджолами цукровий мед, а також мед із солодких соків плодів, овочів і штучний мед. Назва меду залежить від виду рослин, з яких зібрано нектар, наприклад: гречаний, соняшниковий, липовий, акацієвий тощо.

Колір меду буває різноманітних відтінків: від ясно-жовтого до коричневого й бурого, залежно від виду рослини, з якої бджоли зібрали нектар. За кольором розрізняють три групи сортів меду: світлі, помірковано пофарбовані й темні. Темний мед корисніший, ніж світлий, адже в ньому міститься більше мінеральних та інших речовин.

При зовнішньому застосуванні мед знезаражує, знищує всіх мікробів тощо. Під час воєн лікарі використовували мед для накладення пов'язок. Рана швидко загоювалася.

6 - а Д и т и н а

Країну від знищення ви зберігайте,
Квітам, комахам допомагайте.

Діти куштують мед.

Пісня «Зберігай природу» (муз. Т. Ю. Тішина).

Усі (співають)

Блакитне небо, зелений ліс,
Конвалія біла до всього має хист.

Це все природа — пташки і гай.
Комах і квіти ти зберігай.
Кульбаба жовта, червоний мак —
Це загубити — великий жах.
Усю природу — птахів і гай,
Тварин і землю — ти зберігай!

Вихователь

Сьогодні дещо про квіти пізнали,
Комахи діткам допомагали.

Діти

Тепер будемо край свій зберігати,
Природу рідну охороняти.

ІНТЕГРОВАНА ГРА-ДРАМАТИЗАЦІЯ З ПРІОРИТЕТОМ ОЗНАЙОМЛЕННЯ ІЗ НАВКОЛИШНІМ СЕРЕДОВИЩЕМ З ЕЛЕМЕНТАМИ МОВЛЕННЄВИХ ВПРАВ

«СЕКРЕТИ ДЛЯ ДИТИНИ ПРО ЛІКАРСЬКІ РОСЛИНИ» (старший дошкільний вік)

Мета: закріпити знання про корисні трави, вплив рослин на стан здоров'я людини; виховувати дбайливе ставлення до природи; розвивати вміння розрізняти рослини за особливостями будови листків, стебел; учити правильно дихати й вимовляти звуки.

Матеріали: костюми героїв гри.

Попередня робота: підготовка театралізованої дії з окремими дітьми (сором'язливі або обдарованими); підготовка костюмів спільно з батьками; вивчення віршів, танців.

Словник: аптека, мазь, валеріана, мурашки, мед, цибуля, жолудь, подорожник, ромашка, волошка.

Коментар

Учасники вистави заходять до зали безпосередньо під час свого виступу. Упродовж вистави діти-глядачі виконують мовленнєві вправи.

Дійові особи:

Ведуча	Вовк
Черепаха	Подорожник
Зайці	Ромашка
Ведмеді	Волошка
Лисиця	

ХІД ГРИ-ДРАМАТИЗАЦІЇ

Зала оформлена у вигляді лісової галявини. У центрі розташоване велике дерево з написом «Аптека».

Під деревом стоїть стіл, біля якого клопочеться Черепаха.

Ведуча (звертаючись до глядачів)

Квіткові штори на вікні,
Трав пучечки на стіні,
А на полицках мазі в банках,
Є настій цілющий в склянках.
У будиночку без страху
Проживає Черепаха.
Якщо занедужають звір чи птахи,
Вони звертаються до Черепахи.
У ту ж годину, ще з дороги
Одержує хворий допомогу.

З'являються «зайці».

Повітря нюхаючи, поспішаючи у гості,
Прибігли зайці короткохвості.
В цей час Черепаха з глиняною плошкою
Вимішує мазь дерев'яною ложкою.

Черепаха

Здрастуйте, зайці довговухі!
Чого треба від бабусі?

Ведуча

Один зайчик ледве не плаче...

З а й ч и к

Ой, скоріше ліки дайте,
Зайчику допомагайте!
У нього серденько скаче,
Від собачого гавкоту лячно!

Діти-глядачі «гавкають» (мовленнева вправа).

Ч е р е п а х а

Дам вам ліки — як не дати!
Але ти повинен знати:
Боягузтво не лікують,
А сміливістю рятують.
Випий, брате, з цієї склянки
Дві-три краплі валеріанки!

Черепаха наливає ліки.

В е д у ч а. Валеріана лікарська — це багаторічна трав'яниста рослина заввишки 100—150 см. Заготовляють коріння валеріани лікарської восени, а саме: наприкінці серпня — на початку вересня.

Валеріану викопують лопатами або вилами, не підрізаючи коріння. Стебла відрізають якомога ближче до кореневища. Після цього корінь очищають від землі, миють у холодній воді, ріжуть на частини вздовж кореня й підсушують на відкритому повітрі або під навісом протягом 1—2 днів. Потім корінь досушують у сушарках, в остиглих печах або в добре провітрюваному приміщенні. У процесі сушіння сировина набуває своєрідних властивостей, що відсутні у свіжозібраних коренях валеріани лікарської. Сушити й зберігати валеріану необхідно в приміщенні, недоступному для кішок, адже вони обожають цю рослину.

Росте валеріана поблизу річок, на трав'янисто-осокових болотах, у вологих чагарниках, серед лозняків.

Її застосовують як засіб від безсоння, при порушенні травлення, при розумовій перевтомі. Валеріана регулює роботу серця, поліпшує кровообіг.

Діти-глядачі вимовляють: «Кап-кап-кап».

В е д у ч а. Зайчик випив ліки, підбадьорився і почав танцювати.

Танець «зайців».

В е д у ч а

Ведмеді до нас крокують,
Щось болить, бо нас не чують!

Мабуть, у них у шерсті завелися комахи, які дуже кусаються.

Черепаха. Ведмедю, для того щоб вивести комах, потрібно почухатись об сосну.

Вихователь. Але є ще один спосіб, за допомогою якого можна позбутися бліх, — це мурашина кислота, яку виділяють звичайні мурашки. Вони всім тваринам у лісі допомагають позбутися бліх, тому їх можна назвати лісовими лікарями. Показується ведмідь на землі біля мурашника, мурашки побризкають на нього мурашиною кислотою, і всі блохи тікають.

Ведмеді

Ой-ой-ой!

Черепахо, нам відкрий!

Усі палаємо, температуримо.

Дай, рідненька, нам мікстури!

Черепаха. Допоможу, не треба хворіти! Мерщій заходьте до моєї хати!

Ось настій, ось медок.

Зробіть швиденько ви ковток.

Що хочете, вибирайте!

Ведмеді. Скоріше меду дайте!

Діти-глядачі вимовляють: «Мед-мед-мед».

Ведуча. Мед має бактерицидну дію, підсилює обмін речовин, прискорює загоювання ран, діє як протизапальний та тонізуючий засіб.

Мед нормалізує діяльність шлунка, стимулює функції внутрішніх органів, нормалізує сон, зміцнює захисні сили організму. Мед — це абсолютно стерильний продукт.

Мед є потужним енергетичним підживленням, тому що засвоюється організмом людини на 100 %. Спортсменам рекомендується за певний час до змагань з'їдати 200 г меду.

Якщо тривалий час не можеш заснути, то кращого засобу, ніж склянка теплої води з медом за півгодини до сну, не знайти. Дорослим можна вживати 100 г меду на добу, а дітям — 30—50 г.

Вихователь. Мед буває різних видів.

Гречаний — найтемніший мед коричневого кольору. Він дуже корисний, адже нормалізує тиск, роботу нирок і шлунка.

Липовий мед часто застосовують як засіб боротьби із застудою та для зниження температури тіла.

Лісовий мед — універсальний, оскільки бджоли збирають його протягом літа, він містить багато корисних елементів.

Соняшниковий мед виводить радіонукліди й лікує хвороби щитівки.

Мед із квіток акації має протизапальну та антибактеріальну дію.

В е д у ч а

Ведмеді медочок покуштували.
Коли весь доїли — затанцювали.

Танець «ведмедів».

В е д у ч а. Незабаром знову стукають у двері.

Діти-глядачі вимовляють: «Тук-тук-тук».

Ч е р е п а х а

Хто там? Може, ще якась тварина?
Чи малесенька дитина?

В е д у ч а

До будиночка Лисонька заходить
І таку розмову заводить...

Діти-глядачі вимовляють: «Ох-ох-ох!»

Л и с и ц я

Постраждала я! Ох, тяжко!
Постраждала дуже важко!
Вся в таких страшних синцях,
Ледь тримаюсь на ногах,
Що мені робити? Дайте пораду!

Ч е р е п а х а

З цибулі зробимо компрес,
Щоб не затримати процес.

В е д у ч а. Цибуля в народній медицині використовується як знеболювальний зовнішній засіб при забитих місцях, для загоєння ран і зняття набряків, від болю у суглобах, для лікування головного болю, ГРЗ.

Для лікування соком цибулі зазвичай використовують цілющі старі листки (їх кінчики часто бувають підсохлими), суху частину видаляють. Шматочком листка завдовжки близько 1—2 см натирають chore місце. Для кращого виділення соку можна зробити ножем на листку насічки. Зі зрізу товстої частини листка цибулі виділяється безбарвний пекучий сік, його відразу потрібно наносити на chore місце — він швидко всмоктується в шкіру. Після втирання соку chore місце потрібно вкрити вовняною хусткою. Краще полежати під ковдрою.

Діти-глядачі вимовляють: «Цибу-цибу-цибуля!»

В е д у ч а

У город вона пішла,
Цибулі із грядок принесла.
До синців скоріш приклала,
Лиска вмить затанцювала.

Танець Лисиці.

Заходить Вовк, він кашляє та чхає.

Ч е р е п а х а. Вовче, ти що, занедужав?

В о в к. Так!

В е д у ч а

Кашель і нежить у Вовка,
У горлечку хрип,
Може, ангіна у Вовка,
А може, й грип?

Діти-глядачі вимовляють: «Грип-грип-грип».

Ч е р е п а х а

Щоб завжди здоровим бути,
Не боятись хвороб,
Нехай, як правило, для вас
Стане точковий масаж!

В е д у ч а. В основі точкового масажу — механічний вплив пальцем або пальцями на біологічно активні місця, що мають рефлекторний зв'язок через нервову систему з різними внутрішніми органами й функціональними системами. Техніка точкового масажу містить різні прийоми: розтирання, погладжування, натиснення, вібрацію, захоплювання тощо.

Вовк дякує та йде.

Ч е р е п а х а

Щоб усім прийти на допомогу,
Збираю трави я потроху.
В своїх коморах їх складаю,
Майже все про квіти знаю.

Танок «квітів».

Вихователь розповідає про деякі квіти, залучаючи до співбесіди батьків, які діляться своїми знаннями щодо їхніх лікувальних властивостей.

П о д о р о ж н и к

Я — Подорожник-трава,
Всім рани лікую.

Своїм соком Подорожник
Від виразки врятує.

Ведуча. Подорожник відомий своїми лікувальними властивостями. Його листки застосовуються для зупинки кровотечі з ран, їх прикладають до забитих місць, опіків, а також до місць укусів комах. Подорожник має протизапальну властивість.

Настій із листя подорожника застосовується у лікуванні кашлю. Сік свіжих листків подорожника ефективний у лікуванні хвороб шлунка.

Ромашка

У полі, у лісі ромашка зростає,
При застуді і кашлю вам допомагає.

Ведуча. Ромашка — дуже корисна рослина, що має цілющі властивості. У народній медицині ромашка використовується для попередження й лікування багатьох захворювань. Із суцвіть ромашки готують настій, чай, відвар. Настій ромашки дуже добре допомагає при застудних захворюваннях, захворюваннях шлунка, безсонні, зубному болі. Настій ромашки застосовують для полоскань горла при ангіні, а інгаляції ромашкою — при грипі. Настой ромашки використовують у вигляді примочок і компресів при запальних захворюваннях шкіри.

Волошка

Я — Волошка, ниркам допомагаю,
Біль у шлунку видаляю.

Ведуча. Волошка лугова — поширена багаторічна трав'яниста лугова рослина, що зустрічається на узліссях, галявинах, як бур'ян на городах. З лікувальною метою використовують не все суцвіття волошки, а лише квітки. Їх збирають на початку цвітіння і якнайшвидше сушать, обов'язково в тіні, щоб висушені квітки не втратили кольору.

У народній медицині волошки використовується здавна. Настій квіток діє як жарознижувальний та протизапальний засіб. Квітки входять до складу різноманітних зборів. Зовнішньо настій квіток застосовують у вигляді очних крапель і примочок при хворобах очей.

Настій квіток застосовують при алергії, а відвар — при бронхітах та ангінах. Настой п'ють при отруєннях.

Вихователь. Перед тим як збирати в лісі лікарські рослини, дізнайтеся, чи немає серед них рослин, що занесені до Червоної книги. Бережіть рідкісні види лікарських рослин, наприклад,

конвалію, яка зацвітає на 30-й рік життя, валеріану, первоцвіт тощо. Не рвіть польових квітів, не збирайте їх у букети. Букети можна робити тільки із садових квітів.

Кожна дитина-«квітка» дарує Черепасі букетик квітів або пучечок трави.

Череп а х а

З цих трав корисно горлу робити полоскання,
Та краще з вами разом влаштуймо чаювання!

В е д у ч а

Всіх тварин і діточок від грипу оберігаємо,
Чаєм із трав ми всіх пригощаємо.

Спільне чаювання.

Під час чаювання діти за командою виконують дихальні вправи.

Діти - «звірі». Спасибі, Черепахо, за добрі справи, за добрі слова!

Вечір настає, відпочивати час.

Череп а х а

Усіх лікувала, так утомилася
І знову в хатині одна залишилася.
Вам побажаю — наш край зберігати,
Природу любити і шанувати!

ВОДА

Дошкільний етап ґрунтується на позитивному емоційному досвіді спілкування з природою і розвитку набутих знань, умінь, навичок та переконанні у необхідності жити в злагоді з природою. Цей етап є базою для формування екологічної культури.

Екологічне виховання пробуджує в дітях почуття відповідальності за стан довкілля, усвідомлення свого «Я» у світі як частки природи, необхідності дотримання природоохоронного законодавства.

Вихователь повинен майстерно обирати прийоми для навчання дітей екології.

Велике значення має техніка пояснення, переконання, доведення.

Вихователеві слід звернути особливу увагу на ознайомлення дітей з особливостями води в природі.

Якщо діти мають можливість хоча б якоюсь мірою брати участь у досліді або в експериментальному процесі, то вони дізнаються значно більше про властивості води, зокрема про те, що вона сприяє зростанню рослин.

Постійні спостереження за водою та її властивостями в побуті й природі, за змінами в рослинному й тваринному світі, що відбуваються за допомогою води, дають можливість визначити найістотніші ознаки води.

Діти засвоюють, що дрібний дощ, що мрячить, — це прикмета осені; рясний теплий дощ іде тільки влітку; сніг буває взимку, пізньої осені та ранньою весною. Усе це — вода, така необхідна природі в будь-яку пору року.

Навчаючи дітей зберігати й оберігати воду та водні ресурси, дорослі навчають їх зберігати своє навколишнє середовище й охороняти екологію майбутнього.

Орієнтовні теми занять, бесід, дослідів для ознайомлення з водою

Утво-рення води	Стан і місце перебування води	Ознайомлення з водою, її властивостями
Роса	Рідкий. Вода поступово випаровується з поверхні водойм. У повітрі завжди є невидима водяна пара. Удень волога випаровується з поверхні рослин. Уночі повітря остигає, найхолоднішим воно стає над ранок. Саме тоді частина вологи, що перебуває у вигляді водяної пари в повітрі, випадає прозорими крапельками роси	<ol style="list-style-type: none"> 1. Спостереження за росою в ранкові часи. 2. Досліди щодо утворення пари. 3. Цільова прогулянка до водойм, спостереження за випарюванням. 4. Складання творчих оповідань. 5. Малювання на тему «Веселкова росинка»
Дощ	Рідкий. Від сонячного нагрівання вода з водойм швидко випаровується, пара піднімається нагору. Змішуючись із холодним повітрям, вона знову перетворюється на крапельки води й випадає на землю у вигляді дощу	<ol style="list-style-type: none"> 1. Спостереження за дощем, впливом на природу у різні пори року. 2. Бесіди-заняття: «Про дощинку — секрет для дитинки», «День народження калюжі». 3. Дослід щодо утворення штучного дощу, щоб зрозуміти, яке задоволення відчувають рослини і тварини під час спеки, коли йде дощ. 4. Малювання на тему «Дощова сторінка»
Бу-руль-ка	Твердий. Узимку або на початку весни із сонячної сторони з дахів звисає довга крижана бахрома бурульок. Удень, коли пригріває сонечко, бурульки тануть, утворюючи краплі. До вечора бурульки замерзають знову, змінюючи свою довжину	<ol style="list-style-type: none"> 1. Спостереження за бурульками впродовж дня, розмірковування на основі здобутого досвіду. 2. Досліди щодо перетворення бурульки на воду. 3. Складання творчих оповідань на тему «День народження бурульки». 4. Малювання на тему «Бурулькове місто»

Утво- рення води	Стан і місце перебування води	Ознайомлення з водою, її властивостями
Крига	Твердий. Коли стовпчик термометра опускається до позначки 0 або нижче, то вода перетворюється на лід	<ol style="list-style-type: none"> 1. Рухливі ігри-розваги на ковзанках. 2. Дослід щодо перетворення криги на воду. 3. Спостереження за кригою у природі, її змінами під дією сонячного тепла
Сніжинка	<p>Твердий. Тонкі крижані промені, що виходять із центра сніжинки, прикрашені маленькими голочками. Зовсім маленькі крижинки утворюються високо в хмарах, там вони збільшуються, перетворюючись на сніжинки, і падають на землю. Форма й розмір сніжинок залежать від температури повітря.</p> <p>У сильні морози сніг стає сипким, скрипить під ногами — це ламаються крихкі сніжинки!</p> <p>У морозні дні — сніжинки блискучі, шаруваті, іноді схожі на дрібні крупинки.</p> <p>Якщо температура повітря наближається до нуля, то сніжинки злипаються, стають великими, немов білосніжний пташиний пух. У такі дні сніг робиться м'яким і липким. З нього можна зліпити снігову бабу</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Спостереження за снігом. 2. Дослід щодо властивостей снігу. 3. «Художня сторінка про чарівну сніжинку». 4. Музичне заняття-розвага «Чарівний сніжок». 5. Рухливі ігри-забави зі снігом. 6. Зображувальна діяльність: <ol style="list-style-type: none"> 1) малювання на тему «Зимонька-трудівниця»; 2) аплікація на тему «Витинанки морозцю»
Іній	Твердий. Після відлиги вода, що покриває дерева і чагарники, замерзає й перетворюється на пухнатий голчастий іній	<ol style="list-style-type: none"> 1. Спостереження за інеєм. 2. Дослід щодо утворення інею. 3. Малювання на тему «Іній». 4. Складання творчих оповідань на цю тему

Утво-рення води	Стан і місце перебування води	Ознайомлення з водою, її властивостями
Візерунки на вікні	Твердий. Під час відлиг на шибках утворюється найтонший шар води. Якщо вночі знизиться температура, то ця вода перетворюється на мережані вигадливі візерунки	<ol style="list-style-type: none"> 1. Спостереження за візерунками на вікнах. 2. Дослід щодо утворення візерунків. 3. Малювання на тему «Візерунок на вікні». 4. Складання творчих оповідань на цю тему
Пара	Газоподібний. Вода поступово випаровується з поверхні морів, рік, озер, ставків. У повітрі завжди присутня невидима водяна пара	<ol style="list-style-type: none"> 1. Спостереження за паром. 2. Дослід щодо утворення пари. 3. Складання творчих оповідань на цю тему
Туман	Газоподібний. Восени над річковими луками й низинами стеляться сріблито-білі скупчення із дрібних крапельок води	<ol style="list-style-type: none"> 1. Спостереження за туманом. 2. Малювання на тему «Туман». 3. Складання творчих оповідань на цю тему
Хмари	Газоподібний. Хмари, що плывуть високо над землею, складаються із крапельок води або крижинок	<ol style="list-style-type: none"> 1. Спостереження за хмарами. 2. Малювання хмаринок. 3. Складання творчих оповідань на цю тему

ІНТЕГРОВАНА РУХЛИВА ГРА З ВОДОЮ З ПРІОРИТЕТОМ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ ІЗ ЕЛЕМЕНТАМИ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ

**«ЯК НА НАШОМУ ГОРОДІ —
УСІМ РОБОТА В НАГОДІ»
(ранній вік)**

Мета: учити виконувати вправи за вказівкою вихователя, виявляти обережність одне до одного під час гри з водою; удосконалити знання про необхідність води для життя

всіх живих істот; розвивати мовлення, уміння позитивно сприймати водні процедури; виховувати логічне мислення, гнучкість розуму, витривалість.

Матеріали: вода.

Попередня робота: підготовка текстів забавлянок, віршів.

Словник: цапки, картопля, дощик, поросятка, кукурудза.

Коментар

Діти люблять гратися з водою: пускати в тазку кораблики, купати ляльку, прати лялькову білизну, мити посуд. Це одночасно й розвага, і процедура, що загартовує. А також — це ефективний захід у вихованні любові та поваги до водних ресурсів.

Улітку доцільно грати з водою на свіжому повітрі. У спекотний день діти мають бути оголеними. Температура води така сама, як для вмивання.

ХІД ГРИ

Вихователь читає забавлянки. Діти виконують вправи, двічі повторюючи за вихователем останнє слово кожного куплету.

Вихователь наприкінці кожного куплету оббризкує дітей водою (ручки, обличчя).

ЦАПКИ І КАРТОПЛЯ

Вихователь

На городі цапки картопельку копали.

Діти. Копали, копали.

Діти з вихователем ходять по колу одне за одним,
нахиляючи тулуб уперед.

Вихователь

Утомилась цапки, в куточку посідали.

Діти. Посідали, посідали.

Діти сідають навколішки, опустивши руки на коліна.

Вихователь

Жарко нашим цапкам, що немає сили.

Діти. Немає сили, немає сили.

Не підводячись із колін, діти виконують повороти тулуба праворуч і ліворуч, розводячи руки в сторони.

Вихователь

Дітки нашим цапкам дощик запросили.

Діти. Запросили, запросили.

Діти підводяться з колін, стрибають на обох ногах, виконуючи махи руками над головою.

Вихователь

Крап, крап! Дощик, лий!

Нам водички не жалій!

Вихователь обливає дітей розсіяним струменем води.

ПОРΟΣЯТКА І КУКУРУДЗА

Вихователь

На городі поросятка кукурудзу збирали.

Утомились поросятка, в куточку посідали.

Жарко нашим поросяткам, що не має сили.

Дітки нашим поросяткам дощик запросили:

«Крап, крап! Дощик, лий!

Нам водички не жалій!»

Усі вправи повторюються (наприклад: «Курчата і насіння», «Телята і буряки» тощо). Гра продовжується за бажанням дітей.

Вихователь може перелічувати різних свійських тварин, але не більше ніж упродовж 10—12 хв.

ІНТЕГРОВАНІ ІГРИ-ЗАМОВЛЯНКИ З ПРІОРИТЕТОМ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ

«ОЗНАЙОМЛЕННЯ З ВОДОЮ»

(ранній вік)

Мета: учити дітей, що вода — це один із основних чинників здоров'я для кожної людини; учити встановлювати зв'язок між водою і людськими потребами; підтримувати в дітей інтерес до спостереження за своїми відчуттями, емоціями; виховувати бережливе ставлення до води.

В. М. Ніколаєнко

СТАЛИ НІЖКИ НА ДОРІЖКУ

Стали ніжки на доріжку: туп-туп-туп-туп!
Водичка намочила ніжки: куп-куп-куп-куп!
Водичка мокра і холодна: гою-гою-гою-гою!
Поливаймо ніжки теплою водою!

ВОДИЧКО, ВОДИЧКО, НАМОЧИ ДИТИНІ НІЖКИ

Водичко, водичко, намочи
Оксані (Тетянці) ніжки:
Від п'яти і до коліна,
Щоб червоніли, мов малина.
Від колінок і до п'яти,
Щоб була вона завзята.
Холодна лийся і тепленька,
Буде Оксанка (Тетянка)
здоровенька!

ТРЕБА ВОДУ ЗБЕРІГАТИ, ЩОБ УСЕ МОГЛИ МИ НАПУВАТИ

Поливають діти квіти,
Щоб квітучим було літо.
Ось так, ось так!

Діти по черзі махають правою, лівою рукою перед собою,
неначе тримають поливальницю у руці.

Наливають воду в миску,
Напувати будуть кішку.
Ось так, ось так!

Діти присідають, роблять рухи рукою, неначе гладять кішку.

Дощик лле, краплинки в полі
Напувають трави вволю.
Ось так, ось так!

Діти стрибають на обох ногах, стрибком повертаючись навколо себе.

Річка рибу напуває,
Про тварин не забуває.
Ось так, ось так!

Діти роблять рухи, нібито пливуть у воді.

А щоб діток напувати,
Природу треба зберігати.
Ось так, ось так!

Діти знижують плечима.

Не знаємо як, не знаємо як.

Після віршованого вступу вихователь зачитує оповідання про одну з перерахованих дій («Дощик лле краплинки в полі, напуває трави вволю»).

В. М. Ніколаєнко

КАЗКА ПРО ТРАВИЧКУ, ЯКА ЛЮБИТЬ ВОДИЧКУ

Жила-була в полі травичка. Дружила вона з комахами, метеликами та польовою мишкою.

Навесні набиралась травичка степовими соками, а на початку літа кружляла в танку з вітерцем, раділа дощику. Її друзі за неї раділи. Часто до неї в гості навідувалися її друзі, вони розповідали про життя за межами поля, про ліс, річку, сади.

Але одного разу в поле, де жила травичка, завітала тітонька Speka. День гостює, тиждень гостює, випила всі соки з травички. Схилилася травичка додолу, ще трішки і колір обличчя із зеленого перетвориться на жовтий. Тітка Speka не пускає в поле дощик, випила всю росу, мурашок і метеликів налякала, тому вони повтікали.

Вирішила польова мишка допомогти подрузі травичці. У себе в шпарці вирила глибоченьку ямку, туди неначе в криницю набігла із земельки водичка. Набрала мишка воду за щічку, побігла до травички, полила її під корінець. Усю ніч вона носила воду, а на ранок травичка почала із землі підводитись.

— Дякую тобі, дорогенька подруго! Якби не ти, то, мабуть, і померла б,— говорить травичка.

Почали вони вдвох міркувати, як тітоньку Speку прогнати геть, як урятувати польові рослини та комах, адже без води немає життя ані рослині, ані тварині, ані людині.

— Треба гукати вітерець і просити у нього допомоги. Але де його шукати — нікому не відомо,— мовила травичка.

Згадали подруги про метеликів і вирішили, що польова мишка побіжить до метеликів по допомогу. Як придумали — так і зробили.

Мишка побігла на край поля до метеликів.

Тітка Speка далі лютує.

Травичка ромашку та волошку заспокоює.

Минув ранок, минув день, мишка нарешті добігла на край поля.

— Метелику! Метелику! Де ти, бешкетнику, гуляєш? Кого розважаєш? — гукає мишка. — Поклич вітерець на допомогу, адже тітка Спека лютує, усе в полі без вологи залишила, ще трохи — і ми нічого не зможемо зробити.

Метелик хутко почав будити вітерець, який відпочивав у березових гілочках:

Вітерець, вітерець!
Спритний ти і молодець!
Хмару в гості погукай,
Тітку Спеку налякай!

Вітерець за мить закружляв, затанцював і погукав синю хмару.

І полився дощик в полі
Напувати трави вволю.
Тітка Спека налякалась,
Далеченько заховалась.

Вихователь робить висновок із прослуханої казки.

Вихователь. Якщо ви опинилися в лісі або на лузі, то намагайтеся не топтати траву. Адже під ногами людини тендітні стеблинки трав ламаються, верхній шар ґрунту твердішає. Він не пропускає воду й повітря, що необхідні рослинам.

Намагайтеся ходити тільки по стежках! Пам'ятайте, що рослини — живі! Вони все безкорисливо віддають людям, але самі є беззахисними та потребують нашої допомоги.

ІНТЕГРОВАНА МУЗИЧНА РОЗВАГА З ПРИРОДОЗНАВСТВА З ЕКОНОМІКОЮ

«ЕКОНОМНИМИ БУДЕМО З ВОДОЮ — НЕ ЗУСТРІНЕМОСЬ МИ ІЗ БІДОЮ» (молодший дошкільний вік)

Мета: ознайомити дітей із поняттям «економія»; учити розуміти, що без води неможливий розвиток рослин; формувати усвідомлення зв'язків між природою і людиною; виховувати дбайливе ставлення до води, до природи взагалі.

Матеріали: вода, глечики, поливальниці, склянки, сіль, банки — 3, 1, 0,5 л, пісок, глина.

Попередня робота: вивчення пісень, танців, віршів; виготовлення костюмів і атрибутів; оформлення приміщення за допомогою батьків; підготовка матеріалів для проведення досліду.

Словник: струмок, джерело, прісна та солоня вода, дефіцит, баланс, газоподібний, болотяний.

Дійові особи:

1-а Дитина	6-а Дитина
2-а Дитина	Квітка
3-я Дитина	Краплинка
4-а Дитина	Хмаринка (дорослий)
5-а Дитина	

ХІД РОЗВАГИ

Діти сидять на стільчиках у залі.
У кутку стоїть умивальник,
біля якого декілька дітей
розплюсують воду.

Вихователь. Що це за звук?

Діти. Це вода з крану
тече.

Вихователь (звертається до бешкетників). Діти, будь ласка, закрийте кран!

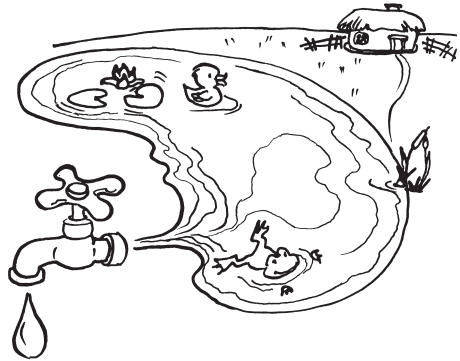
Через недбалість стільки питної води витекло марно! Ви повинні знати, що запас питної води на Землі різко зменшується. Якщо ми не економитимемо питну воду, а витратимемо її без потреби, то вже через 100 років людям нічого буде пити, а наша Земля перетвориться на пустелю.

Водою дуже не плескайте,
Воду, діти, зберігайте!
Як що не стане води,
Нам не уникнути біди!

Існування людини, тварини, рослини залежить від такого важливого чинника навколишнього середовища, як вода.

1-а Дитина

Подивіться сюди:
Немає у крані води!

2 - а Д и т и н а

Прокидаюсь — воду ллю,
 Умиваюсь — воду ллю.
 Я не можу без води —
 І не туди і не сюди.

3 - я Д и т и н а

Воду ми не берегли,
 Розливали як завжди.
 Залишились без води —
 І не туди і не сюди.

В и х о в а т е л ь

У нас скоїлась біда —
 Від дітей втекла вода.
 Не знали діти, що без води —
 І не туди і не сюди.

Подумайте, звідки береться вода в крані. Ми щодня використовуємо її, вона постійно тече. Діти, ви, мабуть, уважаєте, що вона не кінчається?

4 - а Д и т и н а

Що тепер ми будемо робити?
 Не в змозі їсти ми зварити.
 Як обличчя умивати?
 Від спраги будемо страждати.

5 - а Д и т и н а

Гинуть звірі, птахи без водиці,
 Гине калина біля криниці.

Д і т и (разом). Лихо! Лихо!

6 - а Д и т и н а

Подивіться всі сюди:
 Квіти гинуть без води!

Танець «квітів».

Під час танцю «квіти» вигукують: «Води, води!»

В и х о в а т е л ь. Нестача води у рослин настає тоді, коли втрата води перевищує її надходження. Водний дефіцит може виникнути влітку, в спеку рослини починають в'янути. Зазвичай у такій ситуації водний баланс відновлюється у вечірні та нічні години, тобто рослини в'януть тимчасово. Глибоке в'янення спостерігається за відсутності в ґрунті доступної для рослини вологи. Воно найчастіше призводить до загибелі рослину.

Якщо спостерігати за рослиною, якій бракує води, то можна помітити, що внаслідок цього затримується розвиток самої рослини, особливо листків і стебла.

З'являється Квітка і сідає на підлогу посеред групи.

Квітка

Діти, дайте швидше пити,
Бо загинуть ваші квіти!

Діти перевертають глечики, поливальниці, намагаючись знайти воду.

З'являється Краплинка.

Краплинка

Я — мала Краплинка,
Струмочка я дитинка.
Народилась із води
І потрапила сюди.

Квітка

Краплинко, мерщій до нас!
Без тебе загинемо водночас!

Краплинка намагається підняти Квітку, але в неї нічого не виходить.

Краплинка

Зберігати воду всіх вас навчали,
Але ви уваги на це не звертали.
Зникла вода — нарobili ви горя:
Висохли річки, озера й море.
Треба в дорогу усім вирушати
Хмарку просити край врятувати.

Вихователь

Швидше в дорогу! Часу не гайте,
Країні водицю ви повертайте.

Діти наближаються до бутафорського будинку, біля якого стоїть Хмаринка.

1-а Дитина

Ось горизонт, ось хмарка пухнаста!
Маємо надію, що ми саме вчасно.

Краплинка

Добрий день, Хмаринко!
Це я, твоя Краплинка.
В країні трапилась біда —
Від діток пішла вода.

Хмаринка (сумно)

Вони її не берегли,
Я не дам діткам води!

Краплинка

Хмаринонько, не вередуй!
Батьківщину ти врятуй!
Гинуть усі тварини,
Криниця, квіти і калина!

Хмаринка

Шлю країні дощик.
Ловіть його в горщик,
По краплині збирайте —
Воду зберігайте.

Діти виконують пісню «Хмаринка».

Діти (співають)

В небі хмарка хмуриється — (Тричі)
Грім гримить кругом, (Двічі)
Скоро дощ по вулиці (Тричі)
Піде із відром. (Двічі)

Як дзвіночки, крапельки (Тричі)
В денце задзвенять, (Двічі)
Квіти свої личенька (Тричі)
Будуть піднімать. (Двічі)

Діти імітують, що збирають дощик у горщик.

2-а Дитина

Зазнали з вами ми біди,
Як можемо бути без води.
Ми будемо воду шанувати,
Марно її не розливати.

Діти йдуть до вихователя, дають йому горщик.

Вихователь. Діти, чому ми повинні берегти, економити воду?

Діти. Щоб було що пити людям, тваринам, рослинам; було чим митися; із чого готувати їжу.

Вихователь. Що таке вода?

Діти. Це рідина без кольору і запаху.

Вихователь. Які стани води ви знаєте?

Діти. Вода може бути газоподібною, твердою, рідкою, гарячою, холодною, прісною, солоною.

3-я Дитина

Краплину води завжди зберігайте,
Воду бруднити не дозволяйте!
Важко людині, рослині, тварині,
Якщо не стане води у країні!

Діти (*разом*)

Ми обіцяємо край шанувати,
Краплину води завжди зберігати.
Економними будемо з водою —
Не зустрінемось більше з бідною!

Вихователь підходить до столу, де приготовлені матеріали для проведення досліду (банка ємністю 3 л із водою; банка ємністю 1 л, на дні якої сіль; банка ємністю 1 л, на дні якої фарба сірого кольору, що не помітна для ока дітей; банка ємністю 0,5 л, на дні якої пісок і глина; склянки ємністю 50 г — за кількістю дітей), і пропонує дітям підійти до столу.

Вихователь. Підійдіть ближче! Я вам продемонструю, що сталося з водою. Уявіть, що вся вода на планеті умовно зібрана в трилітрову банку. На перший погляд, води здається дуже багато, але не вся вона придатна для пиття. І в цьому легко переконатися. Зробимо такий експеримент.

Вихователь відливає воду з трилітрової банки в літрову банку із сіллю на дні. Він пропонує дітям скуштувати воду і відповісти, якою вона є на смак.

— Уявіть, що це солоня вода морів та океанів, що не придатна для пиття.

Згодом вихователь наливає з трилітрової банки воду у літрову банку, на дні якої міститься сіра фарба. Вода замість прозорої набула брудного сірого забарвлення.

— Це болотяна прісна вода, але вона теж не придатна для пиття.

Вихователь наливає із трилітрової банки воду в півлітрову банку, на дні якої містяться пісок і глина.

— Уявіть, що це технічно забруднена вода. (*Показує каламутну воду у банці.*)

Решта води, що залишилась у банці, — це прісна вода з джерел і колодязів, що очищується, тече з крана в наших будинках. Зараз я заварю з цієї води чай і пригощу вас.

Вихователь розливає чай по склянках, але багатьом дітям не вистачає.

— Бачите, що багатьом із вас прісної води не вистачило. Для того щоб такого не трапилось у житті, завжди пам'ятайте про те, що води, придатної для пиття, у природі небагато, тому людям потрібно ставитись до неї економно та бережливо.

ІНТЕГРОВАНЕ ДОСЛІДНИЦЬКЕ ЗАНЯТТЯ З ПРІОРИТЕТОМ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ

«ПОВАЖАЄМО ПРИРОДУ, УСІМ РОЗКАЖЕМО ПРО ВОДУ» (старший дошкільний вік)

Мета: розширити знання дітей про одну з основних складових природи — воду; пояснити на дослідях її властивості (смак, колір, запах, текучість); пояснити значення води для всього живого; учити визначати і називати основні її ознаки та властивості (чиста — брудна, кольорова, холодна — тепла, розливається, летиться, капає); учити встановлювати найпростіші зв'язки і взаємозалежності в стані речовини; розвивати логічне мислення, зв'язне мовлення, спостережливість, уміння самостійно робити висновки; виховувати допитливість, уважність, бережливе ставлення до води, природи взагалі.

Матеріали: склянки з водою, пусті склянки, тарілки, ложки, серветки, сіль, цукор, лід (за кількістю дітей); пляшки з водою, різними рідинами, що мають виразні запахи.

Попередня робота: перегляд фільмів про властивості води; розчування віршів; відгадування загадок; виготовлення костюмів дійових осіб.

Словник: рідина, прозора, без смаку, колір, запах.

Коментар

Під час дослідження-спостереження вихователів слід супроводжувати розповідь демонстрацією тих ознак і властивостей, що доступні малятам для сприймання, розуміння і засвоєння.

Дійові особи:

1 - а Краплинка

2 - а Краплинка

Хмарка

ХІД ЗАНЯТТЯ

Діти заходять до групової кімнати.
Вихователь звертає їх увагу
на зображення хмаринки, що висить
над вікном на мотузочці.

Вихователь

Надворі плаче Хмарка —
Поганий настрої з ранку.
Із Хмаркою сумує сонечко,
Не виглядає у віконечко.

Зараз до Хмарки ми
привітаємось,
«Що трапилось?» —
у неї ми запитаємо.

Хмаринка опускається за допомогою
помічника вихователя.

1-а Дитина

Стук-стук, ти вдома,
Хмарко?
Чому до нас не привіталася
зранку?
Чому посіріла, чому посумніла?
Мабуть, Хмаронько, ти захворіла?

З'являється виконавець ролі Хмарки.

Хмарка

Ні, ні — не хворію. Ні, ні — не без діла.
Я, діти, краплинки свої розгубила.

Вихователь. Діти, подивіться, у нас у групі щось з'явилося,
щось капотить!

Хто це там? Подивіться, до нас хтось поспішає.

З'являється 1-а Краплинка.

Ти хто?

1-а Краплинка

Я Краплинка-намистинка,
Пухнастий Хмарочці дитинка!

Вихователь. Яке у тебе гарне ім'я!

— Діти, як ви вважаєте, чому її так звуть?

Відповіді дітей.

Вихователь

Відома здавна рідина,
Усяк її вживає.
Буває хмаркою вона,
Сніжинкою буває,
Бува, як скло,
Крихка, тверда,
Звичайна крапля.
Що це? (*Вода*).

Вода наповнює струмки й ріки, ставки й озера, моря й океани. Вода міститься в ґрунті та під землею, де біжать підземні ріки й струмочки.

Вода може перетворюватись на хмари, тумани й дощі, сніжинки та бурульки, криги і снігові замети. Роса, іній, зимові візерунки на склі — це теж вода! Без води не можуть існувати ані люди, ані звірі, ані рослини. Сьогодні ми з вами поговоримо про водичку, її властивості та значення в житті всього живого.

- Як ви вважаєте, чи можемо ми обходитися без води?
- Де ми можемо побачити воду?

Відповіді дітей.

А тепер ми з вами проведемо досліди і побачимо, які властивості має вода. Станемо маленькими дослідниками.

Діти сідають за столи. Проводиться перший дослід.

Дослід 1. «ВОДА — ЦЕ РІДИНА»

Мета: виявити, чим відрізняється вода від твердих предметів.

Вихователь. Пропоную вам перелити воду з однієї склянки в іншу.

- Що ви побачили?

Відповіді дітей.

Дерево й камінь — тверді. Їх можна взяти до рук, покласти на стіл, кинути на підлогу. Вони від цього не змінюються, тобто зберігають свою форму. Для того щоб змінити форму твердого предмета, потрібно, докладаючи зусиль, розколоти його на частини молотком, розрубати сокирою, розрізати ножом.

А чи має вода яку-небудь форму?

— Чи можна покласти її на стіл, як шматок дерева або камінь?

Відповіді дітей.

Правильно, вода розіллється по столі, зі столу потече на підлогу. Якщо налити воду в склянку, вона набуде форми склянки. Якщо наповнити нею глечик, то вона набуде форми глечика. Вода — це рідина. Рідина не має власної форми, а набуває форми посудини, у якій перебуває. Рідина легко змінює свою форму, розтікається. Тому її тримають у посудинах: у бочках, відрах, банках, пляшках, склянках тощо.

Діти, давайте зробимо висновок, що ж таке вода. Це рідина. Вона тече. Її можна налити у склянку, відро, вазу, а також можна переливати з однієї посудини в іншу.

Хмаринці ми можемо допомогти,
Її краплинки у воді знайти,
Треба краплини порохувати,
Швидше бешкетниць нам відшукати.

З'являється 2-а Краплинка.

Діти. Краплиночко любя, де без Хмарки гуляла?

2 - а Краплинка

У ставочку з рибою грала,
В лузі зеленім квіти вітала,
В лісі сосновім гриби поливала,
Ввечері пісню комахам співала.

Вихователь. А як же так сталося, що Хмарка тебе не побачила?

2 - а Краплинка. Так я ж прозора, мене важко побачити!

Проводиться другий дослід.

Дослід 2. «ВОДА — ПРОЗОРА»

Мета: визначити, який колір має вода; порівняти колір води й молока; закріпити знання дітей про те, що вода прозора, шляхом проведення дослідів із зануренням різнокольорових геометричних фігур у воду.

Матеріали: таз із водою, різнокольорові геометричні форми.

Вихователь. Що знаходиться в тазу? (Вода)

— Що ви можете розповісти про воду?

Вихователь кидає в таз кубик.

— Що з ним сталося? (Упав на дно.)

— Чи видно його?

— Якого він кольору?

Вихователь пропонує дітям по черзі опустити у воду різні предмети.

У той час, коли одна дитина опускає предмет, решта дітей разом із вихователем заплющують очі.

— Чому ми бачимо ці предмети навіть крізь товщу води?
(*Вода прозора.*)

— Діти, як ви вважаєте, якого кольору вода?

Відповіді дітей.

— Зараз ми з вами перевіримо. Якого кольору молоко? (*Білого*)

— Можна сказати про воду, що вона також білого кольору?

Відповіді дітей.

— Опустіть одну чайну ложку в склянку з водою, а другу — в склянку з молоком. У якій склянці видно ложку?

— Який висновок ми можемо зробити? (*Вода не має кольору, вона прозора.*)

Проводиться третій дослід.

Дослід 3. «ВОДА НЕ МАЄ СМАКУ»

Мета: визначити, якою на смак є вода.

Вихователь. А зараз я пропоную вам скуштувати воду на смак.

— Яка вона?

Діти. Вода не має смаку.

Вихователь. А тепер додайте в склянку з водою цукор. Якою стала вода?

Відповіді дітей.

— А тепер додайте в склянку з водою сіль. Якою тепер є вода?

Відповіді дітей.

— Вода набуває смаку тієї речовини, яку в неї додали. Але найчистіша і найсмачніша вода — джерельна.

Демонстрація фрагмента документального фільму про властивості води.

— Подивіться, як схиляються над джерелом трави, квіти, кущі й дерева. Вони оберігають його від посухи, захищають від пилових бур. Не каламутьте джерела, охороняйте його чистоту! Чиста вода — це безцінне багатство.

Рухлива гра «Море хвилюється».

Проводиться п'ятий дослід.

Дослід 4. «ВОДА НЕ МАЄ ЗАПАХУ»

Мета: довести, що вода не має запаху.

Вихователь. Діти, назвіть відомі вам рідини.

Відповіді дітей.

— Пропоную вам понюхати рідину в пляшках. Відкрийте пляшки з нафтою, гасом, бензином. Ці рідини мають запах?

Відповіді дітей.

— А тепер я пропоную вам понюхати воду. Пахне вона чи ні?
Діти. Чиста вода не має запаху.

Вихователь. Отже, можемо зробити висновок, що вода не має запаху.

Проводиться шостий дослід.

Дослід 5. «ЯКИМИ НА ДОТИК Є ВОДА, ПАРА, ЛІД»

Мета: дізнатися, якими на дотик є вода, пара, лід.

Вихователь. Діти, вода здатна перетворюватись на лід. Подивіться, який лід прозорий, твердий, але в наших долонях він знову перетвориться на воду.

— Діти, яким є лід?

Діти досліджують лід.

— На що ще може перетворюватися краплинка?

Діти. Дощ, сніг, роса, туман, іній.

Вихователь. Діти, зараз ми з вами проведемо ще один цікавий дослід із водою. У склянку, що стоїть на столі, ми наллємо воду із чайника. Вода яка?

Діти. Гаряча.

Вихователь. Як ви здогадалися?

Діти. Доторкнулися, відчули, як над склянкою піднімається пара.

Вихователь. У мене є шматочки льоду. Киньте їх у гарячу воду і спостерігайте, що відбуватиметься.

Діти. У воді з'явилися бульбашки повітря, лід почав танути.

Вихователь. Що тепер ми можемо сказати про воду? Води у склянці стало більше?

Д і т и. Вода у склянці стала холоднішою, її стало більше, тому що лід розтанув і перетворився на воду. Холодна і гаряча вода змішалися, тому вода у склянці стала теплою.

В и х о в а т е л ь. Отже, вода може перетворюватися на лід, що на дотик є холодним. А лід, у свою чергу, здатний перетворюватися на воду. Вода, відповідно до природних умов, переходить з одного стану в інший, а також може змінювати свій колір залежно від того, що в неї додали.

У багатьох місцях питну воду беруть із рік і озер. Ця вода не завжди чиста.

Вона забруднюється з багатьох причин. Потоки дощової й талої води приносять у ріки й озера багато сміття. Якщо пити забруднену воду, то можна занедужати.

Для того щоб уберегтися від хвороб, воду для пиття потрібно обов'язково кип'ятити.

У колодязях вода чистіша, ніж у річках. Вона перебуває на більшій глибині і, піднімаючись до поверхні, добре очищується, долаючи товстий шар піску, що є природнім фільтром. Якщо зверху колодязь не закритий дерев'яним щитом, то до нього можуть потрапити пил і сміття. Біля колодязя не повинно бути вигрібних ям і смітників.

На жаль, не всі люди дбайливо ставляться до води, це призводить до катастрофічних масштабів забруднення води і загибелі колодязів, рік, озер, а без води, у свою чергу, загинуть люди, рослини, звірі, птахи. Ви житимете на цій землі, тому повинні навчитися дбати про природу, не допустити екологічної катастрофи.

1 - а Д и т и н а

Стук-стук, ми знов до тебе, Хмарко!
Без настрою була ти зранку?

Х м а р к а

Я розгубила свої Краплинки —
Мої прозорі, веселі дитинки!

В и х о в а т е л ь

Ось Краплинки-намистинки,
Пухнастої Хмарки дитинки!

1 - а К р а п л и н к а

Вибач, ненько,
Я дітям із садочка розповідала,
Якою різною водичка бувала.

2 - а Краплинка

Вода корисна,
Коли прозора й чиста.
Ми повинні її зберігати,
Майбутнє суспільству подарувати!
Вихователь підбиває підсумки заняття.

Микола Вороний

СНІЖИНКИ

Білесенькі сніжиночки,
Вродились ми з воді.
Легенькі, мов пушиночки,
Спустилися сюди.
Ми хмарою носилися
Від подиху зими
І весело крутилися
Метелицею ми.
Тепер ми хочем спатоньки,
Як дітоньки малі.
І линемо до матінки,
До любої землі...

ЕКСКУРСІЯ ЯК ЦІЛЬОВА ПРОГУЛЯНКА

У процесі засвоєння елементарних знань про природу та її екологічний стан у дитини розвиваються важливі для подальшого навчання вміння узагальненого сприйняття, елементи словесно-логічного мислення, зв'язне мовлення.

Лише спілкуючись із навколишнім світом, дитина має змогу дізнатися більше про природні явища. Вона вбирає у себе барви, звуки й пахощі природи, співчуває всьому живому. У такому творчому процесі діти опановують «абетку» емоцій.

Спілкування з навколишнім світом має відбуватися у добро-зичливій атмосфері.

Сьогодні вихователі мають використовувати для роботи з екологічного виховання не тільки куточок природи в групі, ділянку дошкільного закладу, але й найближче природне оточення: парки й сади, поле, луг, водойми, ферми, оранжереї, ботанічний і зоологічний сади тощо.

Для надання повноцінної інформації з екологічного стану навколишнього середовища доцільно систематично проводити з дітьми цільові прогулянки та екскурсії.

Вихователям бажано організувати впродовж місяця 1—2 екскурсії, цільові прогулянки до лісу, парку для того, щоб простежити зміни природи протягом сезону.

Зазвичай навесні та влітку кількість екскурсій і цільових прогулянок значно збільшується.

Багато занять та екскурсій, що проводяться в молодших дошкільних групах, повторюються в старших дошкільних групах із деяким ускладненням програмових завдань.

Ознайомлювати дітей старшого дошкільного віку із природою, навколишнім середовищем потрібно, використовуючи елементарну пошукову діяльність, адже вона забезпечує засвоєння дітьми доступних для їх розуміння зв'язків у природі.

ІНТЕГРОВАНА ЕКСКУРСІЯ-ПОХІД ІЗ ПРІОРИТЕТОМ ФІЗИЧНО-ПІЗНАВАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ТА ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ

«МИ — МАЛІ САДІВНИКИ, ПРАЦЮЄМО ЗАЛЮБКИ» (для всіх дошкільних груп)

Програма походу:

- виконання різних завдань;
- подолання смуги перешкод;
- театралізовані ігри, співи, хороводи;
- туристичний сніданок;
- активний відпочинок;
- конкурси, змагання, рухливі ігри.

Мета: удосконалювати знання про рослини та догляд за ними; розвивати навички догляду за квітниками; учити правил поведінки за столом під час туристичного сніданку; учити дбайливо ставитися до природних ресурсів, долати смугу перешкод, працювати самостійно, підтримувати одне одного під час конкурсів; виховувати любов до природи та її мешканців.

Матеріали: кошики, хороводні вінки, рушники, їжа, вода, аптечка.

Попередня робота: читання оповідань; вивчення віршів про квіти; дерева; відгадування загадок.

Словник: яблуна, кульбаба, нагідки, цикорій, клумба, рабатка, газон, жовтогарячий.

Коментар

В екскурсії-поході беруть участь діти раннього, молодшого та старшого дошкільного віку. Згідно з планом на різних етапах заходу діти певного віку залишають проект.

Діти старшого дошкільного віку долають увесь запланований шлях.

Усі діти, які беруть участь у заході, збираються під музику біля головного входу. Старшим дітям доручається піклуватися про молодших.

Дійові особи:

Садівник	4-а Дитина
Яблунька	5-а Дитина
1-а Дитина	1-а Мати
2-а Дитина	2-а Мати
3-я Дитина	

ХІД ЕКСКУРСІЇ-ПОХОДУ

Вихователь. Діти, у мене є пропозиція. Ми можемо разом із вами вирушити у туристичний похід до фруктового саду, адже нашим кухарям потрібні яблука на компот.

Візьмемо із собою кошики для яблук, а для відпочинку — ковдри, напої, їжу, аптечку першої (долікарської) допомоги.

З вихователем у туристичний похід вирушають декілька дітей старшої дошкільної групи, помічник вихователя, медична сестра.

— Ви пам'ятаєте правила безпеки?

Повторення правил безпеки.

— Як потрібно поводитися під час туристичного походу?

Відповіді дітей.

Діти утворюють пари, ідучи в середньому темпі.

Діти

Раз, два! Поспішаємо,
Перешкоди ми долаємо.
Камінці, калюжі, ями
Перестрибуємо самі.

Ходьба з подоланням умовних перешкод.

Діти доходять до квітника на ділянці дитячого садка.

Вихователь. Найпоширенішими формами квіткових насаджень є клумби, рабатки й газони. У квітковому оформленні важливо правильно дібрати декоративні рослини (за висотою, формою й кольором квіток, за часом цвітіння). Потрібно також ураховувати вимоги рослин до світла, ґрунту й вологи.

Сонце гріє залюбки,
Прокидаються квітки.
Ми — малі садівники,
Доглядаємо квітки.

Діти розташовуються вздовж країв клумби і розглядають квітник,
на якому ростуть 2—3 види декоративних рослин.

Вихователь навчає дітей розрізняти й називати рослини, що квітнуть,
за кольором квітки, висотою; учить дітей дослідницьких дій (показати
рукою, яка рослина вища, нижча); збагачує словник ознаками рослин;
виховує любов і дбайливе ставлення до рослин; стимулює бажання роз-
глядати їх.

Вихователь цікавиться, чи подобається дітям клумба. Він допомагає
дітям розрізняти рослини за кольором, висотою, ароматом. Пояснює,
що нюхати рослини потрібно обережно, щоб не пом'яти й не полатати
їх. Наприкінці спостереження вихователь пропонує дітей помилуватися
красою квітника.

- Діти, які рослини ростуть у нас у квітнику?
- Як ми за ними доглядаємо?
- Як потрібно поливати рослини?

Відповіді дітей.

Вихователь показує, з яких рослин необхідно збирати насіння,
які можна зрізати на букети.

— Ой! Я забула свій годинник у групі. Як же ми дізнаємося,
коли нам час повертатися до дитячого садка?

Діти. Ми можемо звернутись по допомогу до квітів.

Вихователь. Які квіти можуть показувати час як годин-
ник?

Діти. Кульбабка, нагідки, цикорій, соняшник.

Вихователь. Знайдіть ці рослини на квітнику.

Діти шукають кульбаби, нагідки, цикорій.
Усі ці квіти «повідомляють», що настав ранок.

Послухайте загадку.

На сонечко я схожий
І сонце я люблю.
До сонця повертаю
Голівоньку свою.

Діти. Це соняшник.

Вихователь. Соняшник можна назвати сонячним годинни-
ком, адже вранці його голівка повернена на схід сонця, а з обід-
ньої пори він починає повертати свою голівку на захід.

Це означає, що настав вечір. Уранці голівка соняшника знову повертатиметься за сонечком.

Вихователь уточнює відомі дітям способи догляду за рослинами (поливання, підпушування землі, удобрення). Учить дітей звертати увагу на особливості зовнішньої будови рослини; підводить дітей до розуміння того, що різні рослини потребують різної кількості вологи; виховує у дітей інтерес до догляду за рослинами.

На етапі ознайомлення із соняшником діти раннього віку повертаються до своєї групи. Вихователь дякує їм за допомогу у квітнику і пригощає ласощами (халва — дарунок від соняшника, мед — дарунок від квітів) або запрошує їх на трав'яний чай.

Квіти, які цвітуть цілий день, дуже гарні за кольором і духмяні. Це приваблює комах, джмелів, метеликів, які злітаються до них, щоб поласувати солодким нектаром.

— Яку користь приносять ці комахи?

Діти. Усі ці комахи запилюють рослини, щоб вони плодоносили.

Вихователь. А ще є такі квіти, що цвітуть уночі. Вони неяскраві за кольором, але дуже духмяні. Саме тому нічні комахи летять на їхні пахощі.

— Які це квіти?

Діти. Матіола, пахучий тютюн та інші.

Вихователь. З першим променем сонця вони стуляють свої пелюсточки і відпочивають до ночі. Давайте ще раз перелічимо квіти, які показують час.

— Уранці час показують...

Діти. Кульбаба, льон, фіалка, червоний мак.

Вихователь. Обідньої пори...

Діти. Ромашка, троянда, польова гвоздика, шипшина.

Вихователь. Уночі...

Діти. Пахучий тютюн, матіола.

Вихователь. Діти, уявіть собі, якби ми змогли посадити їх на одній клумбі, то мали б чудовий, яскравий квітковий годинник!

Зараз з квітами пограємо,

З них букети поскладаємо.

Гра «ЗБИРАЄМО КВІТИ»

Вихователь розкладає навколо квітника в різному порядку картки із зображенням квітів-«годинників» на великій відстані одна від одної.

Діти об'єднуються у три команди.

Завдання: кожна команда повинна на умовному квітнику зібрати квіти (зображення), що розтуляють пелюстки вранці, обідньої пори, уночі, і якнайшвидше перенести їх до умовного квітника.

Команда-переможець визначається самими дітьми й отримує бонус — вибір маршруту туристичного походу.

Вихователь пропонує 2—3 напрямки маршруту з основною метою — досягти фруктового саду.

Команда-переможниця обирає шлях.

Вихователь

В гру чудово ми пограли
І себе порозважали.
Треба далі вирушати
Квіти наші розглядати.

1-а Дитина

Наші квітники чудові,
Розквітли квіточки казкові.
Бджоли тут і там гудуть,
Метелики в квітках живуть.

Вихователь із дітьми рухаються навколо квітника, визначаючи, де мешкає метелик. Діти описують метелика (будова тіла, колір, поведінка).

Вихователь. Що робить метелик на квітах?

— Хто ще збирає нектар на квітах і запилює рослини?

Діти. Комахи запилюють рослини.

Вихователь. Не ловіть комах-запильників і комах-хижаків (наприклад сонечок). Вони запилюють рослини й знищують попелиць та інших шкідників. Не розорюйте мурашники!

Діти, подивіться: маленька мурашка не може подолати калюжу. Допоможемо їй!

За допомогою травички діти будують маленький місток.

Короткозорість і глухота не заважають мурашкам добре спілкуватися між собою та орієнтуватися на місцевості.

Зустрівшись на стежці, мурашки обмацують одна одну вусиками-антенами і за запахом визначають, свій це чи чужий. За запахом мурашки також знаходять дорогу до свого мурашника. Вони мають звичку мітити шлях, час від часу торкаючись його кінчиком черевця. При цьому вони залишають на землі крапельку пахучої речовини, за якою знайдуть дорогу й інші мурашки.

«Пахуча» дорога підкаже їм, куди необхідно йти за здобиччю або де шлях додому.

Але пахучі речовини, що виділяють мурашки, нестійкі та швидко звітрюються. Ходіння людей мурашиними стежками дуже шкодить маленьким трудівникам: підосви взуття руйнують «пахучі» сліди, порушуючи природні «комунікації» мурашок.

2 - а Д и т и н а

Метеликів ми розглядали,
Комашні допомагали.
Треба в сад нам поспішати,
Яблука в саду зібрати.

На етапі спілкування з комахами діти молодшого дошкільного віку вирушають до своєї групи. Дітям цього віку вихователь дає доручення самостійно спостерігати за квітами, комахами.

Вихователь із дітьми рухаються до фруктового саду шляхом, який обрала команда-переможниця.

В и х о в а т е л ь

Все в нас готове, час вирушати.
Допоможемо шлях відшукати.

Діти йдуть одне за одним зі зміною напрямку і темпу руху.

Через перешкоди переступайте,
Одне одному допомагайте.

Діти йдуть одне за одним широкою ходою впродовж 20—30 с, переступаючи через умовні перешкоди.

Бігти нам треба, дорога важка,
Яблук набрати для діток дитсадка.

Діти біжать зі зміною напрямку між деревами, кущами до орієнтира.

Знаки стоять, попереджають:
«Птахи тут відпочивають!»
Ми обережно, тихенько пройдемо,
Відпочинок птахів ми обійдемо.

Діти йдуть одне за одним на носочках, м'яко ступаючи.

Нам по містку до садочка йти,
Вузенький місток треба нам перейти.
Батьки почали за нас хвилюватись,
Щоб випадково не могли зірватись.

Діти йдуть одне за одним по похилій вузькій площині (колода, дощечка, піднята на висоту 25—30 см) прямо та боком, утримуючи рівновагу; на кінці колоди стрибають у глибину.

До садочка змогли ми дійти,
Як же яблуньку дітям знайти?

Діти повертають тулуб ліворуч, праворуч, низуючи плечима.
Руки тримають на поясі.

Мабуть, треба когось погукати!
Садівнику, любий, де фрукти збирати?
Ми за фруктами до вас поспішали,
Нас кухарі до вас проводжали.

Діти повторюють за вихователем віршований текст декілька разів
зі зміною тембру голосу (вправа для легень).

С а д і в н и к

Хто мене гукає?
Хто мене шукає?

З - я Д и т и н а

Садівник до нас обізвався,
Яблук з нами набрати зостався.

Діти стрибають, махаючи руками над головою.

Садівник розповідає дітям про фруктові дерева, про сад, як потрібно
за ним доглядати, а також про те, хто цим займається.

С а д і в н и к. Яблуня — це довговічна рослина, яка живе до 100 років. Вона починає плодоносити на 4—12-й рік і робить це впродовж 40—50 років. Цвіте у квітні-травні протягом 8—12 діб. Під час рясного цвітіння зав'язується та розвивається багато плодів. Яблуня зимостійка й морозостійка (витримує до -42°C), вона росте на різних ґрунтах. Брак вологи, весняні заморозки й інші несприятливі фактори призводять до значного опадання зав'язей. Розмір червоних, зелених або жовтих кулястих плодів може сягати 15 см у діаметрі.

За часом дозрівання розрізняють літні, осінні й зимові сорти, більш пізні сорти відрізняються гарною стійкістю. Плоди містять багато вітамінів. Яблука вживають свіжими та у вигляді сухофруктів; вони придатні для виробництва соків, компотів, киселів, плодового вина, варення, джему, повидла. Яблука запікають із цукром у тісті, з них готують начинки для пирогів, тортів і тістечок тощо.

Діти ходять навколо яблуні, розглядаючи стовбур, гілля, плоди, торкаються кори дерева. Вихователь ставить дітям запитання про основні частини дерева (стовбур, листя) яблуні та її плоди — яблука.

В Україні також поширена вишня. Плоди вишні містять багато вітамінів і є дуже корисними. Використовують вишню в сирому,

сушеному й консервованому виді. Вона поліпшує апетит, сприяє лікуванню багатьох хвороб. З вишні можна готувати сік і різні напої.

Діти уважно розглядають дерево, торкаючись його кори. Вихователь ставить запитання дітям про вишню.

Навряд чи знайдеться людина, яка б не любила груш. Ці соковиті, солодкі плоди із задоволенням їдять усі. Але не всі знають, що вони не тільки смачні, але й корисні, мають лікувальні властивості. У народній медицині варені й печені груші застосовуються при сильному кашлі.

Діти розглядають грушу, відповідають на запитання вихователя. Вихователь спонукає дітей до вживання слів: *дерево, стовбур, гілки, листя, гарне, зелені, жовті, жовтогарячі, товстий, тонкий*.

Вихователь обирає на садовій ділянці два дерева, що ростуть поряд і різняться між собою (наприклад товстий і тоненький стовбури).

Вихователь підводить дітей до дерев, пропонує помилуватися їх красою.

Вихователь пропонує декільком дітям дотягтися до нижньої гілки, показуючи цим, яке дерево високе. Нахиливши гілку, вихователь дає можливість ближче розглянути листочки.

Вихователь. Якого вони кольору?

— Вони великі або маленькі?

Вихователь пропонує дітям знайти під деревом яблука, покласти поруч декілька великих і маленьких плодів. Просить дітей порівняти яблука за розміром.

— Покажіть, де в дерева стовбур.

— Обхопіть стовбур пальцями. Чи вдалося це зробити?

— Чому ні?

— Яким є стовбур?

Вихователь пропонує декільком дітям узятися за руки й обхопити товстий стовбур. Одній дитині пропонує обхопити стовбур тоненького дерева.

— Порівняйте стовбури між собою. Який із них товщий?

З'являється Яблунька.

Яблунька

Садівник і малята мене розважали,

Чудові розповіді складали.

Тепер пропоную погратися,

Збирати врожай і так розважатися.

Гра «ЗБЕРИ ЯБЛУКА В КОШИК»

Грають команда хлопчиків і команда дівчаток. Діти з кожної команди зривають яблука з дерева або піднімають ті, що лежать під деревом, складають їх у кошики. Чия команда першою наповнила кошики, та й переможниця.

Я б л у н ь к а

Вас, переможці, я вітаю,
Навчатись гарно вам бажаю!

Під час роботи діток батьки готують другий сніданок.

1 - а М а т и

Молодці у нас малята!
З ділом впорались завзято.

2 - а М а т и

Мабуть, час перекусити,
Усіх до столу запросити!

4 - а Д и т и н а

Шановний Садівнику!
Поснідайте з нами.
Ми вдячні вам
За спілкування з нами.

Діти з батьками снідають, обговорюють і закріплюють отриману інформацію.

Чути стогін.

В и х о в а т е л ь. Діти, мабуть, хтось потребує нашої допомоги.

5 - а Д и т и н а. То стогне наша яблунька, біля якої ми збирали яблука.

Я б л у н ь к а. Діти, дайте, будь ласка, мені води! Дуже важко тримати на собі яблучка, оберігати їх і напувати своїми соками.

Діти поливають дерево.

Я б л у н ь к а

Вдячна вам за порятунок!
На знак подяки —
Шукайте подарунок.

В и х о в а т е л ь

Щоб подарунок знайти,
В хаці треба нам іти.

Діти підлазять під гілками дерев.

Одне за одним ви крокуйте,
За подаруночком мандруйте!

Діти йдуть одне за одним слід у слід.

Велике каміння попереду нас,
Перестрибнути треба їх враз.

Діти перестрибують з місця на місце.

Шукати де подарунок? Не знаємо.
Обережно через гілки ступаємо.

Діти обережно перелазять через пеньки.

Подарунок діток зачекався,
Спритним діткам він дістався.
День хороший ми привітаємо.
Гарно ми працювали —
Гарно відпочиваємо.

У схованці діти знайшли хороводні вінки, рушники.

Садівник

Сьогодні чарівний сад
Зустрічав із садка малят.

Садівник передає вихователів подарунок для дітей.

Вихователь

Чудово грали, працювали,
Садок казковий розважали.
За це вам щось подарували.
Прошу, щоб ви відгадали.

Вихователь загадує загадку.

Не комаха це, не птах.
Живе у книзі на сторінках,
Із слова в слово перелітає,
Про все у світі розповідає.

Діти. Літера.

Вихователь

Чи сподобалось вам бути садівниками?
Чого навчилися ми з вами?

Відповіді дітей.

Малята, швиденько шикуюємось,
В дитячий садок помандруємо!

Діти повертаються тим самим маршрутом, яким дісталися саду,
але в повільному темпі.

ІНТЕГРОВАНА ЦІЛЬОВА ПРОГУЛЯНКА-ЕКСПЕРСІЯ З ПРІОРИТЕТОМ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ

«МИ ЗБИРАЄМОСЬ В ДОРОГУ, ЖАБЕНЯТІ В ДОПОМОГУ» (старший дошкільний вік)

Мета: удосконалювати навички спілкування з живими істотами; удосконалювати навички ходьби, бігу; закріплювати знання дітей про зовнішній вигляд жаби, здобути під час спостережень на прогулянках; вправляти в діях спостереження (обережність, дотримання тиші); ознайомити з рухами жаби (стрибає на суші, плаває у воді); повідомити про те, що жаба харчується комарами, мухами; збагатити словник за рахунок уживання слів, що позначають ознаки та дії тварини; виховувати любов, повагу до природи рідного краю, потребу піклуватись і бережливо ставитись до її мешканців.

Матеріали: скляний посуд; книга «Коротенька казочка про жабенят, відпочинок для малят».

Попередня робота: вихователь заздалегідь має підготувати скляний посуд, у якому сидітиме жабеня.

Словник: жабеня, калюжі, чапля, гнізда, рогіз, аїр, ряска.

ХІД ЦІЛЬОВОЇ ПРОГУЛЯНКИ

Діти з вихователем виходять на прогулянку.

Вихователь
Швидше всі сюди,
хлоп'ята,
Маленьке плаче
жабенятко.

Вихователь тримає скляну банку, у якій сидить жабеня.
Вихователь бере до рук жабеня, жаліє його.

Ви тільки подивіться: яке воно гарненьке!

Воно зовсім не стрибає.
Чому так? Хто як гадає?

Відповіді дітей.

Жабеня на ставок поспішало,
Випадково з горбочка упало.
Лашку маленьке дуже забило,
Повернутись додому немає в нього сили.

Допоможемо жабеняті. Швиденько збирайтеся, попрямуємо до ставочка.

— Що необхідно взяти з собою у подорож?

Діти. Вода, ковдра, аптечка тощо.

Вихователь пропонує дітям згадати правила безпеки під час пересування від садочка до ставка і навпаки. Нагадає про окремі правила, на які потрібно обов'язково звернути увагу, або ті правила безпеки, про які діти не згадали.

Вихователь

Все в нас готове, час вирушати.
Допоможемо ми жабеняті.

Діти йдуть парами зі зміною темпу.

Через калюжі переступайте,
Одне одному допомагайте.

Діти йдуть одне за одним широкою ногою, переступаючи через умовні калюжі.

Бігти нам треба, дорога важка,
До мами несемо ми малюка.

Діти біжать зграйкою зі зміною напрямку між деревами, кущами до певного орієнтира.

Нас жабенятко попереджає:
«Тут чапля малих жабеняток лякає!»
Ми обережно, присівши пройдемо,
Хатиночку чаплі так обійдемо.

Діти пересуваються напівприсівши, м'яко ступаючи на всю ступню.

Чапля — це великий птах, завдовжки вона 90—100 см, з розмахом крил 175—195 см і вагою до 2 кг. Голова в чаплі вузька, з рожево-жовтим великим дзьобом у формі кинджала. На потилиці є чорний пук пір'я, що звисає. Шия довга, під час польоту зігнута назад. Сіра чапля живе на мілководді вздовж боліт, річок, озер.

Сіра чапля впродовж годин може нерухомо стояти на одному місці, іноді на одній нозі, підтиснувши другу під себе. Коли чапля

полює, то пересувається по мілководдю, нахилившись уперед, виглядаючи у воді жертву.

Сірі чаплі будують великі гнізда на високих деревах. Будівельним матеріалом є гілки, осока або інший природний матеріал. Усередині гніздо обкладається зеленими гілочками, травою. Одне і те саме гніздо може використовуватися кілька років. Чаплі гніздяться великими колоніями.

Раціон сірої чаплі здебільшого складається з риби. Вона також може їсти невеликих гризунів, комах, ракоподібних, жаб, вужів.

Діти! Оберегайте птахів, не заглядайте в їхні гнізда, не беріть яйця! Навесні й на початку літа не беріть на прогулянку до лісу собак, не галасуйте в лісі, адже там підрастають пташенята. Птахи — друзі рослин, вони рятують їх від комах-шкідників.

Дорога погіршала — хаці навколо.
Голівку низенько нахилийте додолу,
Обережно крізь хаці ви пролізайте,
Одне одному не заважайте!

Діти пролазять під дугою або під низько нахиленими гілками дерев.

Нам по містку до ставочка йти,
Вузенький місток треба нам перейти.
Жабеня почало хвилюватись,
Щоб у прірву не зірватись.

Діти йдуть по похилій вузькій площині (колода, дощечка, що піднята на висоту 25—30 см) прямо та боком, утримуючи рівновагу; на кінці колоди стрибають у глибину.

До ставка змогли ми дійти.
Як же маму жабеняти знайти?

Діти, тримаючи руки на поясі, повертають тулуб ліворуч, праворуч, знизують плечима.

1 - а Д и т и н а

Мабуть, треба її погукати.
Тітонько Жабо, ми з дитсадка малята!
Свого синопчка зустрічайте,
Свого синопчка забирайте!

В и х о в а т е л ь

Він додому до вас поспішав,
Випадково з горбочка упав.
Лапку маленький дуже забив,
Повернутись додому бракувало сил.

Діти повторюють слова віршика за вихователем зі зміною тембру голосу (вправа для легень).

Мама-Жаба обізвалась,
Малого повернуть зосталось.

Діти стрибають, махаючи руками над головою.
Вихователь випускає у ставок жабеня.

Вихователь із дітьми обстежують берег водоймища.

— Чи є на березі місця, де не видно слідів перебування людей?

Сюди приходили люди, які знають, як поводитися під час відпочинку біля водоймища.

Не можна залишати сміття на березі або кидати у воду, щоб воно не забруднювало водоймище.

Вихователь розповідає дітям про риб, які живуть у водоймищі.

Гра «НА БОЛОТІ»

Діти імітують звички тварин, які живуть на болоті. Вихователь відзначає дитину, яка найточніше копіювала рухи болотяного мешканця.

Давайте роздивимось рослини, які ростуть на болоті.

Очерет — це висока рослина з вузькими та довгими листочками, з волоттю нагорі. Це найвища рослина на болоті, яка може сягати чотирьох метрів заввишки. Коли очерет цвіте, то замість квітів можна побачити волоть. Але, діти, будьте обережні, адже об листя очерету можна порізати ручки. Очеретяне листя тверде, а його краї гострі.

Раніше очерет використовували як покрівельний матеріал для вкривання дахів. Зверніть увагу на те, що стебла очерету всередині порожні. Тому ця рослина добре зберігає тепло.

Вівці та корови полюбляють ласувати молодими пагонами очерету.

В очеретяних заростях живе дуже багато птахів.

— Яких ви знаєте птахів, які живуть у цих заростях?

Відповіді дітей.

Рогоз широколистий — це рослина з коричневим циліндром на кінці стебла. Листочки рогозу широкі, схожі на стрічки, смужки. Мабуть, тому його так і назвали — широколистим. Циліндр — це його недозріле насіння.

Давайте його розламаємо і подивимось. Скільки тут насінин! Коли насіння дозріє, то вітерець рознесе його по різних куточках нашої водойми, і там, де воно впаде у воду неподалік від берега, знову виросте рогіз.

Діти роздивляються рогіз широколистий.

Жовті квіти між очеретом і рогозом — болотяні півники. Ці квіти дуже люблять воду. Якщо їх зібрати в букет, то він дуже швидко зів'яне. А якщо не зривати, то болотяні півники цвітуть і цвітуть. Це лікарська рослина, якою лікують безліч хвороб.

Діти уважно розглядають болотяні півники.

Аїр — також лікарська трава, що в народі зветься татарським зіллям. Це цілюща рослина. Відвар з її кореневищ п'ють, коли болить живіт, використовують для полоскання горла, ополіскування волосся, щоб воно було шовковистим. Корінець аїру має ніжний і приємний запах! Аїр полюбляють їсти бобер та ондатра. Люди використовують цю рослину для виготовлення ліків і парфумів.

Діти розглядають аїр.

Ряска — це улюблена їжа диких качок. Це малесенька рослинка. Її листочки плавають зверху на воді, а у воді знаходиться тільки корінчик. Ця рослинка постійно мандрує водою. Якщо ця маленька рослина перевернеться корінчиком догори, то вона загине.

Діти нахилиються до води і роздивляються ряску.

Молодці у нас малята,
З ділом впорались завзято!
Тітка Жбаба вдячна за порятунок,
На знак подяки на галявині поклала подарунок!

Діти шикуються на березі.

Щоб подарунок знайти,
Треба слід у слід іти.

Діти йдуть одне за одним слід у слід.

Великі калюжі попереду в нас,
Перестрибнути треба їх враз.

Діти стрибають з місця на місце.

Шукати де подарунок? Не знаємо.
Бережно через гілки ступаємо.

Діти обережно перелазять через пеньки, стовбури повалених дерев.

Зачекався діток подарунок.
 Це книжка, а в книжці — малюнок.
 Відпочинемо, почитаємо,
 Про що написано — дізнаємося.

Діти сідають на галявині навколо вихователя, а він читає їм казочку.

КАЗКА ПРО МАЛЕНЬКЕ ЖАБЕНЯ, ЯКЕ ЗАБЛУКАЛО ДАЛЕКО ВІД ХАТИ

Казка моя про маленьке жабеня.
 Як воно загралося, опинилося далеко від хати.
 Поки роздивилося, куди примандрувало,
 Зрозуміло жабеня, що воно заблукало.

Швиденько до мами жабеня поспішало,
 Зачепилося лапкою, в канавку впало.
 Лапка болить, жабенятко не скаче,
 В травичці сіло, тихесенько плаче.

Поряд дітки з дитсадочка гуляли,
 Малого знайшли і з собою забрали.
 До мами-Жаби віднесли жабенятко,
 Буде в малого тепер все в порядку.

Мама лапку йому зав'язала,
 Комахою солодкою нагодувала.
 Малого синочка вона обнімає,
 Колискової співає і спати вкладає.

«Ква-ква!» — лунає на увесь ставок.
 «Ква-ква!» — то мами-Жаби вкладають спати діток.

В. Н. Ніколаєнко

Вихователь ставить запитання за текстом казочки.

- Про кого ця казочка?
- Що трапалося із жабеням?
- Чому жабеня поранило лапку?
- Хто допоміг йому?
- Як мама-Жаба зустріла синочка?
- Чим нагодувала його?
- Яку колискову співають жаби своїм діткам?

Діти грають у рухливі ігри, що пов'язані з життям мешканців водойм.

НЕЖИВА ПРИРОДА

Ознайомлення дітей дошкільного віку зі світом природи є найважливішим засобом формування гармонійної, усебічно розвинутої особистості, яка володіє знаннями й навичками екологічно доцільної поведінки в природі.

Вихователь повинен навчити дитину розрізняти живу і неживу природу. Він має пояснити дитині, що жива природа, як і людина, народжується, дихає, росте, харчується, розмножується, рухається, помирає.

Дошкільнята емоційно чутливі, тому перевага надається емоційно-естетичному сприйманню природи, розвитку естетичних (красиво), інтелектуальних (цікаво), гуманістичних почуттів (не ображай) та етичних норм щодо ставлення до природи. Вихователь має навчити дітей чути шепіт вітру, дзюрчання ріки, спів дощу; милуватись кришталевими сніжинками, блиском сонця, місяця, зірок.

Дитина повинна усвідомлювати, що екологічні знання допомагають людині уникнути екологічних катастроф, підказують шляхи запобігання їм.

Діти знайомляться з об'єктами та явищами живої й неживої природи, як на заняттях, так і поза ними: на прогулянках, під час ігор, спостережень та праці в куточку природи, на городі чи квітнику тощо. Дитячим дошкільним закладам необхідно наближувати дітей до природи, наскільки це можливо, підводити їх до її явищ, а мистецтво педагога покликане своєчасно позначати кожне знов завойоване уявлення відповідним словом.

Спостереження за живою та неживою природою сприяють естетичному та моральному розвитку дитини. Ніщо так не радує дитину, як спостереження за домашніми улюбленцями — рослинами та тваринами. Кожний новий листочок, або квітка на рослині, кожний рух тварини викликають у дитини почуття радості.

ІНТЕГРОВАНА РОЗВИВАЛЬНА ГРА З ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ З ПРІОРИТЕТОМ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ ТА ОЗНАЙОМЛЕННЯ ІЗ НЕЖИВОЮ ПРИРОДОЮ

«СОНЯЧНИЙ ЗАЙЧИК» (ранній вік)

Мета: викликати в дітей позитивні емоції від гри із сонячним зайчиком; закріпити знання про характерні ознаки каменю (сірий, твердий, шершавий гладенький, холодний), сонячного проміння (тепле, лагідне); вправляти в прийомах обстеження каменю; сприяти усвідомленню правил поводження з камінням (не кидати в тварин, людей, шибки); учти бути обережним; розвивати допитливість; виховувати інтерес до ігор із камінням, сонячними промінцями.

Матеріали: каміння різного розміру; килимова доріжка з нашитими різнокольоровими квітами; місток — гімнастична лава; виготовлений із фольги зайчик на довгому тонкому прутіку; настільна лампа для утворювання проміння; м'яка іграшка сонечко.

Попередня робота: читання віршів, оповідань на цю тематику; розглядання ілюстрацій.

Словник: шершаве, гладеньке, сонячний зайчик, сонце, квітка.

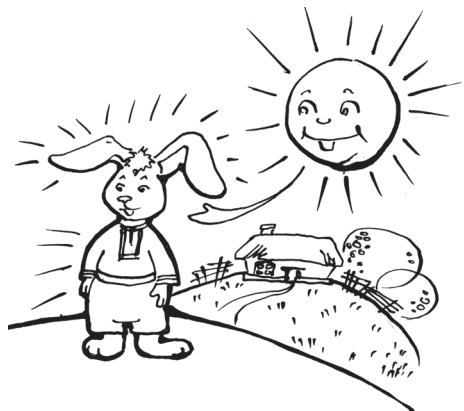
Дійові особи:

Сонячний Зайчик
Квітка
Сонечко

ХІД ГРИ

Вихователь. Діти, до нас у гості завітав Сонячний Зайчик. Давайте привітаємося із Сонячним Зайчиком.

Діти вітаються із Сонячним Зайчиком, торкаються його.

Сонячний Зайчик. Діти, я прийшов до вас, тому що мені сьогодні так сумно.

Вихователь. Чому тобі сумно?

Сонячний Зайчик. Сонечко десь заховалось за хмаринку, зі мною не грається, а я сумую, адже мене без Сонечка ніхто не помічає.

Вихователь. Не сумуй! Ми з дітьми тобі допоможемо.

Підемо Сонечко шукати,

Будемо Сонечко гукати.

Спочатку ми підемо по цій чарівній доріжці (*нашті різнокольорові квіти*).

Треба обережно йти,

Щоб на квіти не наступати,

Шкоди квітам не завдати.

ФІЗКУЛЬТХВИЛКА

Діти йдуть по килимку одне за одним, обережно переступаючи квітки на килимку.

Вихователь

Молодці, малюки!

Пройшли доріжкою залюбки.

Сонячний Зайчик

Якщо квіти яскраві зростають,

Сонечко поряд квітник доглядає.

Вихователь. Спробуємо погукати Сонечко.

Сонечко, Сонечко, любий друже!

Полюбляють дітки тебе дуже.

Ти таке ласкаве, наче ньенька.

Ти прийди скоріше до нас, рідненьке!

Діти, давайте разом покличемо Сонечко, адже мене воно не чує.

Діти разом із вихователем повторюють закличку двічі.

Квітка

Сонечко з нами пограло,

Попрощалось, до ріки поспішало.

Тепло іншим дарувати,

З днем веселим привітати.

Вихователь

Треба через місток мандрувати,
Сонячному Зайчику допомагати.

Діти, утримуючи рівновагу, ідуть одне за одним по гімнастичній лаві
заввишки 15 см.

— Діти, що це лежить понад місточком?

Діти бачать камінці різного розміру.

— Візьміть камінці, привітайтеся з ним, а тепер натисніть
на них. Вони тверді чи м'які?

Відповіді дітей.

— Погладьте їх. Які вони: гладенькі чи шершаві?

Відповіді дітей.

— Ви знаєте, що з камінців можна щось збудувати?

— Що можна робити з камінцями?

Відповіді дітей.

— Так, їх можна кидати, вони можуть котитися. Спробуйте
це зробити!

Діти котять камінчики.

— Які камінці за розміром?

Відповіді дітей.

Запам'ятайте! Камінцями не можна кидати в людей і тварин,
адже їм можна завдати болю. А якщо камінець влучить у скло,
то розіб'є його.

— Камінці холодні чи теплі?

Відповіді дітей.

— Як ви вважаєте, чому вони теплі?

Відповіді дітей.

Можливо, Сонечко поряд. Спробуємо погукати Сонечко!

Сонечко, Сонечко, любий друже!
Полюбляють дітки тебе дуже.
Ти таке ласкаве, наче ненька.
Ти прийди скоріше до нас, рідненьке!

Діти, давайте разом покличемо Сонечко, адже мене воно не чує.

Діти разом із вихователем повторюють закличку двічі.

З'являється Сонечко.

Сонечко

Хто мене гукає?
Хто мене шукає?
Добрий день, маленькі!
Добрий день, рідненькі!
Навіщо пішли від рідної неньки?

Вихователь

З нами Сонячний Зайчик мандрує,
За тобою, Сонечку, дуже сумує.

Із Сонячним Зайчиком без тебе ніхто не грається, тому що без Сонечка його не помічають.

Сонечко. Я Сонячному Зайчикові раде, дарую йому і вам свої промінці та гарний настрій.

Гра «СОНЯЧНИЙ ЗАЙЧИК»

За допомогою лампи вихователь спрямовує промінь світла на зайчика, виготовленого із фольги.

Від блиску фольги утворюється сонячний зайчик.

Діти намагаються піймати його або навпаки тікають від нього.

Вихователь. Сподобалась вам наша мандрівка?

Відповіді дітей.

— Яку закличку ми вивчили?

Діти разом із вихователем повторюють закличку.

— З ким познайомились під час мандрівки?

— Хто дружить із Сонечком?

Відповіді дітей.

— Отже, Сонечко потрібне всім: рослинам, тваринам, людям і навіть камінцям, річці.

ЦІЛЬОВА ПРОГУЛЯНКА З ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ ЩОДО ОЗНАЙОМЛЕННЯ З НЕЖИВОЮ ПРИРОДОЮ

«МАЛЕНЬКА КРАПЛИНКА — ХМАРИНИ ДИТИНКА» (молодший дошкільний вік)

Мета: ознайомити дітей із кругообігом води в природі, із властивостями води; закріпити знання дітей про воду; розвивати допитливість, зацікавленість; підвищити настрій; виховувати бережливе ставлення до природного середовища.

Матеріали: вода, термос.

Попередня робота: перегляд фільмів про кругообіг води в природі; відгадування загадок; приготування окропу в термосі.

Словник: роса, іній, паморозь, ожеледь, мряка, дощ, сніг.

Дійові особи:

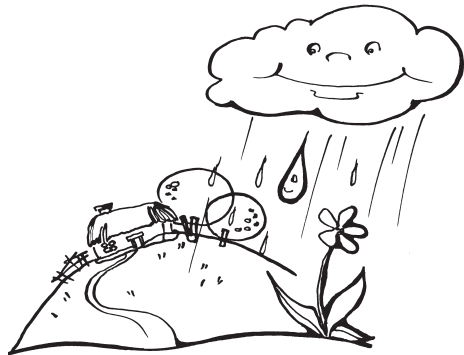
Краплинка

1 - а Дитина

2 - а Дитина

ХІД ЦІЛЬОВОЇ ПРОГУЛЯНКИ

Вихователь разом із дітьми виходять на відкриту (без дерев і споруд) ділянку дитячого садка.

Вихователь. Я запрошую вас всіх послухати казку!

Сідайте зручненько,
Слухайте уважненько.
Казка про незвичайну дитинку —
Про маленьку краплинку.

Жила-була край неба в невеличкій хатині матуся-Хмарка та її донечки-краплинки. Були краплинки веселими, працьовитими і добрими, завжди поспішали на допомогу: то травичку напоють, горобцеві калюжу наллють, метеликові у квітку росинку сховають.

Ой, вибачте, діти! Хтось до нас завітав у гості. Піду подивлюся.

З'являється Краплинка.

К р а п л и н к а. Добрий день! Почула вашу казочку і захотілося завітати до вас у гості, розповісти про мою родину.

В и х о в а т е л ь. Заходьте, дуже раді, але наші діти про вас усе знають і самі можуть вам багато чого розповісти.

Вихователь пропонує дітям поспостерігати за хмарами, нагадуючи, що вони складаються із крапельок води.

— Чи завжди хмари однакові?

— Чим відрізняються хмари в сонячну погоду від хмар перед дощем?

Вихователь пропонує кожній дитині обрати хмарку, яка їй найбільше сподобалась, і простежити за тим, куди вона пливе.

— Як вона рухається: швидко або повільно?

— На що схожа?

Вихователь пропонує кожній дитині дати своїй хмарі ім'я.
Вихователь із дітьми наближаються до калюжі.

К р а п л и н к а. Молодці! Я пропоную вам підняти голови і познайомитись із моїми родичами-хмаринами. Усі вони — мої рідні тітоньки. У кожної з них є ім'я: Периста, Шарувата, Купчаста.

Вихователь розповідає про хмари, які в цей час є на небі.

В и х о в а т е л ь. Перисті хмари утворюються на висоті понад 6000 м. Вони напівпрозорі і складаються з кристаликів льоду, за формою нагадуючи пір'я птаха, звідси і назва. Поява їх на небі — ознака зміни погоди.

Шаруваті хмари розташовуються на висоті близько 200 м, покриваючи щільною пеленою небо. Найчастіше вони виникають восени, викликаючи похмуру погоду, довгочасні обложні дощі.

Купчасті хмари висять над землею на висоті 2000—3000 м. Вони нагадують шматки вати, розкидані по небу. Поява їх у великій кількості свідчить про можливі зливи чи грози, град.

Діти розглядають хмари на небі.

— Молодці, ви були дуже уважними і сьогодні зможете розповісти батькам про хмаринку, яка була на небі.

К р а п л и н к а. Я хочу подарувати дітям вірш «Хмари» В. Орлова (переклад В. М. Ніколаєнко).

Хмара хмару зустрічала,
 Хмара хмарі прокричала:
 «Гей з дороги, відійди!
 Геть з дороги, дай пройти!»
 Гукнула хмара: «Поспішай!
 Мене краще не займай!
 Як торкнешся, то провчу
 І тебе поколочу!»
 Хмара хмару кулаком!
 А по небу грім!
 Бились хмари майже годину,
 Бійкою лякали маленьку дитину.
 Сльози з очей полилися в хмаринок —
 Плащі й парасольки з'явилися в дитинок.

Вихователь пропонує дітям вивчити цей вірш.

К р а п л и н к а. Мені вже час повертатися!
 Д і т и. Залишися ще хоч трішечки.
К р а п л и н к а. На жаль, я не можу, бо мушу повернутися до
 матері-Хмаринки.

Бесіда «ЯК КРАПЕЛЬКА ПОВЕРТАЄТЬСЯ ДО МАТУСИ»

Вихователь знайомить дітей із кругообігом води в природі за допомогою дослідів.

Вихователь. Діти, зараз я вам покажу, як відбувається мандрівка краплини від нас до Хмарини, і з Хмарини — до нас на землю. Пропоную вам уважно подивитися, що відбудеться, якщо я відкрию кришку термоса. На час нашого дослідів уявімо, що кришка термоса — це Хмарина (*у термос попередньо налитий окріп*).

Після відкриття кришки з'явилась пара. З умовного моря піднімається краплинка у вигляді пари до Хмарини.

На кришці термоса — крапельки води, що утворилися від пари. Відбувається перехід води з рідкого стану в газоподібний. З кришки термоса крапельки, охолоджуючись, почали стікати вниз.

Спробуємо все повторити ще раз!

Вихователь повторює дослід, а діти коментують його.

За потреби вихователь виправляє помилки дітей або пропонує дітям самим виправити одне одного.

Отже, кругообіг води в природі — це безперервний процес циркуляції води на земній кулі. У процесі кругообігу вода випаровується з поверхні океану, водяна пара переміщається разом

із повітрям, і вода повертається у вигляді атмосферних опадів на поверхню суші й моря. Оподи (дощ, роса, іній, мряка, сніг, град) — це вода в рідкому або твердому стані, що випадає із хмар на земну поверхню й різні предмети.

Діти повторюють за вихователем назви опадів.

Гра «МИ — КРАПЕЛЬКИ»

Вихователь прикріплює дітям паперові емблеми із зображенням крапельки, а сам надягає корону із зображенням мами-Хмари. Діти стають її «дітьми-крапельками».

Діти оточують Хмару, водять навколо неї хоровод. Хмара відпускає їх погуляти на землю, наказує полити рослини й повернутися до неї.

Діти розбігаються навсібіч, потім збираються гуртом, шикуються одне за одним, створюючи «струмочки». За командою вихователя «струмочки» об'єднуються, створюючи «річку», яка впадає в «океан». *(Діти утворюють велике коло на відстані від Хмари.)*

Хмара нагадує їм, що час повертатися додому. Діти кружляють, по одному повертаючись до Хмари. Навколо Хмари утворюється коло.

Краплинка

Чудово час я провела,
Про себе вам розповіла.
Природу, діти, зберігайте,
Шануйте і не ображайте!

Вихователь. Як називається хмара, за якою ви спостерігали?

— Як утворюються пара, краплина, хмара?

— Як називається процес руху краплини від хмарини на землю і повернення до хмарини?

ЕКСКУРСІЯ-РОЗВАГА З ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ ЩОДО ОЗНАЙОМЛЕННЯ З НЕЖИВОЮ ПРИРОДОЮ

«ВІТЕР-ПУСТУН, ПОГРАЙ З ДІТКАМИ!» (старший дошкільний вік)

Мета: викликати в дітей інтерес до ігор із вітром; дати поняття про живу й неживу природу, її роль у житті людини; уточнити знання про властивості вітру; засвоїти знання про явища природи; розвивати мовлення, логічне мислення; учити правил спостереження за природою та правил поведінки у природі.

Матеріали: різнокольорові стрічки з паперу, султанчик, вертушки.

Попередня робота: читання віршів, оповідань про вітер; відгадування загадок; виготовлення вертушок.

Словник: затишно, хитрунець, пустунець, бігунець, сердитий, пустотливий, теплий, флюгер.

ХІД ЕКСКУРСІЇ-РОЗВАГИ

Діти перебувають на ділянці дитячого садочка.

Вихователь

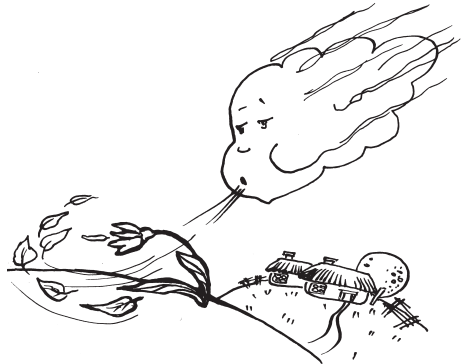
Дітки, до нас метелик
прилетів,
Нас з вами у мандрівку
запросив.

— А чи знаєте ви, що таке вітер?

У природі постійно відбувається переміщення повітря. Сонце нагріває землю, але не скрізь однаковою мірою. У тих місцях, де земля нагрівається більше, повітря стає теплішим і піднімається нагору. Його місце займає холодне повітря. Повітря постійно переміщається.

Вітер — це рух повітря.

Іноді вітер буває ледве помітним, а іноді — дме з величезною силою.

Вітер буває легким і рвучким, теплим і холодним. У лісі він допомагає рослинам — переносить пилок і насіння дерев, чагарників і трав. Вітер належить до неживої природи, але він пов'язаний із живою природою.

Діти виконують вправи.

Вітерець-пустун заховався. Він хоче, щоб ми його відшукали. Знайдемо його!

Діти повертають тулуб праворуч, ліворуч, по черзі піднімають руки, що зігнуті в ліктях, притуляючи долоні ребром до брів.

Ось він! Побіг по верхівках дерев, налетів на листочки! Давайте доженемо його!

Діти біжать одне за одним зі збільшенням темпу.

Наздогнали!

Вихователь тримає в руках султанчик і колише його час від часу, викликаючи колихання паперових стрічок.

Привітаємося з Вітерцем!

Д і т и (*разом*)

Добрий день, Вітерець!
Добрий день, пустунець!
Вітер-Вітер-Вітерець!
Ласкавий ти і молодець.

Діти виконують колові рухи навколо себе.

Вітер (*від його імені говорить вихователь*)

Добрий день, малята!
Я — Вітерець-пустунець.
Розпочав танок зрання,
Розчесав берізкам коси,
В колісці колисав маля!

Мені дуже хочеться дізнатися про те, що люди розповідають про мене. Який я?

Вихователь. Вітер допомагає рослинам розмножуватися. Насіння берези, клена, липи має особливі крильця, а плоди кульбаби, мати-й-мачухи природа наділила легенькими парашутиками. За допомогою цих пристосувань насіння довго тримається в повітрі. Вітер підхоплює його і несе далеко від материнських рослин.

Восени пориви вітру зривають із дерев пожовкле листя. Воно викриває коріння дерев, рятуючи його від холоду. Листя дає притулок комахам, які зимують під теплим листяним покривалом.

Осінній вітер допомагає розселятися молодим павучкам, які летять над галявинами й лугами на нитках білої павутини.

Дуже сильний вітер називається ураганом. Він зриває дахи з будинків, ламає дерева, спричиняє значні руйнування. Особливо небезпечний ураган в океані. Він здійснює величезні хвилі, ламає щогли кораблів, перевертає рибацькі човни й великі пароплави.

Якщо вітер дме з пустелі, то він буває сухим, тобто не містить вологи. Він не приносить дощу, а тільки сушить поля, губить посіви.

З океану зазвичай дме вологий вітер, що містить багато води. Такий вітер часто приносить дощ або сніг.

— Діти, що ви знаєте про вітер?

Відповіді дітей.

Вітер має велике значення вітер для народного господарства. Якби в природі не відбувалося руху повітря, то в теплих країнах, де нестерпно пече сонце, стало б ще спекотніше. У холодних країнах стало б ще холодніше. Саме вітер переносить тепле повітря з теплих країн у холодні, а холодне повітря — навпаки. Вітер переганяє хмари з місця на місце, розносячи воду по всій землі. Якби не вітер, то пересохли б струмки, ріки, озера.

Повітря забруднюється, псується від пилу, диму з фабричних і заводських труб, вихлопних газів тощо. Якби не вітер, то у великих містах накопичилася б велика кількість шкідливого повітря. Вітер постійно несе зіпсоване повітря, а замість нього приносить чисте повітря лісів і полів.

Вітер — велика сила, яку використовують люди. У степах, де часто дме вітер, він надає руху вітряним двигунам, з його допомогою виробляють електричний струм.

Людина навчилася використовувати вітер дуже давно. На кораблі ставили щогли з вітрилами. Вітер надував вітрила й рухав кораблі.

— А ти, Вітерцю, піймаєш наших діток?

Гра «ДОЖЕНИ!»

Серед дітей обирається ведучий, який ловить гравців. Той, кого він спіймає, стає ведучим.

— Діти, як ми можемо назвати Вітер?

Діти. Вітерець-хитрунець, Вітерець-бігунець.

Вихователь. Діти, давайте заховаємося від Вітерцю!

Діти ховаються, визирають зі схованок, знову ховаються.

Вихователь. Ох, і грайливий ти, Вітерцю!

Діти виходять зі схованок і групуються навколо вихователя.

Вітер дме в різних напрямках. Визначають його напрямок за допомогою флюгера. Подивіться на нього!

Діти розглядають флюгер.

Флюгер — це залізний прапорець, що вільно повертається від вітру.

Якщо флюгер повернеться на південь, то це означає, що вітер дме з півночі. Такий вітер називається північним. Коли дме південний вітер, то флюгер повертається на північ. Вітер отримує назву залежно від того, звідки він дме.

Вихователь показує, як за допомогою флюгера визначити напрямок вітру.

— Чому виникає вітер?

— Які нещастя заподіює ураган?

— Якщо флюгер повернувся на схід, то звідки дме вітер? Як він називається?

— Якщо флюгер повернувся на захід, то звідки дме вітер? Як він називається?

Гра «МУЗИКА ВІТРУ»

Гра супроводжується музикою різного темпу.

Діти з вертушками в руках виконують довільні рухи під музику.

Вихователь

Вітерець-пустунець

Запросив нас на танець.

Звучить повільна музика, діти повільно танцюють-кружляють.

Вітер, Вітер пустотливий,

Неслухняний і сердитий.

Звучить ритмічніше мелодія, діти кружляють швидше.

А якщо його немає,

Дерева, кущі, квіти відпочивають.

Діти присідають.

Гра повторюється декілька разів.

— А які ще ігри полюбляє вітер?

Відповіді дітей.

Послухайте, він знову щось шепоче,
Він з нами знову погратись хоче.

Вихователь роздає дітям стрічки.

Гра «ВІТЕРЕЦЬ»

Перед грою за допомогою лічилки або за призначенням вихователя обираються Вітерець і ведучий. Діти утворюють коло, ідуть хороводним кроком. У центрі кола стоїть Вітерець. У руках він тримає різнокольорові стрічки, кожна завдовжки 1 м.

В е д у ч и й

Вітер, Вітер, Вітерець, любий друже!
Полюбляють дітки тебе дуже.
Ти приходи частіше до нас, рідненький,
Тихим, лагідним, наче ненька.

Вітерець починає обертатися навколо себе, розвівши руки в сторони та тримаючи стрічки в руках, які повинні спіймати діти. Вітерець зупиняється.

Діти по черзі називають свою стрічку за кольором. Дитина, яка помилилась, біжить від Вітерцю поза колом. Якщо Вітерець доганяє її, то втікач стає Вітерцем. Якщо не дожене, то втікач займає своє місце в колі для подальшої гри.

В и х о в а т е л ь

Радо з Вітерцем ми грали,
Доганяли і тікали.
Час тепер відпочивати.
Приходь до нас іще, завзятий!

Діти вільно граються на ділянці дитячого садочка.

ПРО ЕКОЛОГІЮ ДИТИНЦІ ХУДОЖНЯ РОЗПОВІСТЬ СТОРІНКА

Важливо змалку виховувати в дітей почуття непримиренності щодо безвідповідальної поведінки людей (наприклад, залишене сміття, непогашене вогнище). Дітям доречно протиставити правильні практичні дії: прибирання сміття, розчищення джерел тощо. Особливу увагу потрібно приділяти позбавленню деяких дітей шкідливих звичок мучити, убивати тварин (птахів, комах). Для того щоб діти набули досвіду гідної поведінки, вихователям рекомендується використовувати екологічні ситуації, тобто активно залучати художнє слово, віршовані та літературні добірки, що є частиною окремих видів занять.

В. М. Ніколаєнко

ЖОВТЕНЬКЕ КУРЧАТКО

Курчатко — жовтенький, пухнастий клубочок.
Над ним мама-Курка увесь час кокоче.
Курча біля хати зернятко дзьобає,
В зеленій траві комаху шукає.

Марія жовтеньке курча доглядає,
Насінням малечу вона пригощає:
«Треба все з'їсти дуже швиденько,
Станеш відразу ти величенька.
Півник-татусь і ненечко-квочка
Скажуть тобі: розумненька дочка!»

В. М. Ніколаєнко

КУЛЬБАБА

У лузі кульбаба землю прикрашала,
Солодким ароматом навколо всіх вітала.
Запрошувала в гості яскравим переливом
І, сонечку всміхаючись, за вітром полетіла.

В. М. Ніколаєнко

СОНЕЧКО

— Сонечко, любе, де вчора гуляло?
— Біля ставочка з рибою грало,
В лузі зеленім квіти вітало,
В лісі сосновім грибочки збирало,
Ввечері пісню комахам співало,
Весь вільний час діток звеселяло.

В. М. Ніколаєнко

ВЕСНА

Весна — весела дівчина в яскравому вбранні,
Наважилась співати старій зимі пісні.
«Крап, крап!» — лунала пісенька у кожному кутку,
Підспівувала весело бурулька на даху.

Підхопили пісеньку синиці, горобці,
На гілочках цвірінькають, дарують радість всім.
Почула Маша пісеньку співає: «Ля, ля, ля!»
Стара зима злякалася і геть собі втекла.

В. М. Ніколаєнко

СТУЖА

Нежить у старенької Стужі —
Розлила вона калюжі.
Замість снігу дощ крапає,
Важка хмарина всіх лякає.
Треба Стужу лікувати,
З медом молока їй дати.
Стужа стогне, Стужа плаче:
«Молоко у вас гаряче.
Вітер і мороз гукайте,
Мене медом не лякайте!»

БОРЩ

Весною в городі працювали,
Для обіду борщ саджали.
Грядки з татом розбивали,
З піском насіннячко кидали.
З дідусем борщ поливали,
З мамою улітку доглядали,
Проривали, вдобряли,
Земельку сапкою збивали.

Осінь — тітка жовтолиця,
Розмальована спідниця,
Город з нами прибирала
І до кошиків кидала:

Буряк, цибулю і капусту —
На городі стало пусто,
Ще морквицю яскравеньку.
Буде борщ у нас смачненький!

В. М. Ніколаєнко

НЕГОДА

Подивись, мій любий друже:
Вітер дме, лютує стужа,
Співає дощ, сумують гори,
Хвилі гніваються в морі.
Грім і блискавка лякає,
По ярах туман лягає.
Завжди так восени буває,
Негодою це називають.

В. М. Ніколаєнко

ВИЙШЛА МАРІЯ У САДОК ГУЛЯТИ

Вийшла Марія у садок гуляти —
Сонечку посміхнутись, пташок привітати.
«Добрий день, горобчику — пір'ячко сіреньке!»
Заспівай Марусі, як вчила тебе ненька!
«Чив, чив, чив! — відповідає, —
Чив, чив, чив! — тебе вітаю!
Ясного неба тобі я бажаю».

В. М. Ніколаєнко

КОМАШИНИЙ РАНОК

Рано-вранці сонце прокидається,
Всім малим комахам посміхається,
Під куці і квіти заглядає,
Всіх комах розважитись гукає.

Почувши під кущами стук,
Прокинувся товстенький жук.
«Я працювати поспішаю,
Росою квіти прикрашаю».

А ось гусениця волохата —
Поспішає в сад завзято.
То вгору спину вигинає,
Через мить знов опускає.

Метелики розвеселилися,
Навколо квітів закружилися.
В танку крильцями махають,
З теплим днем діток вітають.

Після проведення таких занять із використанням методів заучування віршів проводиться підсумкове опитування, під час якого кожному з дітей дається завдання описати тварину, певну природну подію в певну пору року. Зазвичай діти точно описують ознаки, установлюють зв'язок між явищами природи.

Вихователь, використовуючи безпосередній контакт дітей із рослинним і тваринним світом через вірш, художнє слово, повинен здійснювати екологічне виховання, розвивати сумлінність, відповідальність, співпереживання, тим самим сприяючи зближенню дітей із природою.

ДОДАТКИ

ПРИСЛІВ'Я ТА ПРИКАЗКИ

Явища природи

- Аби вода, а жаби будуть.
- Багато грому — мало дощу.
- Багато диму — мало тепла.
- Березень з водою, квітень з травною, а травень з квітами.
- Було, та мохом поросло.
- Весна всім красна.
- Весна квіти має, а хліба в осені позичає.
- Весна красна квітами, а осінь — плодами.
- Весна ледачого не любить.
- Весняний день рік годує.
- Від своєї тіні не сховаєшся.
- Вітер надворі — радість і горе.
- Вітер не знає, що погоду міняє.
- Вогонь вогнем не загасиш.
- Вогонь — добрий слуга, але поганий хазяїн.
- Вогонь кочерги не боїться.
- Вода тече — роки йдуть.
- Гарно і при місяці, коли сонця немає.
- Гаси вогонь, поки не розгорівся.
- Глибока річка, як думка, тече спокійно.
- Година — платить, година — тратить.
- Горіло б ясне сонце, а місяць як хоче.
- Готуй сани влітку, а воза взимку.
- Грім б'є у високе дерево.
- Грім гримить — хліб добре родить.
- Грудень рік кінчає, а зиму починає.

- Де руки гріють, там треба й вогню.
- До завірюхи треба кожуха.
- Дощ іде не там, де ждуть, а там, де жнуть, не там, де просять, а де сіно косять.
- Дощ упору — золото.
- З великої хмари малий дощ.
- Зима багата снігами, а літо — снопами.
- Зима без снігу — літо без хліба.
- Зимове сонце крізь плач сміється.
- Зимом днина така: сюди тень, туди тень, та й минув день.
- З малої іскри велике вогнище буває.
- З одного поліна вогню не розкладеш.
- І в погоду часом грім ударить.
- І найменший волос свою тінь кидає.
- І на сонці є плями.
- Квітень з водою — травень з травою.
- Квітневий сніг, як через плач сміх.
- Кожний вітер по-своєму дме.
- Коли влітку не ходив по малину, взимку вже пізно.
- Краще на п'ять хвилин раніше, ніж на хвилину пізніше.
- Криве дерево горить так само, як і пряме.
- Курчат восени лічать.
- Листопад вересню онук, жовтню — син, зимі — рідний брат.
- Літо дає коріння, а осінь — насіння.
- Літо з дощами — осінь з грибами.
- Літо запасає, а зима з'їдає.
- Минулого конем не здогониш.
- Море — рибальське поле.
- Мороз, аж іскри сиплються.
- Мороз не велик, та стоять не велить.
- Мороз — не свій брат.
- На вогонь дров не наберешся, а на піт — сорочок.
- На все свій час.
- На годину спізнився — за рік не доженеш.
- На дощі змокнеш і в плащі.
- Натягай вітрила, поки вітер віє.
- Не все ж хмуриється, колись і виясниться.
- Не всякі сліди вітер піском заносить.
- Не кидай іскри в солому: і сама згорить, і село спалить.
- Не кожна хмара приносить дощ.
- Нема тіні без світла.

- Не хвалися завтрашнім днем, бо не знаєш, що той день уродить.
- Ні вогню, ні полум'я — тільки дим.
- Ні рано, ні пізно, саме в добрий час.
- Ніч-мати всіх пригортає, а день розганяє.
- Ніч своє право має.
- Осінь усьому рахунок веде.
- Пар кісток не ломить.
- Питає лютий, чи добре взутий, а марець хватає за палець.
- Після дощу і сонце засяє.
- Плаче жовтень холодними сльозами.
- По бурі приходить гарна погода.
- Погода — один день блисне, а сім днів кисне.
- «Почекай маю, я іще тобі заграю»,— каже мороз.
- Природа одному мати, другому — мачуха.
- Сильна вода греблю рве.
- Скільки хмара не стоятиме, а зсунеться.
- Сонце гріє, сонце сяє — уся природа воскресає.
- Сонце блищить, а мороз тріщить.
- Сонце йде на літо, а зима — на мороз.
- Сонце всім однаково світить.
- Сонце світить на добрих і злих.
- Сонця в мішок не зловиш.
- Стояча вода — калюжа.
- Сухий березень, теплий квітень, мокрий май — буде хліба урожай.
- Тихо, хоч мак сій.
- Тяжко плисти проти води.
- Трапляється і такий год, що на день по сім погод.
- Така благодать, що й світа божого не видать.
- Тепла осінь — на довгу зиму.
- Узимку літа не доженеш.
- У листопаді зима з осінню бореться.
- У ніч найтемнішу про сонце пам'ятай.
- Усе добре впору.
- У сіні вогню не сховаєш.
- Усі річки до моря ведуть.
- Учорашньої води не доженеш.
- Усякому овочу свій час.
- Холодний май — буде добрий урожай.
- Хоч річка й невеличка, а береги ламає.
- Хто рано підводиться, за тим і діло водиться.

- Час мочить, час і сушить.
- Час — найкращий лікар.
- Час — не кінць: не підженеш, та й не зупиниш.
- Час, як вода, — все йде вперед.
- Часом лютий змилюється, що людина роздягнеться, але часом такий гострий, що замерзнеш аж до костей.
- Чим більша буря, тим скоріш проходить.
- Чим вище світло стоїть, тим далі його видно.
- Чим темніша ніч, тим ясніші зорі.
- Чисте небо не боїться ані блискавки, ані грому.
- Що горить, те не мерзне.
- Що має згоріти, те не потоне.
- Яка погода в липні, така буде в січні.
- Якби не було ночі, то не знали б, що таке день.
- Як вересніє, то дощик сіє.
- Як листя жовтіє, то поле смутніє.
- Як у травні дощ надворі, то восени хліб у коморі.
- Якщо на стрітення півень води нап'ється, то на Юрія віл напасеться.
- Якщо сухий грудень буває, то суха весна і сухе літо довго потриває.

Рослини

- Був колись горіх, та звівся на сміх.
- Буває, що і на палі рожа виростає.
- Велике дерево поволі росте.
- Вербка і дівчина приймуться де-небудь.
- Вербка, як трава лугова: ти її покоси, а вона знову виросте.
- Вербові дрова, а козячий кожух — то й випре дух.
- Верболіз б'є до сліз.
- Вибери собі дівку, як калинову гілку.
- Високий, як лоза, а дурний, як коза.
- Від одного удару дерево не падає.
- Дерево криве та яблука солодкі.
- Дерево пізнаєш по його плоду.
- Де верба, там і вода.
- Де волошки, там хліба трошки.
- Де дуби, там і гриби.
- Де коріння, там і дерево.
- Де ростуть верби, там чисті джерела води.
- Де срібліє вербиця — там здорова водиця.

- Де не повернешся, золоті верби ростуть.
- Дівчина, як у лузі калина.
- Дуб — дерево хороше, та плоди його свиням годяться.
- Дуб ламається, а лозина нагинається.
- Гнучка, як лоза.
- За одним разом дуба не зрубаєш.
- Зігнувся, як верба над водою.
- З'явилися опеньки — літо закінчилося.
- І гриба знайти треба мати щастя.
- І межі капустою доброю буває багато гнилих качанів.
- Капуста гарна, та качан гнилий.
- Капуста ще на грядці, а ти вже на голубці зуби гостриш.
- Кожна капуста має свою голову.
- Кожний дубок хвалить свій чубок.
- Ліс великий, а путнього дерева не знайдеш.
- Любуйтеся калиною, коли цвіте, а дитиною — коли росте.
- Назвався грибом — лізь у кошик.
- Не зігнешся до землі, то й гриба не знайдеш.
- Не розкусивши горіха, зерна не з'їси.
- Не тепер по гриби ходити, а восени, як будуть родити.
- Одне дерево — ще не ліс.
- Порожній колосок вище всіх стоїть.
- Рожа і межі кропивою рожею зістане.
- Рожа червона і та блідне.
- Така правда, як на вербі груші.
- Твердий горіх важко розкусити.
- У кожної троянди є колючки.
- Часник сім хвороб лікує.

Тварини

ЗВІРІ, ПТАХИ, РИБИ

- Байдуже ракові, в яким горщику його варять.
- Від ворон відстала, до пав не пристала.
- Вовк по-вовчому і думає.
- Вовк старіє, а не добріє.
- Вовка в кошару не впускай.
- Вовка ноги годують.
- Вовка пастухом не ставлять.
- Вовк вівці — не товариш.
- Вовк лисиці не рідня, та повадка одна.

- Ворона вороні ока не виклює.
- Вороні соколом не бути.
- Гадюку як не грій, вона все одно вкусить.
- Де ластівка не буває, а навесні додому прилітає.
- Де лелека водиться, там щастя родиться.
- Де ті жаби дінуться, як болото висохне?
- Дешева рибка, дешева і юшка.
- Дружба з вовком вилазить боком.
- Е, ти ще не бачив смаленого вовка.
- Журавлі прилетіли — весну принесли.
- Заєць спить, та очей не жмурить.
- За комаром не ганяйся з топором.
- Заливається, як соловейко на калині.
- З комара зробили вола.
- З вовками жити — по-вовчому вिति.
- Зробив з мухи слона.
- І ведмедя вчать танцювати.
- І риба співала б, коли б голос мала.
- І сорока розказує, та толку мало.
- Їжак їжака голками не зляка.
- Кликав вовк козу в гості, але вона йти не хоче.
- Кулик — не велик, а все-таки птиця.
- Ластівка день починає, а соловей його кінчає.
- Лови журавля в небі.
- Лякали щуку, що в озері її топити будуть.
- Маленька пташка, та гострий дзьобик.
- Мертвого лева і заєць скубне.
- Молоде орля, та вище старого літає.
- Муха не боїться обуха.
- Нащо вороні великі розмови, коли вона знає своє «кра».
- Не бий бобра, бо не матимеш добра.
- Не грати горобцеві із соколом.
- Не давай зайцеві моркву берегти, а лисиці — курей стерегти.
- Не за те вовка б'ють, що сірий, а за те, що вівцю з'їв.
- Не потрібна солов'ю золота клітка, краща йому зелена вітка.
- Не пускай лиса в курник, а вовка — в кошару.
- Не сунься у вовки з кобилячим хвостом.
- Не ходи у воду за птицею, а в ліс — за рибою.
- Ніхто не чув, як комар чхнув.
- Одна ластівка весни не робить.
- Окунь з раком не помиряться.
- Опустив крила, як обскубана гуска.

- Осіння муха боляче кусає.
- Ото й горе, що риба в морі.
- Пожалів вовк кобилу: залишив тільки хвіст та гриву.
- По горобцях з гармат не стріляють.
- Прирівняв слона до комара.
- Про те зозуля кує, що свого гнізда не має.
- Ранні ластівки — щасливий рік.
- Синицю хоч на пшеницю, так не буде толку.
- Сорока на хвості принесла звістку.
- У ведмедя десять пісень і всі про мед.
- У зайця стільки стежок, як у клубку ниток.
- У кожного солов'я пісня своя.
- Уліз між ворони — каркай, як і вони.
- Унадився журавель до бабиних конопель.
- Хоч і коня загнав, зате зайця піймав.
- Хоч соловейко маленький, та його пісні удаленькі.
- Чи с'як, чи так, а не буде з риби рак.
- Я говорив про рибу, ти відповідаєш про раки.
- Яка пташка, така й пісня.

СВІЙСЬКІ ТВАРИНИ

- Бджоли раді цвіту, люди — літу.
- Вередлива коза — вовку користь.
- Гладкий кіт мишей не ловить.
- Голодній курці просо сниться.
- Де кози скачуть, там деревця плачуть.
- Для миші й кішка звір.
- Доброго вола в ярмі пізнають.
- Думала, чого корова не реве, а то її дома нема.
- Дурна сила — норовиста кобила.
- Забув віл, як телям був.
- Знає кіт, чие сало з'їв.
- І віл над силу не потягне.
- Індик думав, та й у борщ попав.
- І свині не люблять, як забагато.
- І чорна корова біле молоко дає.
- І чорна курка білі яйця несе.
- Їли кози деревця та хвалили без кінця.
- Кіт мурличе — гостей кличе.
- Кіт пішов спати, а миші — танцювати.
- Кожний пес перед своїм порогом сміливий.

- Коли кінь, то вези, а коли корова, то давай молоко.
- Кому що, а курці просо.
- Корова в дворі — харч на столі.
- Корова так напаслася, що аж роги тверді.
- Котюзі по заслугі.
- Маленька собачка — до старості щеня.
- На рівній дорозі й коняка розумна.
- На свиню хоч і сідло надінь, усе конем не буде.
- Нащо свині намисто?
- Не біжить собака від калача, але від бича.
- Не все коту масниця, буде й великий піст.
- Не для пса ковбаса, не для kota сало.
- Не довіряй козу вовкові, а капусту — козі.
- Не жартуй, кішко, із собакою.
- Не тоді коня сідлати, коли на нього сідати.
- Норовистому коневі і майдан тісний.
- Пес держиться хазяїна, а кіт — хати.
- Пес доти не буде ситий, доки миску не вилиже.
- Півень ранку криком не закличе.
- Пошануй худобу раз, а вона тебе десять раз пошанує.
- Собака від хліва не втече.
- Старий віл борозни не скривить, але й глибоко не оре.
- Старого собаку важко до ланцюга привчити.
- Співатиме півень чи ні, а день буде.
- У корови молоко на язиці.
- Чия корова, того й теля.
- Шануй коня дома, то пошанує він тебе в дорозі.
- Яка диковина — собака негідкована.
- Який кінь, такий і іздець.
- Як кіт на печі — холодно надворі.
- «Якось-то буде!» — сказала миша в котячих зубах.

Людина. Суспільство

ЗДОРОВ'Я

- Без здоров'я нема щастя.
- Бережи одягу знову, а здоров'я — змолоду.
- Біль без язика, але каже, де болить.
- Болить бік дев'ятий рік, та й досі до болю не звик!
- Було б здоров'я, а все інше наживемо.
- Вартість здоров'я знає лише той, хто його втратив.

- Верба товста, та всередині пуста.
- Великий дуб, та дуплинастий, а маленький — та натоптаний.
- Весела думка — половина здоров'я.
- Веселий сміх — здоров'я.
- Ворожка — на той світ дорожка.
- Глухий глухого не питає, чому той недочуває.
- Глухий що недочує, то вигидає.
- Глянь на вид і про здоров'я не питай.
- Де болить — там і торкаєш кожну мить.
- Держи голову в холоді, а ноги в теплі — будеш жити вік на землі.
- Добрі ті зуби, та кисіль їдять!
- Доки здоров'я служить, то людина не тужить.
- Загоїться, поки весілля скоїться.
- Запущену хворобу нелегко лікувати.
- Здорова, як вода.
- Здоровий, як хрін.
- Здоровий злидар щасливіший від хворого багача.
- Здоровий жебрак щасливіший за хворого багача.
- Здоровому все на здоров'я йде.
- Здоровому здається, що ніколи не захворіє.
- Здоров'я виходить пудами, а входить — золотниками.
- Здоров'я маємо — не дбаємо, а погубивши — плачемо.
- Здоров'я — найбільший масток.
- Здоров'я — найдорожчий скарб.
- Іржа залізо їсть, а людину — хвороба.
- Капуста гарна, та качан гнилий.
- Коли немає сили, то й світ не милий.
- Люди часто хворіють, бо беретися не вміють.
- Надвое бабка ворожила: або вмре, або буде жива.
- На живому все заживе.
- Найбільше багатство — здоров'я.
- Найбільше щастя в житті — здоров'я.
- На плохенький животик і мед не йде в ротик.
- Нашій Катрі полегшало: то не їла, а тепер і не балакає.
- Не смерть страшна, а недуга.
- Перейшов на ліки — пропав навіки!
- Світ великий — було б здоров'я!
- Скажи глухому, щоб не говорив нікому.
- Скрипливе дерево довго живе.
- Скрипливе дерево здорове перестоїть.
- Скрипуче колесо довше ходить.

- Сміх краще лікує, ніж усі ліки.
- У ворожки лікуватись — без здоров'я зостатись.
- У кого що болить, той про те й говорить.
- Хвора людина сама себе не любить.
- Хвороба не по лісу ходить, а по людях.
- Хвороба нікого не красить.
- Хворому і мед гіркий.
- Хто житній хліб вживає, тому Бог здоров'я прибавляє.
- Хто здоровий, той ліків не потребує.
- Часник сім хвороб лікує
- Червоне яблучко, та всередині черв'ячок.

КРАСА, МОЛОДІСТЬ

- Гарна, вродлива, тільки біда, що сварлива.
- Двічі молодим не бути.
- Запізнайте світа, поки служать літа!
- Золотий час — юнацькі літа!
- Коса — дівоча краса.
- Краса до вінця, а розум до кінця.
- Краса минеться, а розум пригодиться.
- Лице рум'яне, а серце — кам'яне.
- Молодість — буйність, а старість — не радість.
- Молодого кров гріє.
- На свіжий цвіт і бджола сідає, а зів'ялий обминає.
- Не будь красива, а будь щаслива.
- Не краса красить, а розум.
- Поганий на вроду, та гарний на вдачу.
- Прибери свиню хоч у золото, вона все одно в хлів піде.
- Рोजа червона, та й та блідне.
- Свого горба ніхто не бачить.
- Те, що природа дала, милом не одмиєш.
- Хоч молодий, та ранній.
- Хоч не красивий, аби щасливий.
- Худий, аж ребра світяться.

РОЗУМ

- Бачить око далеко, а розум — ще далі.
- Буває і кума без ума.
- Вітер свище в голові.
- Вітру не спиниш.

- Виріс, та розуму не виніс.
- Глузд за розум завернув.
- Голова без розуму — як ліхтар без свічки.
- Де розум, там толк.
- Для дурнів закон не писаний.
- Доки дурний мовчить, доти має вигляд мудрого.
- Дурень дурня вихваляє, а за що і сам не знає.
- Дурень з дурнем зустрічались, один одним дивувались.
- Дурень за щастям кудись біжить, а воно під ногами лежить.
- Дурень не буде мовчати.
- Дурний думкою багатіє.
- Дурному вогню в руки не давай.
- Дурня всюди б'ють.
- Живи своїм розумом, а не чужим.
- За одного розумного дають десять дурних.
- Зашкодити кожний дурень може.
- Зв'яжися з дурнем, то й сам дурнем станеш.
- З гармат по горобцях не стріляють.
- З ним і останній розум загубиш.
- Золото без розуму — болото.
- Йому не позичати розуму.
- Казав Наум — візьми на ум.
- Кожна голова свій розум має.
- Краса приглядиться, а розум пригодиться.
- Краще з розумним два рази загубити, ніж з дурнем раз знайти.
- Ліпше мудрий ворог, ніж дурний приятель.
- Лопатою розуму не вложиш.
- Людей питай, але й свій розум май.
- Мудрий змінить свою думку, а дурний ніколи.
- Мудрий не все каже, що знає, а дурний не все знає, що каже.
- Мудрим ніхто не вродився, а навчився.
- Мудру річ приємно й слухати.
- На голові блищить, а в голові свистить.
- На льоду дурний хату ставить.
- Не голова, а два вуха і шапка зверху.
- Не дмухай проти вітру.
- Не займайте дурака — його доленька така.
- Не знаєш, де знайдеш.
- Не знаєш, то мовчи, а знаєш — не кричи.
- Не кожний бачить, хто очі має.
- Нема ума, вважай — каліка.
- Не так сталося, як гадалося.

- Не тямить голова, що язик лепече.
- Нехай дурні б'ються, може, порозумнішають.
- Ні в тин ні в ворота.
- Ні пава ні гава.
- Ніхто не буває дурнем завжди, зате інколи — кожен.
- Нічому не дивуватись — ознака розуму.
- Один дурний зіпсує так, що десять мудрих не виправлять.
- Один не йде, а другий не везе.
- Одна розумна голова — добре, а дві — краще.
- Осла пізнати по вухах, вола — по рогах, а дурня — по словах.
- Перемагай труднощі розумом, а небезпеку — досвідом.
- Піти до голови по розум.
- Пішла по селу добувати киселю.
- Пішов глечик за водою та й пропав з головою.
- Пня через колоду не перекинеш.
- Показує дорогу, а сам у болото лізе.
- По морю плавав, а води не бачив.
- Пошився в дурні.
- Розум дає силу, сила дає відвагу.
- Розум — скарб людини.
- Розумна голова, та соломою набита.
- Розумний батько сина спитати не соромиться.
- Розумний біля вогню нагріється, а дурний — спалиться.
- Розумний научить, а дурень намучить.
- Самотнім не буде той, хто вміє думати.
- Сліпий той, хто далі свого носа не бачить.
- Спершу погадай, потім повідай.
- Ти на цьому розумієшся, як ведмідь на зорях.
- Труднощі мучать, зате розуму учать.
- У голові розуму багато, та ключ від нього загубив.
- У когось розуму не позичиш.
- У лісі не без пенька, а в селі не без дурня.
- У нього не всі дома: поїхали на базар розуму шукати.
- У нього в голові ще «віють вітри, віють буйні».
- У нього розуму, як у кози хвоста.
- Усіх дурнів не навчиш.
- Хоч вдача гаряча, та розум курячий.
- Хоч молодий роками, та старий розумом.
- Хто собою керувати не вміє, той і другого на розум не наставить.
- Цей не зійде з ума, бо нема з якого.

- Чим більше дурнів, тим хитрим краще жити.
- Чим розумний стидається, тим дурний величається.
- Чужа голова — темний ліс.
- Шкурка вичинки не варта.
- Щастя без розуму — драна торбина.
- Що дурень робить? Воду решетом носити.
- Що дурний згубить, то мудрий знайде.
- Що знають троє, то скоро триста знатимуть.
- Що на думці, те й на язиці.
- Як розумно, то й корисно.
- Які літа, такий і розум.

ДОБРОТА — ЗЛІСТЬ

- Аж клекотить у нім злість.
- Бодливій корові бог рогів не дав.
- Від гніву старієш, від сміху молодієш.
- Від добра добра не шукають.
- Він аж зелений від люті.
- Гадюку як не грій, вона все одно вкусить.
- Гляди, не забудь: людиною будь!
- Гостре словечко коле сердечко.
- Де є добрі люди, там біди не буде.
- Добра людина завжди знайде добрих людей.
- Добре говорить, але зле творить.
- Добре роби, добре й буде.
- Добрий з добрим, а злий сам.
- Добрі помирають, а діла їхні живуть.
- Добро добром згадують.
- Доброму скрізь добре.
- Жалить як кропива, а колеться як їжак.
- Злий сам себе б'є.
- Злий плаче від заздрості, а добрий — від радості.
- Злість до добра не доводить.
- Злоба — поганий порадник.
- Камінь би здригнувся, а йому байдуже.
- Краще погана дорога, ніж поганий супутник.
- Краще терпіти зло, ніж творити його.
- На що гляне — все погане.
- Поганому й погана честь.
- Поміж поганими хорошому погано.
- Серце з перцем, а душа з часником.

- Ти йому — хліб, а він тобі — камінь.
- То без серця чоловік.
- Той багато дає, хто дає від щирого серця.
- Усяк клопоче, добра собі хоче.
- Хто в біді дав, той два рази дав.
- Хто шукає зла, той добра повік не побачить.
- Щире слово, добре діло душу й серце обігріло.
- Який Сава, така й слава.
- Який ти до людей, так і люди до тебе.
- Язик без кості, але повний злості.

ХОРОБРІСТЬ

- Боїшся горобців — не сій проса.
- Боятися смерті — на світі не жити!
- Смерть боїться того, хто з нею бореться.
- Сміливого й куля не бере.

ХИТРІСТЬ

- Вовча думка, а лисячий хвіст.
- Добре говорить, але зле робить.
- Захворів на хитроці.
- І кішка мишку любить.
- І хитрого лиса можна зловити.
- І на хитру лисицю капкан знайдеться.
- Лисяча хитрість — заяче серце.
- Любить як вовк порося.
- М'яко стеле, та твердо спати.
- На язиці мед, а на думці отрута.
- Не хитруй — натрапиш на хитрішого.
- Одне на умі, інше на язиці.
- Слова ласкаві, та думки лукаві.
- У каламутній воді рибу ловить.
- Хотів би рибку їсти і у воду не лізти.
- Чує кіт, де сало лежить.

ПРАЦЯ, МАЙСТЕРНІСТЬ

- Аби день до вечора.
- Балаканням роботи не зробиш.
- Без догляду й земля свята — кругла сирота.

- Без муки нема науки.
- Без охоти нема роботи.
- Без пастуха вівці не стало.
- Без плати нема роботи.
- Без праці жити — тільки небо коптити.
- Без праці нема життя і собаці.
- Без роботи день роком стає.
- Без сокири не тесля, без голки не кравець.
- Більше роби, та менше говори.
- «Боже, поможи!» — «А ти, небоже, не лежи!»
- Був би ліс, а сокира буде.
- Буде той голодним, хто в жнива холодочку шукає.
- Важко ледачому годити.
- Великий тілом, а малий ділом.
- Від золотого коріння — таке й насіння.
- Від слова до діла, як від землі до неба.
- Він багато робить, щоб нічого не робити.
- Він і швець, і жнець, і на дуду грець.
- Він уміє голити без мила і бритви.
- Гнилимими нитками шите.
- Горить йому робота в руках.
- Грім не гряне — ледачий не встане.
- Дай йому яечко, та ще й облупи.
- Де багато крику, там мало роботи.
- Де люди ходять, там трава не росте.
- Де мелють, там розсипають.
- Де постарались — там жито і пшениця, де полінувались — там кукіль і мітлиця.
- Діла, діла, аж голова біла.
- Діло майстра боїться.
- Діло майстра величає.
- Для того й муха на світі, щоб лінивці вдень не спали.
- Добре лінивого по смерть посилати.
- Добре почав, та погано скінчив.
- Добре роби, добре й буде.
- Добре все вмiти, та не все робити.
- Добрий початок — половина діла.
- До їжі вовк, а до роботи заєць.
- До роботи мама, а до танцю сама.
- Думки в небі, а ноги в ліжку.
- Жарти жартами, а діло ділом.
- Животик та головка — ледачому одмовка.

- За все береться, та не все вдається.
- Зароблений сухар кращий від краденого бублика.
- Захворів Іванко: аж опух від спанку.
- Земля потребує доброї погоди, доброго насіння, доброго робітника.
- З гори далеко, на гору високо — краще ніяк.
- З кута в кут — день без роботи, а вечір тут.
- Злий пастух вовка годує.
- З ним і на камені доробишся хліба.
- Зори мілко, посій рідко — вродить дідько.
- Зробив дірку до бублика.
- Зробив із дуба сірник.
- Зробив сяк-так, а вийшло ніяк.
- Зробили спішно, та коли б не вийшло смішно.
- Зрубав дерево — посади два.
- І горшки не святі ліплять.
- І грушок не хочу, і на дерево не полізу.
- І за холодну воду не береться.
- І коваль, і швець, і на дуду грець.
- І не лежить, і не біжить.
- Його робота не лізе ні в тин ні в ворота.
- Йому розкуси, та ще й у рот положи.
- Йому тільки байдики бити.
- Йому щодня неділя.
- Квапся, але помалу.
- Кінець — ділу вінець.
- Кожна робота легка, коли охоче її робиш.
- Кожний початок важкий.
- Коли б голка пройшла, а нитка мусить.
- Коли працюєш — час біжить, коли чекаєш — не спішить.
- Коло води лежав, а води просив.
- Косо-киво, аби живо.
- Кукурудзу посієш до дощу — матимеш сало до борщу.
- Курям на сміх.
- Легко втратити, та не так легко зробити.
- Ледар ховається від роботи, як пес від мух.
- Ледачий двічі робить, а скупий двічі платить.
- Ледачий усе робить навсидячки.
- Ледачому і нитку перервати важко.
- Ледащо — не варте ні на що.
- Лінивий тричі одне робить.
- Лінивий кобилі і хвіст заважає.

- Лінивому все тяжко.
- Лінь — гірше хвороби.
- Ліс рубають — тріски летять.
- Людину сушить не робота, а турбота.
- Майстра по роботі пізнати.
- Мала бджілка, але й та працює.
- Мало хотіти, треба потіти.
- Мельникові все вода несе.
- На дерево дивись, як родить, а на людину — як робить.
- Наївся, напився і на бік повалився.
- Найкраще в роботі слово: «Готово!»
- На всі руки майстер.
- На голові чиряк, а він на ногу шкутильгає.
- На ловця і звір біжить.
- На нову вудку риба не йде.
- На підлозі пшениця не зійде.
- Наша Федора то шиє, то поре.
- На язик гарячий, а до роботи ледачий.
- Не вмієш шити, так і не пори.
- Не вродив мак — перебудемо й так.
- Не все те робиться, що на думці зродиться.
- Не дай, боже, ледачому та ще й хвороби.
- Недаром ходить слава, що майстра боїться справа.
- Не женись за великим, бо й мале загубиш.
- Не за свою справу не берися.
- Не знаю, що робити: чи лягати чи стелити.
- Не кажи — не вмію, а кажи — навчуся.
- Не кінчай роботу язиком, а ділом.
- Не клеїться робота у нашого Федота.
- Не кожний, що стогне, слабкий.
- Не мели язиком, а роби діло.
- Не питають, чи хутко, а питають, чи добре.
- Не поможе гризота, лиш поможе робота.
- Не поспішай — скоріше зробиш.
- Не почавши не кінчиш.
- Не силою роби, а розумом, не серцем, а звичаєм.
- Не сіявши не пожнеш.
- Не так робиться, як треба, а так, як виходить.
- Не хвалися, як починаєш, а хвалися, як закінчиш.
- Не чоловік, а золото — за що візьметься, те й зробить.
- Не штука ганьбити, штука ліпше зробити.
- Не штука стріляти, але вцілити.

- Нинішньої роботи на завтра не відкладай.
- Нитка до клубочка доведе.
- Одна стара правда на світі буває: хто не сіє, той не збирає.
- Охота гірше неволі.
- Очам страшно, а руки зроблять.
- Перемелеться — мука буде.
- Переробив порося на карася.
- Поганеньке ремесло краще доброго злодійства.
- Поле працю любить.
- По роботі пізнати майстра.
- Поспішиш — людей насмішиш.
- Пошив: на собаку мале, а на кота велике.
- Працює через пень-колоду.
- Праця чоловіка годує, а лінь марнує.
- При роботі швидко час минає.
- Привів коня кувати, як кузня згоріла.
- Птицю Бог створив для польоту, а людину — для роботи.
- П'ять днів не робим, а два — відпочиваєм.
- Раненько встала, на порозі задрімала.
- Роби, небоже, то й Бог допоможе.
- Роби не язиком, а руками.
- Робить п'яте через десяте.
- Робота мучить, зате годує й учить.
- Робота сама за себе скаже.
- Роботящі руки гори вернуть.
- Розпочалися жнива — будь скупішим на слова.
- Розпочалися жнива — закочуй рукава.
- Розірвись надвоє — скажуть, чом не начетверо.
- Сій овес у кожусі, а жито — в брилі.
- Сім літ мак не родив, а голоду не зробив.
- Сіяв гречку, а вродив мак.
- Скільки клубочок не в'ється, а кінець знайдеться.
- Слова — полова, а праця — диво.
- Словами і туди і сюди, а ділами нікуди.
- Спершу треба розсудити, а тоді робити.
- Сталь гартується в огні, а людина — в труді.
- Стук-грюк, аби з рук.
- Так робить, як не собі.
- Терпіння і труд усе перетруть.
- Ти стільки зробив, як кіт наплакав.
- Тільки й діла зробила, що рукави засучила.
- Тобі б тільки лежати та байдики бити.

- Тому втома невідома, хто не працював.
- Треться, мнеться — думає, минеться.
- У вмілого і долото рибу ловить.
- У всякої Федори свої одговори.
- Узявся за гуж, не кажи, що не дуж.
- У лінивого на тиждень дві неділі.
- У лінивої Хими свято щоднини.
- Уморився лежати.
- У нероби завжди неврожай.
- У нього все горить у руках.
- У нього й робота: не бий лежачого.
- Уперта праця все переможе.
- У роботі «ох», а їсть за трьох.
- Усе добре, що добре закінчується.
- Устав на лінивий бік.
- Усьому є кінець, тільки роботі нема кінця.
- Ходить, неначе три дні хліба не їв.
- Хотів би все мати, а нічого не робити.
- Хочеш бути щасливим, то не будь лінивим.
- Хочеш їсти калачі — не сиди на печі.
- Хто багато розпочинає, той мало кінчає.
- Хто діло робить, а хто гав ловить.
- Хто мусить, той і каменя вкусить.
- Хто полем ходить, тому жито родить.
- Хто роботу робить, а хто ворон ловить.
- Цілий день байдики б'є.
- Чекати погано, а доганяти ще гірше.
- Чим далі в ліс, тим більше дров.
- Чужа праця боком вилізе.
- Шукає вчорашнього дня.
- Що піймав у руки, те й держи.
- Що посієш, те й пожнеш.
- Що сьогодні маєш зробити, не відкладай на завтра.
- Щоб зробити заяче рагу, треба спочатку зайця піймати.
- Щоб кукурудзи було доволі, зустрічай сонце в полі.
- Якби так хотілось, як не хочеться.
- Як дбаєш, так і маєш.
- Як до діла, то й в кущі.
- Як не сів, то й не берися жати.
- Як попався в нерет, то ні назад ні вперед.
- Яка трава, таке й сіно.
- Який ремісник, така й робота.

Подорож

- Бери ноги на плечі та й гайда пішки!
- Бодай ходити та не блудити.
- Домашня думка в дорогу не годиться.
- Дорога і вночі не спить.
- Задні колеса за передніми йдуть.
- Ідеш на день, а хліба бери на тиждень.
- Ідеш удвох — дорога коротша.
- Їдь тихо — обминеш лихо.
- Коли дався запрягти, то дайся й поганяти.
- Краще погана дорога, ніж поганий супутник.
- Мандрував три дні — вимандрував злидні.
- Не зарікайся ніч ночувати, бо прийдеться дві.
- Нічліг за собою ніхто не носить.
- Новою дорогою іди, але й старій не забувай.
- По кривому шляху поїхав.
- У кожного своя дорога.
- Хто везе, того й поганяють.
- Хто в дорозі буває, той розуму набуває.
- Які сани, такі й самі.

ЗАГАДКИ

Мене б'ють, товчуть, печуть, ріжуть,
А я все терплю і всім добром плачу. (*Хліб*)

У землю кидалося,
На повітрі гулялося,
У печі гартувалося,
Запахом своїм усіх приваблює. (*Хліб*)

Цей білий сніг
Дуже люблять усі.
Солодкий-солодкий,
Він тане в роті. (*Цукор*)

Який пісок у воді тане? (*Цукор*)

Білий камінь у воді тане. (*Цукор, сіль*)

Маленьке, кругленьке
З гори скотилось,
Упало, розбилось.
Нема такого бондаря,
Щоб його скував. *(Яйце)*

Схоже на бочку, а потурбуйся —
матимеш квочку. *(Яйце)*

Зійду на міст, потягну за хвіст —
воно зареве. *(Дзвони)*

Межи двома горами, б'ються барани
золотими рогами. *(Дзвони)*

По сінях то с'як, то так,
А в хату ніяк. *(Двері)*

Усім, хто прийде, і всім, хто піде,
вони ручку подають. *(Двері)*

Не собака, а хату стереже. *(Замок)*

Не гавкає, не кусає,
А в дім не пускає. *(Замок)*

Хвіст надворі,
Ніс у коморі;
Хто хвіст поверне,
Той у будинок заверне. *(Ключ і замок)*

На стелі в куточку висить сито,
не руками звито. *(Павутина)*

І не кінь, і не пес;
Їсть дрова, не овес. *(Піч)*

Тепла гармошка весь дім гріє. *(Радіатори опалення)*

З ногами, а без рук, з боками,
а без ребер, зі спинкою, а без голови. *(Стілець)*

Без нього за стіл не сядеш. *(Стілець)*

Усередині пір'я, зверху біла сорочка. *(Подушка)*

З головою він накритий,
Несуть йому їсти й пити.
Що дають — він все збирає,
А хтось інший поїдає. (Стіл)

У лісі зростав,
У столяра побував,
У кімнаті оселився,
Полотном укрився. (Стіл)

Чотири брати одну шапку носять. (Стіл)

Чотири ноги має, а ходити не вміє. (Стіл)

По річці-протині плаває пароплав —
то вперед, то назад. (Праска)

Гладить все, чого торкається,
а торкнеш — кусається. (Праска)

Із кінця колодочка, а на кінці гостре. (Ніж)

Половина — залізо, половина — дерево. (Ніж)

Яка зброя нам їжу готує? (Ніж)

Хто всім нам хліб ділить? (Ніж)

Невеличка, кривенька, а всіх нагодує. (Ложка)

Людей годую, сама голодна,
Часом гаряча, часом холодна. (Ложка)

Хворому набридло, а стомленому миле. (Ліжко)

Сюди-туди по підлозі бігав
І в куточку сховався. (Віник)

Стоїть як стовп, горить вогнем —
ні жару, ні пару, ні вугілля. (Свічка)

Стоїть, горить і плаче. (Свічка)

На горі гора, а в горі діра,
серце з ниток, на вершку вогник. (Свічка, лампа)

Паличка-черкалочка,
Головою черкне — вогонь спалахне. (*Сірник*)

Скільки б не їв, а завжди голодний. (*Вогонь*)

Рота не має, а все поїдає. (*Вогонь*)

Червоний, ненажерливий, усе поїдає,
А води боїться, від неї помирає. (*Вогонь*)

Іншим шиє, сама гола. (*Голка*)

Маленька, тоненька,
Якби не вона, усі б голі ходили. (*Голка*)

Не має ніг, а ходить,
Має вухо, а не чує. (*Голка*)

Свинка, золота щетинка,
Носок сталний,
Хвостик лляний. (*Голка*)

Упаде в лободу —
Повік не знайду. (*Голка*)

Дзьобом протикає,
Хвостом зашиває. (*Голка і нитка*)

Сама маленька і тоненька,
А коса довга за нею тягнеться. (*Голка і нитка*)

Маленький хлопчик
Зліз на стовпчик,
Одежі не носить, їсти не просить,
Личенько рябе,
Що воно таке? (*Наперсток*)

Двоє коліс, посередині гвіздок. (*Ножиці*)

Два кінця, два кільця, посередині гвинтик. (*Ножиці*)

Має зуби, а не кусається. (*Гребінець*)

Дві дощечки, дві сестрички
Несуть мене з гори. (*Лижі*)

По стежині, по дорозі
Бігти я у них не в змозі.
По снігу не йдуть як слід,
До вподоби тільки лід. *(Ковзани)*

Круглий і легенький,
Високо стрибає.
Діти йому дуже раді,
Кожен із ним грає. *(М'яч)*

Смик-смик — і вийшов гриб. *(Парасолька)*

Залізна голова сидить на залізній нозі. *(Цвях)*

Їду-їду, нема сліду. *(Човен)*

Без рук, без ніг, на животі ходить. *(Корабель)*

Через воду всіх проводить,
А сам з місця вік не сходить. *(Міст)*

Яке взуття коні носять? *(Підкова)*

На чужій спині їде,
А на своїй вантаж везе. *(Сідло)*

Стукотить, грюкотить,
По дорозі кінь летить.
Дим із носа виривається.
Як цей коник називається? *(Поїзд)*

Гуде, як бджола,
Летить, як птах,
Називається... *(літак).*

Маленькі будиночки по місту біжать,
Хлопчики й дівчатка в будиночках сидять. *(Трамвай)*

Металевий кінь у полі пасеться,
Де пройде — земля ореться. *(Трактор)*

Чотири сестрички бігли на вечорнички,
Одна одну не здожене. *(Колеса)*

Ніна Вернигора

По двору усеньке літо
Ходить дивний Кукуріку.
Він червоний гребінь носить
І на мене оком косить. (Півень)

Він стояв, хвостом махав.
— Хто такий? — питаю.
— Гав! —
І з тих пір, усім скажу,
Я із Гавом тим дружу. (Собака)

Скаче двором Ігого —
Не боюся я його,
Бо воно спокійно й мило
З рук моїх травичку їло. (Лоша)

У клубок скотившись, Няв
Між клубками ниток спав,
Я йому погладив спинку,
Хай співає вуркотинку. (Кіт)

По садочку біг голкатиї,
Я хотів його спіймати,
Він злякався, «Фр-р!» — сказав
І клубком колючим став. (Їжак)

За будинком у садку
Чую я щодня: «Ку-ку!»
Хто між листячком зеленим
Там ховається від мене? (Зозуля)

Грицько Войко

Д о квіточки лечу,
Лечу — дзижчу.
Дум-дзум-жу-жу! —
Як звуть — не скажу. (Бджілка)

Борознить
Океан,
З голови
Б'є фонтан. (Кіт)

Їхав по горі волох, розсипав по горі горох;
Стало світати, нема чого збирати. (Місяць та зорі)

Ганна Чубач

І ще сонечко не сходить,
А він пісеньку виводить:
— Куку-ріку! Куку-ріку!
Темну нічку вкину в ріку! (*Півень*)

Довгі вуха, куций хвіст,
І морквину ласо їсть.
Так біжить, немов стрибає:
Задні ноги довші має. (*Заєць*)

Лазить між ліанами,
Снідає бананами,
На хвості катається,
Хитро усміхається. (*Мавпа*)

Марія Познанська

Шия жовта, хвіст зелений,
Борода як маків цвіт,
Ходить птиця по садку
І співа: «Ку-ку-рі-ку!». (*Півень*)

Михайло Білецький

Влітку медом ласував,
Досхочу малини мав.
А як впав глибокий сніг,
Позіхнув і спати ліг. (*Ведмідь*)

Степан Жупанин

Наче скло прозоре,
В'ється синя стрічка.
То біжить у море
Безупинна... (*річка*).

Брат з братом через дорогу живуть,
а один одного не бачать. (*Очі*)

Повен хлівець білих овець,
а за ними — баранець. (*Зуби і язик*)

Борис Ярмоленко

Пухова руденька шуба
Із сосни стриба на дуба,
В лісі любить вона жити.
Відгадайте, хто це, діти? (*Білка*)

Михайло Климчук

Має клешні й довгі вуса,
Я і сам його боюся.
Бо щипає, мов гусак.
Ну, а звуть щипаку... (*рак*).

Ігор Січовик

Дуже довга в нього шия
І смугаста, як у змія.
Нею він через паркан
Заглядає, наче кран. (*Жираф*)

— Я цьому дивуюся щоденно,—
Татові зізнавсь малий Славко,—
Чом корова їсть траву зелену,
А дає нам біле... (*молоко*).

Любить сонце, чисту воду,
П'є її з водопроводу,
Не стрибає і не скаче,
Хоч і круглий, наче м'ячик.
Не гіркий і не солоний,
А солодкий і червоний.
Як же зветься цей товстун,
Здогадалися? (*Кавун*)

Схожа груша ця на сонце,
Має вуса й шапочку.
Здогадайтесь, дітки, що це?
— Електрична... (*лампочка*).

Василь Кравчук

День і ніч іти я мушу,
Але з місця все ж не зрушу. (*Годинник*)

Єлизавета Бабенко

В капелюшку червоненькім,
Зріст він має чималенький.
Дзьобом стука по гілках.
Що буде дивний птах?
А нічого не буде,
Просто дерево лікує,
Виколупує комах.
Як же зветься лікар-птах? (*Дятел*)

Валентин Бичко

Живу я там, де вічний лід.
Ловлю я рибу на обід.
В кожусі білому завжди
Виходжу часто я з води.
Умію плавати й пірнати...
А як мене, малята, звати? (*Білий ведмідь*)

Галина Демченко

Що за гостя в нас така:
І зелена, і струнка,
Сяє зірка угорі,
На гіллячках ліхтарі,
І ростуть на ній не шишки,
А цукерки та горішки. (*Норічна ялинка*)

Леонід Куліш-Зіньків

Втік із мультика дивак.—
Як це трапилось, як?
Дуже просто, наче птах,
Полетів собі на дах. (*Карлсон*)

Валентин Кириленко

Диво — дім,
Диво — дім,
Скільки іграшок у нім!
Скільки в ньому
Дошкільнят —
І дівчаток,
І хлоп'ят!
Звідси в школу залюбки
Підуть старші малюки.
Гарний дім у діток.
Дім цей зве́гься... (*дитсадок*).

Михайло Біленький

З ним подружить кожен з вас,
Як піде у перший клас.
Бо хоч завжди він мовчить,
Та читати вас навчить! (*Буквар*)

Література

1. *Базова* програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» / М-во освіти і науки України, Акад. пед. наук України; наук. ред. та упоряд. О. Л. Кононко. — К.: Світич, 2008. — 403 с.
2. *Богініч О. Л., Бєленька Г. В.* Природа і рух. — К.: Кобза, 2003. — 190 с.
3. *Николаева С. Н.* Место игры в экологическом воспитании дошкольников. — М.: Академия, 2003. — 123 с.
4. *Николаева С. Н.* Теория и методика экологического образования детей. — М.: Академия, 2002. — 168 с.

Навчальне видання
Серія «ДНЗ. Вихователю»

НИКОЛАЄНКО Валентина Миколаївна

**ЕКОЛОГІЧНЕ ВИХОВАННЯ В ДНЗ.
2—6 років**

Відповідальний за випуск *Ю. М. Афанасенко*

Підп. до друку 27.02.2010. Формат 60×90/16. Папір газет.
Гарн. шкільна. Ум. друк. арк. 13.
Зам. № 10-04/02-01.

ТОВ «Видавнича група «Основа»
61001 м. Харків, вул. Плеханівська, 66
Тел. (057) 731-96-33

e-mail: office@osnova.com.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 2911 від 25.07.2007 р.